

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

Νομική Σχολή
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Δημοσίου Δικαίου
Ειδίκευση: Δημόσιο Δίκαιο
Πανεπιστημιακό Έτος: 2021-2022

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Της Ελισάβετ Π. Γούναρη
A.M.: 7340142101006

Με θέμα:

«Η συνταγματική προστασία της ιδιωτικής ζωής των δημοσίων προσώπων»

Επιβλέποντες:

- α) Επ. Καθηγήτρια, Βασιλική Χρήστου (επιβλέπουσα).
- β) Καθηγητής, Σπυρίδων Βλαχόπουλος.
- γ) Ανπλ. Καθηγητής, Νικόλαος Παπασπύρου.

Αθήνα, 2022

Copyright © [Ελισάβετ Γούναρη, Οκτώβριος 2022]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τη συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι: ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΕ «ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ».....	5
A. Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ, ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΜΕ.....	5
B. ΤΟ ΑΠΑΡΑΒΙΑΣΤΟ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ: ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ	
ΠΡΟΣΩΠΩΝ.....	18
A. ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΑ;.....	18
B. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΚΑΜΨΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ: ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΠΟΛΥΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ.....	35
A. Ο ΠΥΡΗΝΑΣ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ.....	35
B. Η (ΜΗ) ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ.....	41
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	47
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	50

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ένα πρωί του Αυγούστου του 2022, ο ηλεκτρονικός τύπος και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης κατακλείστηκαν από φωτογραφίες και βίντεο που απεικόνιζαν την Πρωθυπουργό της Φινλανδίας να διασκεδάζει σε μία ιδιωτική συγκέντρωση, σε ένα πάρτυ. Τα συνοδευτικά του οπτικοακουστικού υλικού κείμενα σχολίαζαν ευθέως ή υπονοούσαν ότι τέτοιες εικόνες δεν αρμόζουν σε μία Πρωθυπουργό. Μετά τη διαρροή και κυκλοφορία του υλικού, η Πρωθυπουργός υπεβλήθη σε τεστ ανίχνευσης ναρκωτικών ουσιών (το οποίο ήταν αρνητικό) και βρέθηκε να απολογείται δημόσια για την «κατακριτέα» αυτή συμπεριφορά της. Σχολιάζοντας, βουρκωμένη, το συμβάν, είπε για το υλικό: « Είμαι άνθρωπος [...] δεν θα ήθελα να το δείτε» (απευθυνόμενη στους πολίτες), «αλλά ακόμα προβάλλεται το υλικό αυτό. Είναι στιγμές ιδιωτικές, ευχάριστες, είναι η ζωή».

Στην Ελλάδα, τώρα, αρχές του καλοκαιριού του ίδιου έτους, πάλι ο ηλεκτρονικός (και «κίτρινος») τύπος γέμισε από ορισμένα δημοσιεύματα που αφορούσαν σε Ελληνίδα επιχειρηματία και influencer των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, η οποία αριθμεί ένα εκατομμύριο ακολούθους. Τα άρθρα αναφέρονταν σε ενδεχόμενη εγκυμοσύνη της γυναίκας αυτής καθώς και στο χωρισμό της από τον – επίσης γνωστό- σύντροφό της, γεγονότα γνωστά από «ανώνυμες πηγές», συνοδευόμενα ενίοτε από «παπαρατσικές» φωτογραφίες. Στη συνέχεια, με βίντεο που ανήρτησε στον προσωπικό της λογαριασμό, αφού επιβεβαίωσε και η ίδια τα ως άνω, αναρωτήθηκε αν η ίδια έχει δικαίωμα σε (κρυφή) προσωπική ζωή.

Είναι εύλογο να αναρωτηθεί κανείς τι κοινό υπάρχει μεταξύ των δύο αυτών ιστοριών, μεταξύ της Πρωθυπουργού της Φινλανδίας και μίας επιχειρηματία-διαδικτυακής «διασημότητας» από την Ελλάδα. Το σημείο συνάντησης των γυναικών αυτών είναι ότι και οι δύο αποτελούν δημόσια πρόσωπα. Η κάθε μία για διαφορετικό λόγο, η μία κατέχει δημόσιο αξίωμα και θεσμικό ρόλο, η άλλη λόγω της δραστηριότητάς της στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τη συμμετοχή της σε τηλεοπτικές εκπομπές. Πάντως, και οι δύο είναι γνωστές σε ένα ευρύ κοινό, μεγαλύτερο ή μικρότερο. Η δεύτερη κοινή συνισταμένη των δύο ιστοριών είναι ότι πτυχές της ιδιωτικής ζωής των δύο γυναικών αυτών έπαψαν να είναι ιδιωτικές. Είναι η Πρωθυπουργός και κάθε Πρωθυπουργός άνθρωπος, σαν όλους τους άλλους, δικαιούμενος ιδιωτικής ζωής; Έχει η διαδικτυακή διασημότητα δικαίωμα σε προσωπική ζωή;

Τα παραπάνω είναι μόνο δύο από τα δεκάδες παραδείγματα περιπτώσεων που πτυχές τις ιδιωτικής ζωής αναγνωρίσιμων προσώπων έρχονται στη δημοσιότητα μέσω των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, εντύπων, οπτικοακουστικών ή ηλεκτρονικών. Είτε πρόκειται για άρθρα ή αφηγήσεις είτε για φωτογραφίες, βίντεο ή συνομιλίες, ληφθείσες από κρυφές κάμερες ή μη, υποκλαπίσες ή μη, η αποκάλυψη ιδιωτικών στιγμών γνωστών στο κοινό προσώπων είναι φαινόμενο τόσο συχνό, που τα παραδείγματα που τέθηκαν προηγουμένως θα καταστούν γρήγορα ανεπίκαιρα, στη θέση τους θα έρθουν καινούργιες ιστορίες.

Τέτοια περιστατικά έχουν απασχολήσει πολλές φορές τη νομολογία αλλά και τη θεωρία, ελληνική και ξένη. Τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, δημόσια πρόσωπα, γνωστά στους περισσότερους, έχουν προσφύγει στην δικαιοσύνη, παραπονούμενα για παραβίαση της ιδιωτικής τους ζωής από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Στο αντίποδα, εξίσου συχνά, την ίδια οδό

ακολούθησαν και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ή δημοσιογράφοι, λόγω κυρώσεων που τους επεβλήθησαν εξαιτίας της αποκάλυψης ιδιωτικών στιγμών προσώπων. Στην ουσία τους οι υποθέσεις αυτές ενέχουν ένα καίριο ερώτημα. Πως συμβαδίζει η ελευθερία της έκφρασης και το δικαίωμα πληροφόρησης του κοινού με το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής και μάλιστα των δημοσίων προσώπων. Και συνακόλουθα, πως και σε ποιο βαθμό προστατεύεται τελικά η ιδιωτική τους ζωή; Στην παρούσα εργασία, επιχειρείται η απάντηση στο ερώτημα αυτό μέσω της επισκόπησης της πλούσιας επί του θέματος νομολογίας των ελληνικών δικαστηρίων αλλά και του Δικαστηρίου του Στρασβούργου, καθώς και των πολυάριθμων θεωρητικών αναπτύξεων.

Πρόκειται ουσιαστικά για μία περίπτωση σύγκρουσης μεταξύ ισότιμων συνταγματικών δικαιωμάτων. Η έννοια, το πεδίο προστασίας αλλά και οι περιορισμοί των δικαιωμάτων αυτών θα αποτελέσουν το αντικείμενο εξέτασης του πρώτου κεφαλαίου. Κατά κανόνα, η ελευθερία της έκφρασης και της πληροφόρησης δεν μπορούν να ασκούνται εις βάρος της προστασίας του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής. Το ζήτημα περιπλέκεται, όμως, όταν ο φορέας του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή δεν είναι ένας απλός ιδιώτης αλλά ένα δημόσιο πρόσωπο. Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα δοθεί ένας αναλυτικός ορισμός της έννοιας του δημοσίου προσώπου, θα παρουσιαστούν οι διάφορες διακρίσεις της έννοιας αυτής, θα παρατεθούν παραδείγματα και θα αναδειχθούν ορισμένα ειδικά θέματα και περιπτώσεις επί του ζητήματος. Στη συνέχεια, θα εξεταστούν οι όροι και οι προϋποθέσεις που μπορεί ενδεχομένως να οδηγήσουν στην κάμψη της προστασίας της ιδιωτικής ζωής των δημοσίων προσώπων, καθώς ο χαρακτηρισμός ενός προσώπου ως δημοσίου δεν οδηγεί άνευ ετέρου στην κατάφαση της απομείωσης της προστασίας που απολαμβάνει. Πρέπει συγχρόνως να συντρέχουν και άλλα κριτήρια, να συνεκτιμώνται και άλλες περιστάσεις. Βέβαια, τα δημόσια πρόσωπα δεν παύουν να είναι φορείς του δικαιώματος. Στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσης θα καταδειχθεί ότι το Σύνταγμα προστατεύει την ιδιωτική ζωή των δημοσίων προσώπων, η οποία εξακολουθεί να λειτουργεί ως «φρένο» στο πεδίο της ελευθερίας της έκφρασης, απλώς τα όρια του πεδίου απόλαυσης των δικαιωμάτων αναπροσδιορίζονται και διαφοροποιούνται από τα γενικώς ισχύοντα. Σκοπός του κεφαλαίου αυτού θα είναι να αναζητηθεί το πλαίσιο ενός πεδίου απόλυτης και αναντίρρητης προστασίας του ιδιωτικού βίου, ακόμα και των δημοσίων προσώπων. Έτσι, το ερώτημα που τέθηκε προηγουμένως κατακερματίζεται σε περισσότερους επιμέρους προβληματισμούς. Ποια είναι τα δημόσια πρόσωπα, πότε και υπό ποιες περιστάσεις η προστασία του ιδιωτικού τους βίου κάμπτεται αλλά και πότε διατηρείται ακέραια;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι: ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΕ «ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ».

Α. Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ, ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΜΕ.

Αν ρωτήσει κανείς κάποιον τι σημαίνει για εκείνον η Δημοκρατία, είναι πολύ πιθανό να απαντήσει, «το δικαίωμά μου να λέω ό,τι θέλω». Ασφαλώς, η έννοια της Δημοκρατίας περιλαμβάνει πολύ περισσότερα και είναι πολύ περισσότερα από αυτό. Ωστόσο, ο άνθρωπος αυτός δεν θα είχε εντελώς άδικο. Πράγματι, το δικαίωμα του καθενός και της καθεμίας να «λέει ό,τι θέλει» ή, επισήμως, η ελευθερία της έκφρασης αποτελεί συστατικό στοιχείο του Δημοκρατικού Πολιτεύματος. Ένα καθεστώς στο οποίο κάθε πολίτης δεν θα μπορούσε να εκφράσει ελεύθερα τις απόψεις και τους στοχασμούς του, δύσκολα θα μπορούσε να πείσει ως δημοκρατικό. Έτσι, η ελευθερία της έκφρασης κατοχυρώνεται ως θεμελιώδες δικαίωμα στα Συντάγματα των δημοκρατικών εννόμων τάξεων όπως και σε υπερεθνικής ισχύος διατάξεις.

Το ελληνικό Σύνταγμα δεν θα μπορούσε να αποτελεί εξαίρεση. Σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 1 του Συντάγματος, «καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους». Παράλληλα, το δικαίωμα βρίσκει υπερνομοθετική κατοχύρωση, ως θεμελιώδες σε μία δημοκρατική κοινωνία¹, και στο άρθρο 10 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (εφεξής «ΕΣΔΑ») η οποία ορίζει ότι «παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν εκφράσεως. Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερίαν γνώμης ως και την ελευθερίαν λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, άνευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων...».

Η ελευθερία της έκφρασης αναλύεται σε επιμέρους φάσεις². Σε ένα πρώτο στάδιο, προστατεύεται η ελεύθερη διαμόρφωση γνώμης, η οποία προϋποθέτει την αποχή του Κράτους από την προβολή μόνο συγκεκριμένων ιδεών ή, από την αντίθετη όψη, από την αποσιώπηση άλλων. Ακολούθως, το άτομο είναι ελεύθερο να φέρει ορισμένες απόψεις, όποιες και αν είναι αυτές, χωρίς να υφίσταται δυσμενείς διακρίσεις ή συνέπειες εξαιτίας των απόψεων αυτών. Το σημείο αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό αν αναλογιστεί κανείς την ιστορία της Χώρας μας και ιδίως την περίοδο του λεγόμενου «Παρασυντάγματος» κατά τη διάρκεια της οποίας, αν το φρόνημα των πολιτών δεν ήταν το επιθυμητό, το κρατικά αποδεκτό, ο πολίτης ερχόταν αντιμέτωπος με κυρώσεις, όπως απόλυση ή εξορία. Σε τρίτη φάση, οι απόψεις και οι στοχασμοί μπορούν να εκφύγουν από τη σφαίρα των ιδεών, ο πολίτης μπορεί ελεύθερα να τις εξωτερικεύσει καθώς και να τις διαδώσει (τέταρτο στάδιο).

Αν και το Σύνταγμα κάνει λόγο για «στοχασμούς», διατύπωση που παραπέμπει κυρίως σε απόψεις παρά σε γεγονότα, γίνεται δεκτό ότι η έννοια περιλαμβάνει και τη διάδοση πληροφοριών³. Το συμπέρασμα αυτό είναι απολύτως λογικό δεδομένου ότι αναγκαίο στοιχείο για τη διαμόρφωση μίας άποψης, η οποία αποτελεί, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, προστατευόμενη πτυχή της ελευθερίας της έκφρασης, συνιστά η γνώση. Η έκφραση και διάδοση πληροφοριών και ιδεών μπορεί να γίνει με οποιοδήποτε μέσο, δια του προφορικού ή του γραπτού λόγου, χωρίς να

¹ΕΔΔΑ, *Handyside κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αρ. 5493/72, 07.12.1976, σκ.49.

²Π. Δαγτόγλου, *Συνταγματικό δίκαιο, Ατομικά δικαιώματα*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2012, σελ.414 επ.

³Κ. Χρυσόγονος/Σ. Βλαχόπουλος, *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σ. 331.

είναι απαραίτητη η αποτύπωσή τους σε υλικό φορέα⁴. Σύμφωνα με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (εφεξής «ΕΔΔΑ»), στην ελευθερία της έκφρασης περιλαμβάνεται και η δημοσίευση φωτογραφιών και βίντεο⁵. Όσον αφορά στο είδος ή, μάλλον, στη χροιά των ιδεών ή πληροφοριών που βρίσκουν προστασία στο άρθρο 14 παρ.1 του Συντάγματος και 10 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, κομβικής σημασίας είναι η απόφαση του ΕΔΔΑ, *Handyside* κατά Ηνωμένου Βασιλείου⁶. Σύμφωνα με τη νομολογία αυτή, η οποία έκτοτε επιβεβαιώνεται πανηγυρικά από πληθώρα αποφάσεων⁷, η ελευθερία της έκφρασης, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 10 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, «δεν προστατεύει μόνο πληροφορίες ή ιδέες που γίνονται ευνοϊκά δεκτές ή θεωρούνται αβλαβείς ή αδιάφορες, αλλά και εκείνες που προσβάλλουν, σοκάρουν ή ενοχλούν. Τέτοιες είναι οι απαιτήσεις του πλουραλισμού, της ανεκτικότητας και της ευρύτητας πνεύματος, χωρίς τις οποίες δεν νοείται δημοκρατική κοινωνία».

Η ελευθερία της έκφρασης, λοιπόν, προστατεύοντας, τη διαμόρφωση, την κατοχή, την εξωτερική και τη διάδοση απόψεων, καταστρώνεται, κατ' αρχήν, ως ατομικό, αμυντικό δικαίωμα, αξιόνοντας από το Κράτος την αποχή από την προσβολή του. Ταυτόχρονα, όμως, η ελεύθερη έκφραση συνιστά και θεσμική εγγύηση σύμφυτη με τη δημοκρατική αρχή για τη διαμόρφωση ελεύθερης και πλουραλιστικής κοινής γνώμης⁸. Η όψη αυτή της ελευθερίας της έκφρασης, ως θεσμικής εγγύησης, συνδέεται άρρηκτα με το δικαίωμα πληροφόρησης και της συμμετοχής στην κοινωνία της πληροφορίας. Το δικαίωμα αυτό, βρήκε ρητή συνταγματική κατοχύρωση με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001 και την προσθήκη του άρθρου 5Α⁹, αν και πριν το σημείο αυτό εντασσόταν στο προστατευτικό πεδίο του άρθρου 14 παρ.1. Παράλληλα, το άρθρο 10 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, προστατεύει, από κοινού με την ελευθερία της έκφρασης και την ελευθερία της πληροφόρησης.

Η ελευθερία της πληροφόρησης νοείται τόσο στην ενεργητική της μορφή ως ελευθερία του πληροφορείν, όσο και στην παθητική, ως ελευθερία του πληροφορείσθαι¹⁰. Υπό την παθητική της μορφή, η ελευθερία πληροφόρησης καταλαμβάνει την ανεμπόδιστη αναζήτηση, συλλογή και λήψη πληροφοριών από γενικά προσιτές πηγές και επομένως την πρόσβαση στις πηγές αυτές¹¹. Το δικαίωμα λήψης πληροφοριών αποτελεί κατά κάποιο τρόπο προϋπόθεση για την ελευθερία της έκφρασης, αφού η ελεύθερη έκφραση απόψεων θα καθίστατο άνευ αντικειμένου¹² χωρίς αποδέκτες, ελεύθερους να τις «ακούσουν». Ελευθερία της έκφρασης και της πληροφόρησης, υπό την ενεργητική και παθητική της έννοια, αποτελούν από κοινού απαραίτητα συστατικά στοιχεία

⁴ Σ. Τάσσης, Η ελευθερία της έκφρασης – Τύπος – Ραδιοτηλεόραση, σε Σ. Βλαχόπουλο, *Θεμελιώδη Δικαιώματα, Ατομικά, κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σ.287.

⁵ ΕΔΔΑ, *Von Hannover κατά Γερμανίας* (no2), αρ.40660/08 & 60641/08, 07.02.2012, σκ.103· ΕΔΔΑ, *Alpha Δορυφορική Τηλεόραση Ανώνυμη Εταιρία κατά Ελλάδος*, αρ. 72562/10, 11.02.2018,σκ.38.

⁶ Βλ. προηγούμενος, υποσήμ.1.

⁷ Βλ. ενδεικτικά, ΕΔΔΑ, *Lingens κατά Αυστρίας*, αρ. 9815/82, 08.07.1986, σκ.41· ΕΔΔΑ, *Von Hannover κατά Γερμανίας* (no1), αρ. 59320/00, 24.06.2004, σκ.58· ΕΔΔΑ, *Παρασκευόπουλος κατά Ελλάδος*, αρ. 64184/11, 28.06.2018, σκ. 29.

⁸ Βλ. προηγούμενος, υποσήμ.2.

⁹ Άρθρο 5Α : «1. Καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως νόμος ορίζει. Περιορισμοί στο δικαίωμα αυτό είναι δυνατόν να επιβληθούν με νόμο μόνο εφόσον είναι απολύτως αναγκαίοι και δικαιολογούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων.

2. Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσής τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, τηρουμένων πάντοτε των εγγυήσεων των άρθρων 9, 9Α και 19.»

¹⁰ Βλ. Α. Τσέβα, *Προσωπικά δεδομένα και μέσα ενημέρωσης*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2010, σ.12 επ.

¹¹ Χ. Βρεττού, *Η αιχμηρή κριτική ως συνταγματικό δικαίωμα*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σ.13.

¹² Π. Δαγτόγλου, *Συνταγματικό δίκαιο, Ατομικά δικαιώματα*, όπ.π., σ. 443.

μίας ενημερωμένης, ενεργούς κοινής γνώμης. Πράγματι, δύσκολα θα μπορούσε να φανταστεί κανείς μία δημοκρατική κοινωνία, χαρακτηριζόμενη από πλουραλισμό και πολυφωνία, χωρίς την ύπαρξη ελεύθερα εκφραζόμενων πολιτών, δυνάμενων να πληροφορηθούν και να ενημερωθούν για κάθε θέμα ενδιαφέροντος. Η δυνατότητα ενημέρωσης αποτελεί προϋπόθεση διαμόρφωσης γνώμης και ταυτόχρονα της ανάπτυξης της προσωπικότητας και της συμμετοχής στην κοινωνικοοικονομική και πολιτική ζωή της χώρας και συνεπώς της αποτελεσματικής άσκησης των πολιτικών δικαιωμάτων¹³.

Εξέχοντα ρόλο στην πληροφόρηση του κοινού διαδραματίζει ο τύπος, η ελευθερία του οποίου κατοχυρώνεται, ως επιμέρους εκδήλωση της ελευθερίας της έκφρασης, στο άρθρο 14 παρ. 1 και 2¹⁴ του Συντάγματος. Όπως και η ελευθερία της έκφρασης και το δικαίωμα πληροφόρησης, έτσι και η ελευθερία του τύπου συνιστά, πέρα από ατομικό δικαίωμα και θεσμική εγγύηση¹⁵ ενώ ο τύπος έχει συχνά χαρακτηριστεί και ως η «τέταρτη εξουσία¹⁶».

Κατά την έννοια της παραγράφου 2 του άρθρου 14, ως τύπος νοείται κάθε έντυπο κατάλληλο και προορισμένο για διάδοση, καθώς και αποτυπώσεις ήχου, λόγου και εικόνων¹⁷. Έτσι, εγγενές χαρακτηριστικό του τύπου είναι η υλική αποτύπωση του μηνύματος σε ενσώματο φορέα¹⁸. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ο συνταγματικός νομοθέτης προέβλεψε ιδιαίτερη προστασία για την ελευθεροτυπία στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 14, απαγορεύοντας τη λήψη κάθε προληπτικού μέτρου περιορισμού του δικαιώματος καθώς και πάσας μορφής λογοκρισία όσον αφορά τα έντυπα. Ανακύπτει, όμως, το ερώτημα αν η αυξημένη αυτή προστασία καταλαμβάνει και το διαδικτυακό τύπο, στο οποίο θα επανέλθουμε στη συνέχεια.

Όπως προαναφέρθηκε, η ελευθερία του τύπου, εισάγει, πέρα από ατομικό δικαίωμα που αξιώνει από το Κράτος κάθε αθέμιτη παρέμβαση, και θεσμική εγγύηση η οποία γεννά θετική υποχρέωση του Κράτους. Από την αμυντική του διάσταση το δικαίωμα εγγυάται την ελεύθερη έκφραση και διάδοση απόψεων μέσω της αποτύπωσης σε κάθε ενσώματο μέσο με την απαγόρευση της λογοκρισίας και άλλων προληπτικών μέτρων. Η όψη του τύπου και μάλιστα του ελεύθερου ως θεσμικής εγγύησης, από την άλλη, συνοψίζεται στην κομβική συμβολή του στη διαμόρφωση ελεύθερης και πλουραλιστικής κοινής γνώμης, μέσω της ενημέρωσης του κοινού για ζητήματα ενδιαφέροντος, σε συνδυασμό και με το άρθρο 5Α του Συντάγματος¹⁹. Η ελευθερία του τύπου, ως θεσμού, είναι έννοια ευρεία, καταλαμβάνει περισσότερα επιμέρους στάδια και ελευθερίες²⁰. Ειδικότερα, κατοχυρώνεται η ελευθερία ίδρυσης επιχείρησης τύπου, η ελευθερία σύνταξης, εκτύπωσης και διάδοσης των εντύπων και δημοσίευσης ειδήσεων όπως και η συλλογή πληροφοριών με νόμιμα μέσα. Θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι εκτός από τα παραπάνω, προστατεύεται και το δικαίωμα του αναγνώστη²¹ προς ανάγνωση εντύπων της επιλογής του. Καίριας σημασίας είναι η κατοχύρωση της ιδιωτικής αυτονομίας του τύπου έναντι του Κράτους,

¹³ Α. Τσέβας, *Προσωπικά δεδομένα και μέσα ενημέρωσης*, ό.π., σ.19.

¹⁴ Άρ.14 παρ. 2 Σ «Ο τύπος είναι ελεύθερος. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται.»

¹⁵ Κ. Χρυσόγονος/Σ. Βλαχόπουλος, *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, ό.π., σ. 345.

¹⁶ Γ. Μιχαηλίδης-Νουάρος, Το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του τύπου, *Το Σ*, 3/1983, σ.371.

¹⁷ Π. Δαγτόγλου, *Συνταγματικό δίκαιο, Ατομικά δικαιώματα*, ό.π., σ. 480-481.

¹⁸ Ι. Ιγγλεζάκης, *Το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη και οι περιορισμοί του*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα Θεσσαλονίκη, 2014, σ.159.

¹⁹ Λ. Μήτρου, *Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2012, σ.59.

²⁰ Βλ. Π. Δαγτόγλου, *Συνταγματικό δίκαιο, Ατομικά δικαιώματα*, ό.π., σ. 483 επ.

²¹ Κ. Χρυσόγονος/Σ. Βλαχόπουλος, *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, ό.π., σ. 346· Α. Τσέβας, *Προσωπικά δεδομένα και μέσα ενημέρωσης*, ό.π., σ. 22.

υπό την έννοια τόσο του ιδιωτικού ιδιοκτησιακού καθεστώτος και οργανωτικής διάρθρωσης όσο και της ελευθερίας επιλογής προσανατολισμού του εντύπου²². Για τη διασφάλιση της θεσμικής εγγύησης του τύπου, το Κράτος δεν οφείλει μόνο να απέχει από περιορισμούς της ελεύθερης έκφρασης ή από προσπάθειες επηρεασμού των εκφραζόμενων απόψεων αλλά και να λαμβάνει θετικά μέτρα για την εξασφάλιση της ελεύθερης και απρόσκοπτης λειτουργίας του τύπου²³.

Πλέον, πέραν του τύπου, καθοριστικό μέσο πραγμάτωσης του δικαιώματος της ελευθερίας της έκφρασης αλλά και του δικαιώματος παθητικής πληροφόρησης του κοινού αποτελούν τα οπτικοακουστικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, το ραδιόφωνο και ιδίως η τηλεόραση. Το Σύνταγμα, στο άρθρο 15²⁴, επιφυλάσσει διαφορετική μεταχείριση για τη ραδιοτηλεόραση και «κάθε παρεμφερές μέσο», από ότι για τα έντυπα. Συγκεκριμένα, ο συνταγματικός νομοθέτης εξαίρεσε ρητά τη ραδιοτηλεόραση από τις ισχύουσες για τον τύπο προστατευτικές διατάξεις. Γίνεται δεκτό ότι η εξαίρεση αυτή αφορά μόνο τη δεύτερη παράγραφο και επόμενες του άρθρου 14 και όχι την πρώτη. Αυτό διότι στο άρθρο 14 παρ.1, η αναφορά του τύπου ως μέσου ελεύθερης έκφρασης είναι απλώς ενδεικτική, περιεχόμενο της διάταξης είναι η προστασία της ελευθερίας της έκφρασης γενικώς και όχι ενός συγκεκριμένου μέσου υλοποίησής της²⁵.

Η ραδιοτηλεόραση, σε αντίθεση με τον τύπο, δεν κατοχυρώνεται ως ελεύθερη αλλά τελεί υπό τον άμεσο έλεγχο του Κράτους. Με τον έλεγχο αυτό επιφορτίζεται ειδική ανεξάρτητη διοικητική αρχή, το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης. Ο κρατικός έλεγχος δεν έχει σε καμία περίπτωση την έννοια του επηρεασμού ή της κατεύθυνσης του περιεχομένου των προγραμμάτων. Αντιθέτως, λειτουργεί ως εγγύηση της αμεροληψίας και της διασφάλισης της αντικειμενικότητας και της αρχής της ίσης μεταχείρισης²⁶. Σύμφωνα και με τη νομολογία του ΕΔΔΑ²⁷, «το Κράτος, ως ύστατος εγγυητής του πλουραλισμού, πρέπει να διασφαλίζει, μέσω του νόμου και της πρακτικής, ότι το κοινό έχει πρόσβαση, μέσω της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου, σε αμερόληπτη και ακριβή πληροφόρηση και σε ένα εύρος απόψεων και σχολίων, τα οποία αντανakλούν *inter alia* την ποικιλομορφία του πολιτικού τοπίου της χώρας· επίσης, ότι οι δημοσιογράφοι και οι άλλοι επαγγελματίες που εργάζονται στα οπτικοακουστικά Μέσα δεν θα παρεμποδίζονται από το να διαδίδουν πληροφορίες και σχόλια...».

Αναφορικά με τους παρόχους τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών υπηρεσιών, το Σύνταγμα δεν αποκλείει τους ιδιώτες, χωρίς όμως να επιτάσσει την ύπαρξη ιδιωτικών φορέων. Μάλιστα, η

²² Βλ. αμέσως παραπάνω, υποσήμε.23, Α. Τσέβα.

²³ Βλ. παραπάνω, υποσήμε.23, Α. Τσέβα.

²⁴ «1. Οι προστατευτικές για τον τύπο διατάξεις του προηγούμενου άρθρου δεν εφαρμόζονται στον κινηματογράφο, τη φωνογραφία, τη ραδιοφωνία, την τηλεόραση και κάθε άλλο παρεμφερές μέσο μετάδοσης λόγου ή παράστασης.
2. Η ραδιοφωνία και η τηλεόραση υπάγονται στον άμεσο έλεγχο του Κράτους. Ο έλεγχος και η επιβολή των διοικητικών κυρώσεων υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης που είναι ανεξάρτητη αρχή, όπως νόμος ορίζει. Ο άμεσος έλεγχος του Κράτους, που λαμβάνει και τη μορφή του καθεστώτος της προηγούμενης άδειας, έχει ως σκοπό την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης, την εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης των προγραμμάτων που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης και η πολιτιστική ανάπτυξη της Χώρας, καθώς και το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας.

Νόμος ορίζει τα σχετικά με την υποχρεωτική και δωρεάν μετάδοση των εργασιών της Βουλής και των επιτροπών της, καθώς και προεκλογικών μηνυμάτων των κομμάτων από τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα.»

²⁵ Κ. Χρυσόγονος/Σ. Βλαχόπουλος, *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, ό.π., σ.356.

²⁶ Βλ. Π. Δαγτόγλου, *Συνταγματικό δίκαιο, Ατομικά δικαιώματα*, ό.π., σ. 563.

²⁷ Βλ. Κ. Στρατηλάτη, Άρθρο 10. Ελευθερία έκφρασης σε Ι. Σαρμάς/ Ξ. Κοντιάδης/ Χ. Ανθόπουλος, *ΕΣΔΑ*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2021, σ.589 επ., με παραπομπή στην απόφαση του ΕΔΔΑ, *Manole και Λοιποί κατά Μολδαβίας*, αρ. 13936/2002, 17.09.2009.

προηγούμενη αδειοδότηση προς παροχή ραδιοτηλεοπτικών υπηρεσιών καθιερώνεται ως μορφή του κρατικού ελέγχου επί των οπτικοακουστικών μέσων. Παρά το γεγονός ότι το Σύνταγμα δεν φαίνεται να απαγορεύει ρητά την ύπαρξη κρατικού μονοπωλίου, κάτι τέτοιο δεν θα ήταν σύμφωνο προς τις αρχές του δημοκρατικού πολιτεύματος. Επί του ζητήματος αυτού, άξια αναφοράς είναι η απόφαση του ΕΔΔΑ, Informationsvarein Lentia και Λοιποί κατά Αυστρίας²⁸, στην οποία το Δικαστήριο του Στρασβούργου διέγνωσε παραβίαση του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ από το αυστριακό Κράτος, λόγω θέσπισης κρατικού μονοπωλίου στα οπτικοακουστικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Το ΕΔΔΑ²⁹, επιβεβαιώνοντας την πάγια νομολογία του σχετικά με τον καθοριστικό ρόλο της ελευθερίας της έκφρασης σε μία δημοκρατική κοινωνία, η οποία, ιδίως μέσω του τύπου, συμβάλλει στην ενημέρωση του κοινού για θέματα γενικού ενδιαφέροντος, δέχθηκε ότι η συμβολή αυτή μπορεί να υλοποιηθεί μόνο μέσω της διασφάλισης του πλουραλισμού, κυρίως στα οπτικοακουστικά μέσα, λόγω της ευρείας εμβέλειάς τους. Έτσι, δεδομένων και των τεχνολογικών εξελίξεων, το κρατικό μονοπώλιο όσον αφορά τα οπτικοακουστικά μέσα είναι ο βαρύτερος δυνατός περιορισμός της ελευθερίας της έκφρασης και δεν μπορεί να δικαιολογηθεί.

Ιδιαίτερη σημασία για την παρούσα ανάλυση αποκτά η τήρηση της ποιοτικής στάθμης των προγραμμάτων και ο σεβασμός της ανθρώπινης αξίας, ως σκοπός του άμεσου κρατικού ελέγχου επί των οπτικοακουστικών μέσων. Σύμφωνα με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας³⁰, το υψηλό της ποιότητας μία εκπομπής όσο και ο σεβασμός της αξίας του ανθρώπου είναι προδήλως ασυμβίβαστα με τη μετάδοση πληροφοριών και εικόνων που ανάγονται στον πυρήνα της ιδιωτικής ζωής του προσώπου, όπως είναι η ερωτική ζωή και ο σεξουαλικός προσανατολισμός.

Δεδομένων των τεχνολογικών εξελίξεων των τελευταίων ετών, ένα νέο μέσο ήρθε, αν όχι να αντικαταστήσει, αλλά σίγουρα να παραγκωνίσει τη ραδιοτηλεόραση και ιδίως τον τύπο, ως πρωταρχικό για την άσκηση της ελευθερίας της έκφρασης και της πληροφόρησης. Το νέο forum αυτό δεν είναι άλλο από το διαδίκτυο. Πράγματι, μέσω των ιστολογίων και ακόμα περισσότερο των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης καθένας και καθεμία έχει τη δυνατότητα να μοιραστεί τις σκέψεις του/της με το πάτημα (ή την απλή αφή!) ενός κουμπιού με απροσδιόριστο αριθμό δεκτών, ενώ παράλληλα έχει πρόσβαση σε τεράστιο όγκο πληροφοριών. Κατά τούτο, το διαδίκτυο αναδεικνύεται ως το κύριο δημοκρατικό forum για την έκφραση και διάδοση ιδεών, την πληροφόρηση και εν τέλει τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης.

Παρόλα αυτά, καμία συνταγματική διάταξη δεν περιέχει πρόβλεψη για το διαδίκτυο με αποτέλεσμα να ανακύπτει αμφισβήτηση σχετικά με τη ρύθμισή του, ιδίως όσον αφορά τα ιστολόγια. Ενόψει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που παρουσιάζει το διαδίκτυο, αναδύονται προκλήσεις για την άσκηση και το πεδίο εφαρμογής της ελευθερίας της έκφρασης μέσα σε αυτό. Ο κυβερνοχώρος είναι άυλος και η εμβέλειά του είναι παγκόσμια. Το πλήθος των πομπών και των δεκτών είναι αχανές. Ως εκ τούτου, η διακίνηση και η αναπαραγωγή πληροφοριών και απόψεων αναπτύσσεται ραγδαία, γεγονός που δυσχεραίνει τον έλεγχό τους. Επιπλέον, στο διαδίκτυο τα όρια μεταξύ ιδιωτικού και δημοσίου χώρου είναι δυσδιάκριτα. Η ανωνυμία, η οποία

---

²⁸ ΕΔΔΑ, Informationsvarein Lentia και Λοιποί κατά Αυστρίας, αρ. 13914/88, 15041/89, 15717/89, 15779/89, 17207/90, 24.11.1993.

²⁹ Βλ. αμέσως παραπάνω, υποσέμ.28, σκ.37 - 44.

³⁰ Το ΣτΕ προέβη στην επισήμανση αυτή για πρώτη φορά στη θεμελιώδη απόφασή του για την προστασία της ιδιωτικής ζωής 3545/2002. Έκτοτε η νομολογιακή αυτή παραδοχή κατέστη πάγια, βλ. ενδεικτικά, ΣτΕ 5382/2012, ΣτΕ 1337/2013, ΣτΕ 4395/2013.

διευκολύνεται στο διαδίκτυο δημιουργεί επίσης προβλήματα ιδίως όσον αφορά στον επιμερισμό τυχόν ευθυνών. Το γεγονός δε ότι ο λόγος στο διαδίκτυο παραμένει «αιώνιος», αναδεικνύει το ζήτημα της προστασίας του δικαιώματος του πομπού στη λήθη. Σχετικά με τον ηλεκτρονικό τύπο, τις ιστοσελίδες δηλαδή που αποτελούν τη διαδικτυακή μορφή ενός εντύπου, γίνεται δεκτό³¹ ότι εντάσσονται στο προστατευτικό πεδίο των διατάξεων περί του τύπου³². Όσον αφορά στα ιστολόγια, τα οποία αποτελούν ένα «χώρο» στον οποίο μπορεί να μετέχει κάθε πολίτης, ως «δημοσιογράφος», δεν μπορούν να εξισωθούν με τον τύπο αλλά θα υπαχθούν στη διάταξη του άρθρου 15 παρ.1³³. Πάντως, ο λόγος στο διαδίκτυο, υπό οποιαδήποτε μορφή, προστατεύεται αναμφίβολα ως ελεύθερος σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 14 παρ. 1 του Συντάγματος και φυσικά του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ. Ταυτόχρονα, το δικαίωμα πρόσβασης στη διακινούμενη μέσω του διαδικτύου πληροφορία, κατοχυρώνεται, ως δικαίωμα συμμετοχής στην κοινωνία της πληροφορίας, από το άρθρο 5Α παρ. 2 του Συντάγματος.

Από την ανάλυση που προεκτέθηκε, καθίσταται εμφανές ότι η ελευθερία της έκφρασης, όπως αυτή ασκείται μέσω του τύπου, της ραδιοτηλεόρασης και του διαδικτύου, διαδραματίζει κομβικό ρόλο σε ένα Δημοκρατικό Πολίτευμα. Η ελευθερία του λόγου, σε συνδυασμό πάντα με το δικαίωμα του πληροφορείσθαι είναι απαραίτητα στοιχεία για την επίτευξη της πολυφωνίας και τη διαμόρφωση της ενεργούς και πλουραλιστικής κοινής γνώμης. Σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ³⁴, οι λειτουργοί του τύπου διαδραματίζουν το ρόλο του δημοσίου παρατηρητή («public watchdog») σε μία δημοκρατική κοινωνία, μεταδίδοντας γεγονότα και ιδέες επί ζητημάτων δημοσίου ενδιαφέροντος καθώς και μέσω της αποκάλυψης των κακώς κειμένων της κοινωνίας³⁵.

Παρά τη σημασία της για τη Δημοκρατία, η ελευθερία της έκφρασης και τα συναφή με αυτή δικαιώματα και θεσμικές εγγυήσεις, δεν αποτελεί, κατά το Σύνταγμα και το δίκαιο της ΕΣΔΑ, ένα ανώτερο από τα υπόλοιπα δικαιώμα³⁶, που να απολαμβάνει, δηλαδή, απόλυτης προστασίας. Είτε μέσω συστηματικής ερμηνείας των συνταγματικών διατάξεων, είτε κατόπιν ρητής συνταγματικής επιταγής³⁷, η ελευθερία της έκφρασης γενικώς είτε μέσω του τύπου και της ραδιοτηλεόρασης ή του διαδικτύου και το δικαίωμα του πληροφορείσθαι μπορεί να περιορίζονται από την ανάγκη πραγμάτωσης άλλων συνταγματικών δικαιωμάτων, πέραν των ειδικών περιορισμών στους οποίους υπόκειται κάθε δικαίωμα ξεχωριστά (π.χ. η ελευθερία της έκφρασης, τελεί, σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 1 του Συντάγματος, υπό την επιφύλαξη της τήρησης των νόμων του Κράτους). Τα δικαιώματα της ελευθερίας της έκφρασης και της πληροφόρησης, δεν μπορούν να ασκούνται εις βάρος άλλων δικαιωμάτων όπως αυτά της προστασίας της

³¹Κ. Χρυσόγονος/Σ. Βλαχόπουλος, *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, όπ.π., σ.298.

³²Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι οι διατάξεις του άρθρου 14 παρ.3 του Συντάγματος σχετικά με την κατάσχεση εντύπων καθίστανται άνευ περιεχομένου ενόψει του διαδικτύου, ειδικά αν λάβει κανείς υπόψιν το ρυθμό αναπαραγωγής των ειδήσεων, είτε από άλλα ηλεκτρονικά ΜΜΕ είτε από ιστολόγια. Βλ., Σ. Βλαχόπουλο, *Η δυναμική ερμηνεία του συντάγματος*, Εκδόσεις Ευρασία, 2014, σ.125.

³³Ι. Ιγγλεζάκης, *Το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη και οι περιορισμοί του*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα -Θεσσαλονίκη, 2014, σ.161.

³⁴ΕΔΔΑ, *Lingens κατά Αυστρίας*, όπ.π., σκ.44 · Βλ. και τον οδηγό του ΕΔΔΑ επί του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ, Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights, Freedom of expression, επικαιροποιημένος την 31^η Αυγούστου 2022, διαθέσιμο στο: https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_10_eng.pdf, σ.51, με περαιτέρω νομολογιακές παραπομπές.

³⁵Α. Τσέβας, *Προσωπικά δεδομένα και μέσα ενημέρωσης*, όπ.π., σ.27

³⁶Σε αντίθεση με τις Η.Π.Α., όπου η ελευθερία του λόγου κατοχυρώνεται ως σχεδόν απόλυτο δικαίωμα στην Πρώτη Τροποποίηση του αμερικανικού Συντάγματος, βλ. Χ. Βρεττού, *Η αιχμηρή κριτική ως συνταγματικό δικαίωμα*, όπ.π., σ.8.

³⁷Όσον αφορά στο δικαίωμα συμμετοχής στην κοινωνία της πληροφορίας του αρ.5Α παρ. 2 του Συντάγματος, το οποίο τελεί ρητώς υπό την επιφύλαξη της τήρησης των άρθρων 9, 9Α και 19 του Συντάγματος.

προσωπικότητας και ειδικότερα της τιμής και της υπόληψης, του απαραβίαστου του ιδιωτικού βίου, της προστασίας από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και του απορρήτου των επικοινωνιών. Εξάλλου, σύμφωνα με τα οριζόμενα στη δεύτερη παράγραφο³⁸ του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ, το δικαίωμα έκφρασης και πληροφόρησης δύναται να περιορισθεί χάριν της προστασίας, μεταξύ άλλων, της υπόληψης ή δικαιωμάτων τρίτων. Σαφώς, και το δικαίωμα σε ιδιωτική ζωή περιλαμβάνεται στα «δικαιώματα τρίτων», χάριν των οποίων δύναται να περιοριστεί η ελευθερία του λόγου και της πληροφόρησης. Δεδομένης ειδικότερα της κατοχύρωσης της προστασίας της ιδιωτικής ζωής των ατόμων ως απαραβίαστης, το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης και πληροφόρησης δεν περιλαμβάνει κατ' αρχήν τη διείσδυση στην ιδιωτική ζωή των προσώπων και τη συνακόλουθη αποκάλυψη και διάδοση πτυχών αυτής. Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι περιορισμοί στην ελευθερία της έκφρασης κατά την ΕΣΔΑ μπορούν να επιβληθούν μόνον όταν συντρέχουν σωρευτικά ορισμένα κριτήρια³⁹. Συγκεκριμένα, ο περιορισμός θα πρέπει να προβλέπεται από το νόμο, να κρίνεται ως αναγκαίος σε μία δημοκρατική κοινωνία καθώς και να εξυπηρετεί κάποιο θεμιτό σκοπό. Είναι επίσης απαραίτητο η επιβολή περιορισμών να μην οδηγεί στο λεγόμενο «chilling effect», σε ένα δηλαδή πάγωμα, αυτοπεριορισμό του λόγου και αυτολογοκρισία του δημοσιογράφου⁴⁰ επί κάποιου ζητήματος.

---

³⁸ Άρ. 10 παρ. 2, ΕΣΔΑ : «2. Η άσκησης των ελευθεριών τούτων, συνεπαγομένων καθήκοντα και ευθύνες δύναται να υπαχθή εις ωρισμένας διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή κυρώσεις, προβλεπομένους υπό του νόμου και αποτελούντας αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία δια την εθνικήν ασφάλειαν, την εδαφικήν ακεραιότητα ή δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, την προστασίαν της υπολήψεως ή των δικαιωμάτων των τρίτων, την παρεμπόδισιν της κοινολογήσεως εμπιστευτικών πληροφοριών ή την διασφάλισιν του κύρους και αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας.»

³⁹ Βλ. για αναλυτική περιγραφή των κριτηρίων τον Οδηγό του ΕΔΔΑ επί του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ, Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights, Freedom of expression, όπ.π., σ. 20 έπ.

⁴⁰ Βλ. Γ. Φωτόπουλο/Α. Μπίτσιου, Είναι ο τύπος «κίνδυνος» και η ιδιωτική ζωή «εμπόδιο»; (Ο «οίκος και η «αγορά» στη νομολογία του ΕΔΔΑ), ΝοΒ 53/2005, σ.840.

B. ΤΟ ΑΠΑΡΑΒΙΑΣΤΟ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ.

Το δικαίωμα, λοιπόν, του κάθε ανθρώπου σε απαραβίαστη ιδιωτική ζωή θέτει κατ' αρχήν ένα φραγμό στην ελευθερία της έκφρασης και της πληροφόρησης. Ο φραγμός αυτός εντοπίζεται αρχικά στο στάδιο συλλογής της πληροφορίας, περιορίζοντας τη χωρίς συναίνεση του φορέα διείσδυση σε πτυχές της ιδιωτικής του ζωής. Εκτείνεται δε, έως τη διάδοση ή τη μετάδοση της σχετικής ιδιωτικής πληροφορίας και της λήψης της από τους αποδέκτες.

Το δικαίωμα σε απαραβίαστο ιδιωτικό και οικογενειακό βίο κατοχυρώθηκε για πρώτη φορά στην ελληνική συνταγματική τάξη στο Σύνταγμα του 1975, με την προσθήκη δεύτερου εδαφίου στην πρώτη παράγραφο του άρθρου 9 περί ασύλου της κατοικίας. Πριν τη ρητή κατοχύρωση και αυτονόμησή του το δικαίωμα είχε διαπλασθεί στα πλαίσια της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας⁴¹. Βέβαια, τα δύο δικαιώματα είναι διακριτά. Αφενός, το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή παρουσιάζει μία «εσωτερική και ηθική διάσταση», ενώ, αντιθέτως η προσωπικότητα «εξωτερική, κοινωνική και οικονομική»⁴². Παράλληλα, η ιδιωτική ζωή προστατεύεται ως αυτοτελές δικαίωμα στο άρθρο 8 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, το οποίο ορίζει ότι «παν πρόσωπον δικαιούται εις τον σεβασμόν της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του».

Ως προς το χαρακτήρα του δικαιώματος, πρόκειται για ένα ατομικό δικαίωμα, το οποίο αξιώνει κατ' αρχήν από το Κράτος, την αποχή από την προσβολή του. Ταυτόχρονα, το δικαίωμα αναπτύσσει ισχύ, σύμφωνα με τη θεωρία της τριτενέργειας, και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, με αποτέλεσμα το Κράτος να καλείται να λάβει και θετικά μέτρα για την προστασία του. Τούτο επιβεβαιώνεται και από την πάγια νομολογία⁴³ του ΕΔΔΑ, σύμφωνα με την οποία, αν και κύριο αντικείμενο του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ είναι η προστασία του ατόμου από αυθαίρετες παρεμβάσεις από τις δημόσιες αρχές, το Κράτος δεν οφείλει μόνο να απέχει από τέτοιες παρεμβάσεις, αλλά μπορεί να υπέχει και θετικές υποχρεώσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν τη λήψη μέτρων για τη διασφάλιση του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής ακόμα και στη σφαίρα των ιδιωτικών σχέσεων. Το ίδιο ορίζεται και στο Ψήφισμα 1165 της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης⁴⁴ σχετικά με το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή.

Η ιδιωτική ζωή είναι μία έννοια αρκετά αχανής και δύσκολη στον ορισμό, απαραίτητη όμως για τον προσδιορισμό της κανονιστικής εμβέλειας του δικαιώματος στην προστασία της. Αρχικά, το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου χαρακτηρίστηκε ως το δικαίωμα του ατόμου να μένει μόνο στην ηρεμία του («right to be let alone»), ή ως το δικαίωμα στη «μόνωση» ή την

⁴¹ Χ. Ακριβοπούλου, Άρθρο 9, σε Φ. Σπυρόπουλο/Ξ.Κοντιάδη/Χ. Ανθόπουλο/Γ. Γεραπετρίτη, Σύνταγμα, Κατ' άρθρο ερμηνεία, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2017, σ.203.

⁴² Χ. Ακριβοπούλου, Το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων μέσα από τον φακό του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή, *ΘΠΔΔ* 6/2011, σ. 684.

⁴³ Βλ. ενδεικτικά ΕΔΔΑ, *Χ και Υ κατά Ολλανδίας*, αρ. 8978/80, 26.03.1986, σκ.23, με την οποία αναγνωρίστηκαν για πρώτη φορά από το ΕΔΔΑ οι θετικές υποχρεώσεις των Κρατών για την προστασία της ιδιωτικής ζωής όσον αφορά στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών· ΕΔΔΑ, *Von Hannover κατά Γερμανίας (no1)* όπ.π., σκ. 57· ΕΔΔΑ, *Von Hannover κατά Γερμανίας (no2)* όπ.π., σκ. 98.

⁴⁴ Resolution 1165 the Parliamentary Assembly, Right of Privacy, της 26^{ης} Ιουνίου 1998, διαθέσιμο στο: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16641&lang%20=en>, σύμφωνα με το σημείο 12 του Ψηφίσματος, «... το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, δεν προστατεύει το άτομο μόνο από παρεμβάσεις από τις δημόσιες αρχές αλλά και από παρεμβάσεις από φυσικά πρόσωπα ή φορείς, συμπεριλαμβανομένων των μέσων μαζικής ενημέρωσης.»

«αυτοσυγκέντρωση»⁴⁵. Η ταύτιση, όμως, της ιδιωτικότητας με την απομόνωση οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο ιδιωτικός βίος προϋποθέτει τη μοναχικότητα του ατόμου, αποκλείοντας από το πεδίο προστασίας του τις διυποκειμενικές σχέσεις⁴⁶. Ωστόσο, οι σχέσεις που αναπτύσσει το υποκείμενο με άλλους, όχι μόνο εμπίπτουν, πολλές φορές, στην έννοια του ιδιωτικού βίου, αλλά ορισμένες από αυτές συγκροτούν τον πυρήνα⁴⁷ του δικαιώματος. Η ερωτική ζωή⁴⁸ του προσώπου, για παράδειγμα, αποτελεί πτυχή της ζωής του που όχι μόνο χαρακτηρίζεται ως ιδιωτική, αλλά ανήκει στον απαραβίαστο πυρήνα του δικαιώματος. Η διυποκειμενική αυτή πλευρά της ιδιωτικότητας νοείται ως οικειότητα του ατόμου προς την ανάπτυξη σχέσεων και την επικοινωνία με άλλα άτομα τα οποία επιλέγει ως έμπιστα και οικεία⁴⁹. Η ιδιωτικότητα ως οικειότητα διασφαλίζει την επικοινωνία και την εγγύτητα του ατόμου προς τους άλλους. Η άποψη ότι η δυνατότητα του ατόμου να αναπτύσσει διαπροσωπικές σχέσεις είναι σύμφυτη με την προστασία της ιδιωτικής ζωής, και μάλιστα μη περιοριζόμενη στα πλαίσια ενός στενού μόνο κύκλου, γίνεται δεκτή και από το ΕΔΔΑ, στην απόφαση Niemitz κατά Γερμανίας⁵⁰. Το Δικαστήριο δέχθηκε ότι η έννοια της ιδιωτικής ζωής δεν μπορεί να περιορίζεται σε ένα στενό μόνο κύκλο εντός του οποίου το άτομο μπορεί να ζει τη ζωή του αλλά θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει, έως ένα βαθμό, και το δικαίωμα του ατόμου να δημιουργεί και να αναπτύσσει σχέσεις με άλλους ανθρώπους. Η οικειότητα, βέβαια, πέραν της διαπροσωπικής αυτής πτυχής, νοείται και ως η δυνατότητα του ατόμου να διαμορφώσει ελεύθερα, αυθόρμητα και αυτόνομα τη ζωή του, χωρίς την εμπλοκή κανενός⁵¹.

Η έννοια του ιδιωτικού βίου βαίνει πέραν των ορίων του οίκου. Ωστόσο, η συνύπαρξη των δικαιωμάτων σε άσυλο της κατοικίας και σε απαραβίαστη ιδιωτική και οικογενειακή ζωή στο ίδιο άρθρο, καθιστά πιο δύσκολη την αποσύνδεση της δεύτερης από το στενό πεδίο του χώρου της οικίας⁵² αλλά και του χώρου γενικώς. Για την εξεύρεση του πεδίου της ιδιωτικής ζωής έχει χρησιμοποιηθεί το κριτήριο διάκρισης μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού χώρου, δημόσιας και ιδιωτικής δραστηριότητας. Σύμφωνα με τον Κ. Μαυριά⁵³, οι χώροι όπου ζει και κινείται το άτομο καθώς και οι δραστηριότητές του αποτελούν «εννοιολογικό περίγραμμα ή τις σταθερές» για τον καθορισμό του ιδιωτικού βίου. Ωστόσο, η διάκριση αυτή, αν και είναι χρήσιμη ως βάση, είναι ταυτόχρονα αρκετά ρευστή με αποτέλεσμα να μην μπορεί να αποτελεί απόλυτο κριτήριο για τον προσδιορισμό του ιδιωτικού βίου. Ορισμένες δραστηριότητες εντάσσονται από τη φύση τους στη δημόσια σφαίρα (π.χ. η πολιτική δράση) άλλες όμως μπορεί να διαφοροποιούνται ανάλογα με τις περιστάσεις. Το χωρικό κριτήριο, από την άλλη, υπό την έννοια διάκρισης του χώρου σε ιδιωτικό και δημόσιο, πάλι δεν οδηγεί, από μόνο του, σε ασφαλή συμπεράσματα. Αυτό διότι, το άτομο μπορεί, ακόμα και αν βρίσκεται σε δημόσιο χώρο, να απολαύσει ιδιωτικής ζωής. Στην υπόθεση

⁴⁵Βλ. Γ. Μιχαηλίδη-Νουάρο, Το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του τύπου, όπ.π., σ.376, με περαιτέρω παραπομπές.

⁴⁶ Β. Βουτσάκης, Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή: υποκειμενικές και αντικειμενικές πτυχές, σε *Νέες τεχνολογίες και συνταγματικά δικαιώματα*, πρόλογος, Ν. Αλιβιζάτος, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2004, σ.91 επ.

⁴⁷ Αναλυτικά για τον πυρήνα του δικαιώματος βλ. Κεφάλαιο IV.A.

⁴⁸ Αυτό δέχεται κατά πάγια νομολογία το ΣτΕ, βλ. ενδεικτικά τις αποφάσεις ΣτΕ 3545/2002, 3922/2005.

⁴⁹Χ. Ακριβοπούλου, *Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, Από τη γένεση, στη σύγχρονη διαμόρφωση και προστασία του*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2012, σ. 99 επ.

⁵⁰ ΕΔΔΑ, *Niemitz κατά Γερμανίας*, αρ.13710/88, 16.12.1992, σκ.29.

⁵¹ **Βλ. προηγουμένως, υποσέμ. 49** · Β. Βουτσάκη, Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή: υποκειμενικές και αντικειμενικές πτυχές, σε *Νέες τεχνολογίες και συνταγματικά δικαιώματα*, σ.94.

⁵² Γ. Λαζαράκος, Ο ιδιωτικός βίος, η προστασία των προσωπικών δεδομένων και το απόρρητο της επικοινωνίας, σε Σ. Βλαχόπουλο, *Θεμελιώδη Δικαιώματα, Ατομικά κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σ. 233 επ.

⁵³Κ. Μαυριάς, *Το συνταγματικό δικαίωμα του ιδιωτικού βίου*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1982, σ.105.

Von Hannover κατά Γερμανίας το ΕΔΔΑ κατέληξε ακριβώς σε αυτό. Το ιστορικό της υπόθεσης έχει ως εξής: το διάστημα 1993-1997, δημοσιεύτηκαν στον τύπο διάφορες φωτογραφίες που απεικόνιζαν την πριγκίπισσα Καρολίνα του Μονακό σε προσωπικές της στιγμές (π.χ. ενώ έκανε ψώνια ή ιπασία, ή δειπνούσε με το σύντροφό της). Ακολούθως, η πριγκίπισσα Καρολίνα στράφηκε στα γερμανικά δικαστήρια επικαλούμενη την παραβίαση της ιδιωτικής της ζωής. Τα εθνικά δικαστήρια δέχθηκαν, ότι, δεδομένης και της ιδιότητάς της ως δημοσίου προσώπου της απόλυτης επικαιρότητας, η ιδιωτική της ζωή προστατεύεται μόνο εντός ενός «απομονωμένου μέρους». Το ΕΔΔΑ, κατόπιν προσφυγής της πριγκίπισσας, απέρριψε το χωρικό αυτό κριτήριο ως υπερβολικά στενό και εισήγαγε το κριτήριο της «εύλογης προσδοκίας ιδιωτικότητας». Σύμφωνα με το κριτήριο αυτό, το άτομο μπορεί και σε δημόσιο χώρο να προσδοκά εύλογα ότι η ιδιωτική του ζωή θα γίνει σεβαστή. Στην υπόθεση Von Hannover κατά Γερμανίας (no 2), με παρόμοιο ιστορικό, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι υπάρχει μία ζώνη αλληλεπίδρασης του ατόμου με άλλα άτομα, ακόμα και σε δημόσιο χώρο, που μπορεί να υπάγεται στο προστατευτικό πεδίο του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ.

Ακόμα, όμως, δεν έχει δοθεί απάντηση στο τι συνίσταται η ιδιωτική ζωή. Κατά τον Γ. Μιχαηλίδη-Νουάρο⁵⁴, η έννοιά της μπορεί να προσδιορισθεί επί τη βάση δύο κριτηρίων, ενός αντικειμενικού και ενός υποκειμενικού. Αφενός, το πεδίο του ιδιωτικού βίου οριοθετείται αντικειμενικά, βάσει των επικρατούσων κοινωνικών αντιλήψεων σε μία δεδομένη χρονική στιγμή. Αφετέρου, το πεδίο αυτό καθορίζεται εν μέρει και από την υποκειμενική βούληση του ατόμου. Η υποκειμενική βούληση του ατόμου, ως καθορίζουσα τα όρια του ιδιωτικού, συνδέεται με τον έλεγχο που ασκεί το άτομο στη ζωή του, υπό την έννοια, όπως παρατηρεί ο Β. Βουτσάκης⁵⁵, ότι «το άτομο επιλέγει αυτόνομα αν, πως, πού και πότε θα αποκαλύψει ή να καλύψει πλευρές της ζωής ή της δραστηριότητάς του εκθέτοντάς τες στο βλέμμα ή στην πρόσβαση των άλλων». Συνεπώς, ως πτυχή του ιδιωτικού βίου μπορεί να νοηθεί κάθε μέρος της ζωής του ατόμου η οποία θεωρείται κατά τις κρατούσες αντιλήψεις αλλά και από το ίδιο το άτομο προσωπική και στην οποία δεν δύναται να διεισδύσουν τρίτοι. Η χρήση των δύο αυτών κριτηρίων καταδεικνύουν τη ρευστή και ευμετάβλητη φύση του ορισμού του ιδιωτικού βίου και συνακόλουθα του δικαιώματος στην προστασία του. Οι κοινωνικές αντιλήψεις, από τη μία, μεταβάλλονται διαρκώς από τόπο σε τόπο, από εποχή σε εποχή. Το ίδιο όμως και η υποκειμενική βούληση. Διαφορετικά οριοθετεί το άτομο την ιδιωτικότητά του σε μία ορισμένη χρονική στιγμή από ότι σε μία άλλη. Ταυτόχρονα, κάθε άνθρωπος, αντιλαμβάνεται αλλιώς τα όρια του ιδιωτικού του βίου, έχει τη δική του άποψη και ανοχή ως προς το τι δέχεται να αποκαλύψει και άρα να καταστήσει δημόσιο.

Όσο περισσότερο προχωρά η τεχνολογία, τόσο η ιδιωτική ζωή κινδυνεύει από αδιάκριτα μάτια και αυτιά. Παράλληλα, δυσκολεύει ή αναπροσδιορίζεται συνεχώς ο ορισμός και η έκτασή της. Με την έκρηξη του διαδικτύου και την είσοδο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στις ζωές μεγάλου μέρους του πληθυσμού, τα όρια μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού καθίστανται δυσδιάκριτα. Ακόμα και αν ο χώρος στον οποίο εκδηλώνεται μία συμπεριφορά δεν αποτελεί πάντοτε καθοριστικό κριτήριο για το χαρακτηρισμό της ως ιδιωτικής ή δημόσιας, είναι σίγουρα ένα πρώτο φίλτρο. Τι συμβαίνει, όμως, στον αχωρικό χώρο του διαδικτύου, στον κυβερνοχώρο; Μία συνομιλία που εκτυλίσσεται ή μία φωτογραφία που αναρτάται στον «τοίχο» ενός προφίλ σε κάποιο μέσο κοινωνικής δικτύωσης είναι ιδιωτική ή δημόσια; Σίγουρα, έχει σημασία αν το προφίλ

⁵⁴ Βλ. Γ. Μιχαηλίδη-Νουάρο, Το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του τύπου, όπ.π., σ.379 επ.

⁵⁵ Β. Βουτσάκης, Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή: υποκειμενικές και αντικειμενικές πτυχές, όπ.π. σ.93 επ.

είναι «δημόσιο», ορατό, δηλαδή, σε οποιονδήποτε χρήστη, ή «ιδιωτικό»⁵⁶, υπό την έννοια ότι το περιεχόμενό του είναι προσιτό μόνο σε όσους ο χρήστης του προφίλ το έχει επιτρέψει. Από τη στιγμή που κάτι καθίσταται εκούσια προσβάσιμο σε αόριστο αριθμό προσώπων, τότε εκφεύγει από τη σφαίρα του ιδιωτικού και γίνεται δημόσιο. Στην αντίθετη περίπτωση, αν δηλαδή η πρόσβαση στο προφίλ αυτό περιορίζεται μόνο σε όσους ο χρήστης την έχει επιτρέψει, διαφοροποιείται η αντιμετώπιση της υποθετικής αυτής συνομιλίας ή φωτογραφίας, αν ο χρήστης έχει δέκα φίλους/ ακολούθους από το αν έχει χίλιους, και πάλι όμως επιλεγμένους από τον ίδιο; Θα μπορούσε εύλογα να υποστηριχθεί πως όσο μεγαλώνει η λίστα των ατόμων με τα οποία κάποιος μοιράζεται κάτι, ακόμα και αν αυτά έχουν θεωρητικά επιλεγεί, εκφεύγουν του ελέγχου του. Ταυτόχρονα, τόσο ξεθωριάζει και το στοιχείο της οικειότητας με αποτέλεσμα να δυσκολεύει η κατάφαση της ιδιωτικότητας.

Σύμφωνα με την πάγια νομολογία⁵⁷ του ΕΔΔΑ, στο προστατευτικό πεδίο του άρθρου 8 περί δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής εντάσσεται και η εικόνα του προσώπου. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, η εικόνα αποτελεί ένα από τα κύρια στοιχεία της προσωπικότητας του ατόμου, καθώς απεικονίζει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του και το διαχωρίζει από τους υπόλοιπους. Το δικαίωμα μάλιστα σε προστασία της εικόνας περιλαμβάνει και το δικαίωμα του ατόμου να ελέγχει⁵⁸ τη χρήση της εικόνας του, δηλαδή να συναινεί ή να εναντιθίεται στη λήψη, τη δημοσίευση και την αναπαραγωγή της. Την προστασία της εικόνας, ως ιδιαίτερης έκφανσης του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή του άρθρου 9 παρ. 1 του Συντάγματος, δέχθηκε και η Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας, στην απόφασή υπ' αριθμόν 1213/2010. Η εικόνα, όμως, ως στοιχείο της προσωπικότητας του ατόμου, ίσως θα έπρεπε να ενταχθεί κατ' αρχήν στο πλαίσιο προστασίας του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος. Η ένταξή του στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ δικαιολογείται καθώς η Σύμβαση δεν περιλαμβάνει αυτοτελές δικαίωμα στην προσωπικότητα αλλά, αντιθέτως, το δικαίωμα αυτό έχει διαπλασθεί νομολογιακά στο πλαίσιο της προστασίας της ιδιωτικής ζωής. Το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, πράγματι, κατοχυρώνει την προσωπική σφαίρα συνολικά, την κοινωνική διάσταση της προσωπικότητας και την ιδιωτικότητα⁵⁹. Σύμφωνα με τη Χ. Ακριβοπούλου⁶⁰, η σύνδεση εικόνας και ιδιωτικής ζωής θα πρέπει να δικαιολογείται ειδικώς, έτσι ώστε, αν η λήψη εικόνων γίνεται «με τρόπο προσβλητικό για την αυτονομία του προσώπου και την ελευθερία στην διαμόρφωση των ηθικών του επιλογών» να μπορεί να θεμελιωθεί παραβίαση του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή.

Συμπερασματικά, η ιδιωτική ζωή αποτελεί μία έννοια πλούσια, πολυδιάστατη και δυναμική. Συνίσταται σε ένα πεδίο αυτονομίας του ατόμου να διαμορφώνει τη ζωή του και την προστατεύει από τις επεμβάσεις ή τα μάτια τρίτων, αλλά και στη δυνατότητα να δημιουργεί διαπροσωπικές σχέσεις με άλλους ανθρώπους, και να μοιράζεται μαζί τους στιγμές και σκέψεις, οι οποίες εξακολουθούν να διατηρούν τον ιδιωτικό τους χαρακτήρα. Καταλαμβάνει τις οικογενειακές, ερωτικές και φιλικές σχέσεις που αναπτύσσει το άτομο, καθώς και επιλογές και πληροφορίες σχετικές με τη σωματική και ψυχική του υγεία και ακεραιότητα. Το πεδίο αυτό

⁵⁶ Το Instagram, ένα από τα δημοφιλέστερα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στην Ελλάδα αλλά και παγκοσμίως, κατηγοριοποιεί τα προφίλ σε «public» και «private» ανάλογα με της ρυθμίσεις πρόσβασης στο περιεχόμενό τους.

⁵⁷ Βλ. τον οδηγό του ΕΔΔΑ για το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights, Right to respect for private and family life, home and correspondence, επικαιροποιημένος την 31^η Αυγούστου 2022, διαθέσιμο στο: https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_8_eng.pdf, σ. 45.

⁵⁸ ΕΔΔΑ, *Ρέκλος & Δαβουρλή κατά Ελλάδος*, αρ.1234/2005, 15.01.2009, σκ. 40.

⁵⁹ Χ. Ακριβοπούλου, Το δικαίωμα στην εικόνα ως πτυχή της προσωπικότητας του ατόμου, *ΕφημΔΔ*, 5/2009, σ.635.

⁶⁰ Χ. Ακριβοπούλου, *Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή. Από τη γένεση, στη σύγχρονη διαμόρφωση και προστασία του*, όπ.π., σ. 304-305.

αυτονομίας, καθορίζεται τόσο από τις κρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις όσο και από την υποκειμενική βούληση του ατόμου, υπό την έννοια ότι το άτομο ελέγχει τι κρατά για τον εαυτό του ή και για όσους έχει επιλέξει ως οικείους του. Με αυτόν τον τρόπο, η έννοια δεν μένει στατική αλλά παραλλάσσεται και μεταβάλλεται, συστέλλεται και διαστέλλεται. Η προστασία αυτή που εγγυάται στο άτομο την αυτονομία του από παραβιάσεις τρίτων δεν το εγκαταλείπει όταν αυτό διαφεύγει του προστατευτικού πεδίου του οίκου του. Κατά τούτο, το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή είναι ευρύτερο από αυτό περί ασύλου της κατοικίας. Αντιθέτως, κάθε άνθρωπος, απολαμβάνει ιδιωτικότητας, μπορεί δηλαδή να προβεί σε «ιδιωτικές επιλογές» ακόμα και όταν βρίσκεται σε δημόσιο χώρο⁶¹.

Στο σημείο αυτό, κρίνεται σκόπιμη μία σύντομη αναφορά στα συναφή με το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής, πλην όμως, διακριτά δικαιώματα της προστασίας από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και του απορρήτου των επικοινωνιών. Η ανάλυση αυτή θα περιοριστεί στα σημεία τομής και σύνδεσης που εμφανίζουν τα δύο αυτά δικαιώματα με το δικαίωμα στον ιδιωτικό βίο.

Το δικαίωμα σε προστασία από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων βρήκε ρητή συνταγματική κατοχύρωση με την προσθήκη του άρθρου 9Α⁶² με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001. Σύμφωνα με τα όσα υποστηρίζονται στη θεωρία⁶³, το άρθρο 9Α του Συντάγματος δεν εισήγαγε ένα νέο, αλλά αναγνώρισε ρητά ένα ήδη υπάρχον δικαίωμα, το οποίο, μέχρι τότε, είχε διαπλασθεί είτε στο πλαίσιο του άρθρου 9 παρ. 1 είτε του 5 παρ. 1 ή και στο συνδυασμό τους. Το δικαίωμα του «πληροφοριακού αυτοκαθορισμού»⁶⁴, όπως αποκαλείται, είναι ευρύτερο από αυτό του ιδιωτικού βίου καθώς προστατεύει το άτομο γενικώς από τη συλλογή και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και όχι μόνο όσων ανάγονται στο απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής⁶⁵. Το σημείο τομής των δύο δικαιωμάτων εντοπίζεται όταν τα υπό κρίση δεδομένα χαρακτηρίζονται ως «ευαίσθητα». Ευαίσθητα ή «επώνυμα», κατά τη Χ. Ακριβοπούλου⁶⁶, είναι τα δεδομένα τα οποία επιτρέπουν τη διασύνδεσή τους με το υποκείμενό τους και αφορούν την εσωτερική σφαίρα αυτονομίας και ιδιωτικών επιλογών του ατόμου. Σύμφωνα με την ίδια⁶⁷, το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή αφενός, προσδίδει ουσιαστικό περιεχόμενο στο δικαίωμα προστασίας από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, το οποίο, αφετέρου, συμβάλλει στην περαιτέρω προστασία του πρώτου, μέσω της τυποποίησης των μορφών προσβολής του, ενόψει και των κινδύνων που αναδεικνύουν οι τεχνολογικές εξελίξεις.

Δεύτερο δικαίωμα που σχετίζεται χωρίς όμως να ταυτίζεται με το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής είναι αυτό του απορρήτου των επικοινωνιών, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 19

⁶¹ Ν. Αλιβιζάτος, *Ιδιωτικότητα και δημοσιοποίηση*, Επίκαιρες παρατηρήσεις για τα όρια των δημοσιογραφικών αποκαλύψεων, *ΔίΜΜΕ* 1/2005, σ.21.

⁶² «Καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει.»

⁶³ Βλ. Σ. Βλαχόπουλο, *Διαφάνεια της κρατικής δράσης & προστασία προσωπικών δεδομένων*, Τα όρια μεταξύ αποκάλυψης και απόκρυψης στην εκτελεστική εξουσία, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2007, σ.58.

⁶⁴ Γ. Λαζαράκος, *Ο ιδιωτικός βίος, η προστασία των προσωπικών δεδομένων και το απόρρητο της επικοινωνίας*, όπ.π., σ.245.

⁶⁵ Ι. Ιγγλεζάκης, *Το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη και οι περιορισμοί του*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα Θεσσαλονίκη, 2014, σ.26.

⁶⁶ Χ. Ακριβοπούλου, *Το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων μέσα από τον φακό του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή*, *ΘΠΔΔ* 6/2011, σ. 681-683.

⁶⁷ Χ. Ακριβοπούλου, *Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, Από τη γένεση, στη σύγχρονη διαμόρφωση και προστασία του*, όπ.π., σ.329.

παρ. 1 του Συντάγματος⁶⁸. Όπως γίνεται δεκτό⁶⁹, η προστασία του απορρήτου της επικοινωνίας καλύπτει, πέραν του περιεχομένου της, τόσο τα εξωτερικά χαρακτηριστικά της όσο και το ίδιο το γεγονός της επικοινωνίας. Το δικαίωμα στην εμπιστευτική επικοινωνία τέμνεται με αυτό της ιδιωτικής ζωής όταν το περιεχόμενο της επικοινωνίας αφορά ζήτημα αναγόμενο σε πτυχές του ιδιωτικού βίου. Βέβαια, η συνταγματική κατοχύρωση της επικοινωνίας ως απόρρητης είναι ανεξάρτητη του περιεχομένου της, είτε αυτό αφορά δηλαδή ιδιωτικό ζήτημα είτε όχι. Αυτό που προστατεύει το δικαίωμα του άρθρου 19 παρ.1 είναι, όπως παρατηρεί η Β. Χρήστου⁷⁰, είναι η «ιδιωτικότητα του ακροατηρίου» καθόσον το άτομο «εκδηλώνει διαφορετικές πτυχές του χαρακτήρα του σε διαφορετικά ακροατήρια και έχει αξίωση στην προστασία αυτής της «διάσπασης»».

Επανερχόμενοι, τώρα, στο ζήτημα της παρούσας ενότητας, η ιδιωτική ζωή κατοχυρώνεται στο άρθρο 9 παρ. 1 του Συντάγματος ως απαραβίαστη. Προστατεύεται, δηλαδή, μία σφαίρα απορρήτου εντός της οποίας το άτομο, αυτόνομα και αυθόρμητα, ζει, επιλέγει και σχετίζεται με άλλους ανθρώπους. Τα μάτια και τα αυτιά των τρίτων δεν επιτρέπεται να διεισδύουν στη σφαίρα αυτή. Κατά τούτο, η συνταγματική προστασία της ιδιωτικής ζωής του ατόμου ως απαραβίαστης θέτει ένα «φρένο» σε άλλες ατομικές ελευθερίες όπως αυτές της έκφρασης και τις πληροφόρησης. Πράγματι, η ελευθερία της έκφρασης, από το στάδιο συλλογής της πληροφορίας έως και τη διάδοσή της, αλλά και το δικαίωμα σε παθητική πληροφόρηση δεν μεταφράζονται ως δικαίωμα στην παρείσφρηση στην ιδιωτική σφαίρα του ατόμου και την αποκάλυψη πτυχών αυτής. Ωστόσο, η παραδοχή αυτή δεν είναι απόλυτη. Υπό ορισμένες περιστάσεις, η προστασία της ιδιωτικής ζωής μπορεί να υποχωρήσει μπροστά στο δικαίωμα πληροφόρησης. Ή με άλλα λόγια, ο περιορισμός που το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής θέτει στα δικαιώματα της ελευθερίας της έκφρασης και της πληροφόρησης μπορεί να μην είναι τόσο αυστηρός ή απόλυτος σε κάποιες περιπτώσεις. Συγκεκριμένα, κάποιες φορές συντρέχει ένα ειδικό δικαιολογημένο ενδιαφέρον του κοινού προς πληροφόρηση το οποίο μπορεί να οδηγήσει στην απομείωση της προστασίας της ιδιωτικής ζωής. Μία τέτοια περίπτωση δικαιολογημένου ενδιαφέροντος, η οποία ενδεχομένως να επιφέρει το ως άνω αποτέλεσμα, συντρέχει όταν η υπό κρίση ιδιωτική πληροφορία αφορά ένα «δημόσιο πρόσωπο». Το γεγονός, δηλαδή, ότι ένα πρόσωπο φέρει την ιδιότητα του δημοσίου προσώπου, μπορεί, σε συνδυασμό και με άλλα κριτήρια ή περιστάσεις να κάμψει τη συνταγματική προστασία της ιδιωτικής του ζωής, χωρίς όμως να την εξαφανίζει.

---

⁶⁸ « Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο. Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων.»

⁶⁹ Βλ. Α. Τσέβα, *Προσωπικά δεδομένα και μέσα ενημέρωσης*, ό.π. σ.73-73 · Γ. Λαζαράκο, *Ο ιδιωτικός βίος, η προστασία των προσωπικών δεδομένων και το απόρρητο της επικοινωνίας*, ό.π., σ.256-257.

⁷⁰ Β. Χρήστου, *Το δικαίωμα στην προστασία από την επεξεργασία δεδομένων. Θεμελίωση-Ερμηνεία-Προοπτικές*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2017, σ. 59.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ: ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ.

Α. ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΑ;

Η ενδεχόμενη κάμψη ή υποχώρηση της προστασίας της ιδιωτικής ζωής των προσώπων που χαρακτηρίζονται ως δημόσια, ιδίως ενόψει του δικαιώματος πληροφόρησης του κοινού, είναι κοινός τόπος στη θεωρία και τη νομολογία, ελληνική και ευρωπαϊκή. Όπως επισημαίνεται στο σημείο 6 του Ψηφίσματος 1165⁷¹ της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης περί του δικαιώματος του ιδιωτικού βίου, η ιδιαίτερη θέση την οποία καταλαμβάνουν συχνά οικειοθελώς τα δημόσια πρόσωπα στην κοινωνία, επιφέρει αυξημένη πίεση στην ιδιωτική τους ζωή. Βέβαια, πρέπει ήδη να διευκρινιστεί, ότι το δικαίωμα σε απαραβίαστη ιδιωτική ζωή, ακόμα και των δημοσίων προσώπων, προστατεύεται από το Σύνταγμα και επιβάλλει περιορισμούς στην ελευθερία της έκφρασης και της πληροφόρησης, απλώς όχι σε τόσο έντονο ή αυστηρό βαθμό όσο η ιδιωτική ζωή των μη δημοσίων προσώπων. Προτού, όμως, εξετασθεί ο βαθμός κάμψης αλλά και διατήρησης της συνταγματικής προστασίας που απολαμβάνει η ιδιωτική ζωή των δημοσίων προσώπων, είναι σκόπιμο να δοθεί ένας ορισμός της έννοιας του «δημοσίου προσώπου».

Ένας όσο το δυνατόν πιο ακριβής και συμπεριληπτικός ορισμός της έννοιας του «δημοσίου προσώπου» είναι κομβικής σημασίας καθώς, όπως αναφέρθηκε, ο χαρακτηρισμός ενός προσώπου ως δημοσίου επιφέρει ενδεχομένως συνέπειες στην προστασία της ιδιωτικής του ζωής. Σύμφωνα με το σημείο 7 του Ψηφίσματος 1165 της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης περί του δικαιώματος του ιδιωτικού βίου, ως δημόσια χαρακτηρίζονται πρόσωπα που κατέχουν δημόσια αξιώματα και/ ή χρησιμοποιούν δημόσιους πόρους, ή ευρύτερα, που διαδραματίζουν κάποιο ρόλο στη δημόσια ζωή, είτε πρόκειται για την πολιτική, την οικονομία, τις τέχνες, την κοινωνική σφαίρα, τον αθλητισμό είτε σε κάποιον άλλον τομέα.

Είναι πρόσωπα, αναγνωρίσιμα, τα οποία λόγω του ρόλου τους ή της θέσης τους στο δημόσιο βίο είναι γνωστά στο ευρύ κοινό. Δημόσια είναι, κατ' αρχάς, πρόσωπα που συμμετέχουν στον πολιτειακό βίο είτε είναι αιρετά είτε όχι. Έτσι, για παράδειγμα, ο/η Πρόεδρος της Δημοκρατίας, τα μέλη της Κυβέρνησης και της Βουλής, αλλά και οι πολιτικοί εν γένει, οι δημόσιοι και οι δικαστικοί λειτουργοί είναι δημόσια πρόσωπα. Στην κατηγορία των δημοσίων προσώπων, η συμπεριφορά των οποίων υπόκειται σε αυξημένες απαιτήσεις διαφάνειας, εντάσσονται και ιδιώτες που συμμετέχουν στην άσκηση εξουσίας⁷². Ένα επίκαιρο σχετικό παράδειγμα αποτελούν οι λοιμωξιολόγοι και γενικώς οι επιστήμονες που συγκροτούσαν τις υγειονομικές επιτροπές για τη λήψη μέτρων αντιμετώπισης της πανδημίας της νόσου Covid-19. Πράγματι, οι επιστήμονες που μετέχουν στη διαχείριση της πανδημίας και τοποθετούνται δημόσια επ' αυτής καθίστανται ευρέως γνωστοί, προσελκύουν το ενδιαφέρον του κοινού και οφείλουν να ανέχονται αυστηρότερη κριτική⁷³. Τούτο κατέστη κυρίως αισθητό στην αρχή της πανδημίας, στο παράδειγμα του γιατρού-

⁷¹ Resolution 1165 of the Parliamentary Assembly, Right of Privacy, όπ.π.

⁷² Βλ. Σ. Βλαχόπουλο, *Διαφάνεια της κρατικής δράσης & προστασία προσωπικών δεδομένων, Τα όρια μεταξύ αποκάλυψης και απόκρυψης στην εκτελεστική εξουσία*, όπ.π., σ. 185.

⁷³ Βλ. Ξ. Κοντιάδη, *Πανδημία, Βιοπολιτική και Δικαιώματα, Ο κόσμος μετά τον Covid-19*, Εκδόσεις Καστανιώτη, 2020, σ.101.

λοιμωξιολόγου που συμμετείχε στην καθημερινή τηλεοπτική ενημέρωση του κοινού για την πορεία της πανδημίας. Την περίοδο εκείνη, η ιδιωτική ζωή του συγκεκριμένου επιστήμονα αποτέλεσε πολλές φορές αντικείμενο σχολίων κοσμικών περιοδικών και τηλεοπτικών εκπομπών, τα οποία ενίοτε συνοδεύονταν από φωτογραφίες του ίδιου και της συζύγου του. Η «λίστα», όμως, δεν περιορίζεται στους πολιτικούς και κρατικούς λειτουργούς. Αντιθέτως, σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ⁷⁴, πέραν των πολιτικών προσώπων, οποιοδήποτε πρόσωπο μπορεί να νοηθεί ως δημόσιο, όταν μέσω της δράσης ή της θέσης του έχει εισέλθει στη δημόσια «αρένα». Έτσι, διάσημοι τραγουδιστές, ηθοποιοί, αθλητές, οικονομικοί παράγοντες και επιχειρηματίες ανήκουν στην κατηγορία των δημοσίων προσώπων. Η απόκτηση της ιδιότητας του δημοσίου προσώπου αποτελεί συνήθως συνειδητή επιλογή καθώς το άτομο εκούσια εντάσσει τον εαυτό του στη δημόσια σφαίρα αναλαμβάνοντας τον όποιο δημόσιο ρόλο ή δημόσια θέση και ταυτόχρονα εγγενής συνέπεια της συμμετοχής στο δημόσιο χώρο, αφού από τη στιγμή της ένταξής του στη δημόσια σφαίρα, η ιδιότητα αυτή του αποδίδεται αυτόματα⁷⁵.

Εξίσου σημαντικές, σε ένα δεύτερο στάδιο, είναι οι διακρίσεις και κατηγοριοποιήσεις μεταξύ των δημοσίων προσώπων διότι το επίπεδο προστασίας της ιδιωτικής τους ζωής μπορεί να διαφοροποιείται ανάλογα με αυτές. Μία πρώτη διάκριση⁷⁶ κατανέμει τα δημόσια πρόσωπα σε αυτά που ασκούν κάποιο δημόσιο λειτουργήμα ή μετέχουν στον πολιτικό βίο και στα πρόσωπα της σύγχρονης ιστορίας, όρος που επικράτησε στη γερμανική επιστήμη. Ως ασκούντες δημόσιο λειτουργήμα, νοούνται όλοι όσοι τους έχουν ανατεθεί δημόσια καθήκοντα. Στα πρόσωπα της σύγχρονης ιστορίας συγκαταλέγονται και πρόσωπα τα οποία λόγω της διακεκριμένης δράσεως ή των επιδόσεών τους εισέρχονται στη δημόσια σφαίρα. Εδώ εντάσσονται πρόσωπα δραστηριοποιούμενα στο καλλιτεχνικό, αθλητικό, οικονομικό ή το επιστημονικό πεδίο ή άτομα που ήρθαν στο προσκήνιο λόγω της συμμετοχής τους σε κάποιο τηλεοπτικό πρόγραμμα ή ακόμα και της εμπλοκής τους σε κάποιο έγκλημα ως (φερόμενοι) θύτες ή θύματα. Περαιτέρω, τα δημόσια πρόσωπα, διακρίνονται σε αυτά της απόλυτης και της σχετικής επικαιρότητας⁷⁷, διάκριση επίσης προερχόμενη από τη γερμανική επιστήμη. Στα πρόσωπα της απόλυτης επικαιρότητας ανήκουν όσοι κατέχουν κάποια εξέχουσα θέση στο δημόσιο βίο, όπως οι αρχηγοί κρατών ή οι Βουλευτές ή που ασκούν κάποια σημαντική δραστηριότητα γενικού ενδιαφέροντος σε τομείς όπως ο πολιτισμός ή η οικονομία. Από την άλλη, πρόσωπα της σχετικής επικαιρότητας είναι εκείνα που απασχολούν τη δημοσιότητα και τραβούν το ενδιαφέρον του κοινού, εξαιρετικά και παροδικά, λόγω ενός συγκεκριμένου γεγονότος ή δραστηριότητας στην οποία ενεπλάκησαν. Ως πρόσωπο της σχετικής επικαιρότητας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ο παίκτης ενός πολύ δημοφιλούς τηλεοπτικού ριάλιτι ή, σύμφωνα με τα παραδείγματα που αναφέρονται στη θεωρία⁷⁸, ο κατηγορούμενος ή το θύμα ενός εγκλήματος ή ατυχήματος που απασχόλησε την κοινή γνώμη.

Οι διακρίσεις μεταξύ των δημοσίων προσώπων δεν στερούνται πρακτικής αξίας, καθώς οδηγούν σε διαβαθμίσεις του επιπέδου προστασίας της ιδιωτικής ζωής που απολαμβάνει το κάθε

⁷⁴ Βλ. τον οδηγό του ΕΔΔΑ επί του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ, Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights, Freedom of expression, όπ.π., σ.31.

⁷⁵ Γ. Φωτόπουλος/Α. Μπίτσιου, Είναι ο τύπος «κίνδυνος» και η ιδιωτική ζωή «εμπόδιο»; (Ο «οίκος και η «αγορά» στη νομολογία του ΕΔΔΑ), όπ.π., σ.848.

⁷⁶Βλ. Α. Κονταξή, *Τύπος και Δίκαιο*, Αφοί Π. Σάκκουλα, 1989, σ.500 επ.

⁷⁷ Βλ. Δ. Ζημιανίτη, Τα όρια του δικαιολογημένου ενδιαφέροντος των ΜΜΕ για πληροφόρηση του κοινού σχετικά με τα πρόσωπα της επικαιρότητας, *ΠοινΔικ* 2000, σ.295· Ι. Καρακώστα, Η προστασία του ιδιωτικού βίου των προσώπων της επικαιρότητας από τη σκοπιά του συγκριτικού δικαίου, *ΔΕΕ* 12/1999, σ.1225· Γ. Μιχαηλίδη-Νουάρο, Το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του τύπου, όπ.π., σ.386 επ.

⁷⁸ Βλ. προηγουμένως, υποσημ. 76 και 77.

δημόσιο πρόσωπο. Η παρεχόμενη προστασία της ιδιωτικής ζωής του δημοσίου προσώπου μπορεί να εμφανίζει διακυμάνσεις συνυφασμένες με τις κατηγοριοποιήσεις που περιγράφηκαν παραπάνω αλλά και με τη συγκεκριμένη ιδιότητα ή δημόσια θέση του⁷⁹. Έτσι, τα πρόσωπα της σχετικής, εν αντιθέσει με αυτά της απόλυτης επικαιρότητας, οφείλουν, τηρουμένων και άλλων προϋποθέσεων που θα αναλυθούν στο επόμενο κεφάλαιο, να ανέχονται επεμβάσεις στην ιδιωτική τους ζωή μόνον εφόσον αυτές συνέχονται με το γεγονός που τους προσέδωσε την ιδιότητα αυτή και για όσο χρονικό διάστημα αυτό παραμένει επίκαιρο. Από την άλλη, όσον αφορά στα πρόσωπα της απόλυτης επικαιρότητας, όσο πιο σημαντική ή υψηλή είναι η θέση τους ή το αξίωμά τους, ή ο βαθμός στον οποίον είναι ευρέως γνωστοί, τόσο απομειώνεται και η προστασία της ιδιωτικής τους ζωής. Για παράδειγμα, το αιρετό ή μη του δημοσίου αξιώματος μπορεί να επηρεάζει το επίπεδο προστασίας που απολαμβάνει ο φορέας του⁸⁰. Σύμφωνα δε με τη νομολογία του ΕΔΔΑ, όπως αυτή διατυπώθηκε στην υπόθεση *Couderc & Hachette Filipacchi Associes κατά Γαλλίας*⁸¹, η προστασία της ιδιωτικής ζωής που απολαμβάνουν τα δημόσια πρόσωπα διαφοροποιείται ανάλογα με το αν το αν το εν λόγω πρόσωπο φέρει κάποιο δημόσιο αξίωμα ή όχι. Στην πρώτη περίπτωση το επίπεδο προστασίας είναι πιο περιορισμένο.

Αφού δόθηκε μία εικόνα περί του ποια είναι τα δημόσια πρόσωπα και εξετάστηκαν οι μεταξύ τους διακρίσεις, χρήσιμο θα ήταν να αναφερθούν και ορισμένα «πραγματικά» παραδείγματα δημοσίων προσώπων μέσα από τη νομολογία τόσο του ΕΔΔΑ όσο και του Συμβουλίου της Επικρατείας. Συγκεκριμένα, το ΕΔΔΑ έκρινε⁸² ότι ο μεγαλοεπιχειρηματίας, ο οποίος κατέχει και διευθύνει μία από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις μίας χώρας θεωρείται δημόσιο πρόσωπο, λόγω της θέσης του στην κοινωνία. Σε άλλη υπόθεση⁸³, το Δικαστήριο του Στρασβούργου κατέληξε ότι ο Πρίγκιπας, ο οποίος τόσο λόγω της ιδιότητάς του ως μέλους άρχουσας οικογένειας της χώρας όσο και των δημοσίων αξιωμάτων του, πολιτικών και αντιπροσωπευτικών, ως Αρχηγός του Κράτους είναι αδιαμφισβήτητα δημόσιο πρόσωπο. Άλλη περίπτωση⁸⁴ στην οποία το ΕΔΔΑ διέγνωσε την ύπαρξη της ιδιότητας του δημοσίου προσώπου ήταν αυτή του ηθοποιού που κατείχε πρωταγωνιστικό ρόλο σε δημοφιλή αστυνομική σειρά. Αλλά και η νομολογία του ΣτΕ είναι πλούσια σε αυτό το πεδίο. Για παράδειγμα, το ΣτΕ προσέδωσε την ιδιότητα του δημοσίου προσώπου σε Δήμαρχο⁸⁵, ως άμεσα εκλεγμένο δημοτικό άρχοντα, σε Μητροπολίτη⁸⁶, ως κατέχοντα δημόσιο αξίωμα, σε Βουλευτή⁸⁷ αλλά και σε παρουσιάστρια⁸⁸ τηλεοπτικής εκπομπής.

Άξιοι ξεχωριστής μνείας είναι οι δικαστικοί λειτουργοί λόγω της ιδιαίτερης μεταχείρισης της οποίας τυγχάνουν ως δημόσια πρόσωπα. Κατ' αρχάς, οι δικαστές, όπως μπορεί να φανταστεί κανείς με βάση τα όσα αναπτύχθηκαν ανωτέρω, αποτελούν κατ' εξοχήν δημόσια πρόσωπα, ως κρατικοί λειτουργοί. Οι δικαστικοί λειτουργοί, ως δημόσια πρόσωπα, έχουν μικρότερη προσδοκία προστασίας της ιδιωτικής τους ζωής από ότι οι ιδιώτες. Ωστόσο, ενόψει του εξέχοντα ρόλου τους

⁷⁹ Χ. Ακριβοπούλου, Ο δικαστής ως δημόσιο πρόσωπο μεταξύ του δημοσίου ελέγχου και προστασίας των προσωπικών δεδομένων, Με αφορμή την απόφαση ΑΠΔΠΧ 41/2017, *ΔίΜΜΕ* 1/2017, σ. 56.

⁸⁰ Βλ. Σ. Βλαχόπουλο, *Διαφάνεια της κρατικής δράσης & προστασία προσωπικών δεδομένων, Τα όρια μεταξύ αποκάλυψης και απόκρυψης στην εκτελεστική εξουσία*, όπ.π., σ. 195 επ.

⁸¹ ΕΔΔΑ, *Couderc & Hachette Filipacchi Associes κατά Γαλλίας*, αρ. 40454/07, 10.11.2015, σκ.119.

⁸² ΕΔΔΑ, *Verlagsgroupe News GMBH κατά Αυστρίας*, αρ. 10520/02, 14.03.2007, σκ.36.

⁸³ Βλ. προηγουμένως, υποσημ.81.

⁸⁴ ΕΔΔΑ, *Alex Springer AG κατά Γερμανίας*, αρ. 39954/08, 07.02.2012, σκ.98.

⁸⁵ ΣτΕ 3922/2005.

⁸⁶ ΣτΕ1337/2013.

⁸⁷ ΣτΕ Ολ. 1213/2010, ΣτΕ 5382/2012.

⁸⁸ ΣτΕ 2748/2014.

στο Δημοκρατικό Πολίτευμα και του συνακόλουθου καθήκοντος ανεξαρτησίας και αμεροληψίας που τους βαρύνει, διαφοροποιούνται σε σχέση με τα λοιπά δημόσια πρόσωπα⁸⁹. Η εξαιρετική αυτή αντιμετώπιση των δικαστικών αποτυπώνεται στην απόφαση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα υπ' αριθμόν 41/2007 και πρωταρχικώς στις αποφάσεις του ΕΔΔΑ Prager και Oberschlick⁹⁰ κατά Αυστρίας και Ρίζος και Ντάσκα⁹¹ κατά Ελλάδος στις οποίες και παραπέμπει η Αρχή. Συνοπτικά, σύμφωνα με τη νομολογία αυτή, η δικαστική εξουσία, ενόψει της ιδιαίτερης αποστολής της ως εγγυήτριας της δικαιοσύνης, θα πρέπει να προστατεύεται από «αθεμελίωτες επιθέσεις χωρίς σοβαρή βάση». Η ανάγκη διαφύλαξης της αμεροληψίας, της ανεξαρτησίας αλλά και της εμπιστοσύνης στο πρόσωπο του δικαστή και γενικώς του κύρους της δικαστικής εξουσίας επιβάλλουν μία αυξημένη προστασία για τους δικαστικούς λειτουργούς. Βέβαια, η προστασία αυτή ακόμα και ως αυξημένη, εκτιμάται πάντα στο πλαίσιο των κανόνων που ισχύουν για τα δημόσια πρόσωπα καθώς οι δικαστές δεν παύουν να χαρακτηρίζονται ως τέτοια. Κατά αντίστροφη προσέγγιση⁹², όμως, η ίδια ανάγκη διαφύλαξης της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας των δικαστικών λειτουργών (και κατ' αντιστοιχία των μελών Ανεξάρτητων Αρχών) επιτάσσει αυξημένες απαιτήσεις διαφάνειας ως προς τη δράση τους και άρα οδηγεί σε ελάττωση της προστασίας της ιδιωτικής τους ζωής σε σχέση με τα λοιπά δημόσια πρόσωπα.

Μία ενδιαφέρουσα κατηγορία προσώπων που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως δημόσια, ενόψει και της έκρηξης του διαδικτύου, είναι αυτή των διαδικτυακών διασημοτήτων, ή αλλιώς των λεγόμενων «influencers»⁹³. Οι influencers δραστηριοποιούνται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπου αναρτούν οπτικοακουστικό περιεχόμενο και είναι γνωστοί σε ένα ευρύ διαδικτυακό κοινό, μεγαλύτερο ή μικρότερο, αριθμώντας πολλές χιλιάδες ή ακόμη και εκατομμύρια ακολούθους. Κάθε χρήστης του διαδικτύου μπορεί δυναμικά να γνωρίζει πως μοιάζει το σπίτι τους, ποια είναι η καθημερινότητά τους, οι φίλοι και οι σύντροφοί τους. Ο λόγος που η περίπτωση τους αξίζει ιδιαίτερης μνείας είναι ότι τα πρόσωπα αυτά είναι αναγνωρίσιμα και βιοπορίζονται, τουλάχιστον εν μέρει, εμμέσως από την αποποίηση μέρους της ιδιωτικότητάς τους. Το σύστημα λειτουργεί κάπως έτσι: οι influencers «ανοίγουν την πόρτα του σπιτιού τους» και αποκαλύπτουν πτυχές της ιδιωτικής τους ζωής μέσω του περιεχομένου που αναρτούν στο προφίλ τους. Έτσι, προσελκύουν το ενδιαφέρον ή την περιέργεια του κόσμου και αποκτούν κοινό. Χάρη σε αυτό το κοινό, προσεγγίζονται από εταιρείες για διαφήμιση των προϊόντων τους και όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των ακολούθων τόσο περισσότερη ζήτηση έχουν ως «διαφημιστές». Το ζήτημα που ανακύπτει είναι αν η προστασία της ιδιωτικής τους ζωής θα έπρεπε να είναι ακόμα πιο ελαττωμένη σε σχέση με τα υπόλοιπα δημόσια πρόσωπα ενόψει του ότι ο λόγος για τον οποίο εξ αρχής απέκτησαν την ιδιότητα αυτή σχετίζεται με την έκθεση ιδιωτικών τους στιγμών. Η απάντηση θα πρέπει να είναι αρνητική διότι μία γενική και συναγόμενη συναίνεσή τους σε αποκάλυψη πτυχών της ιδιωτικής τους ζωής δεν θα ήταν σύμφωνη με την αυτονομία και τον αυτοπροσδιορισμό του προσώπου⁹⁴. Δεν γίνεται να συναχθεί κάποια γενική παραίτησή τους από το δικαίωμα σε ιδιωτική ζωή ούτε ένα «εν λευκώ» δικαίωμα των Μέσων να την εκθέτουν.

⁸⁹ Βλ. Χ. Ακριβοπούλου, Ο δικαστής ως δημόσιο πρόσωπο μεταξύ του δημοσίου ελέγχου και προστασίας των προσωπικών δεδομένων, Με αφορμή την απόφαση ΑΠΔΠΧ 41/2017, ό.π., σ. 58 επ.

⁹⁰ ΕΔΔΑ, Prager και Oberschlick κατά Αυστρίας, αρ. 15974/90, 26.04.1995.

⁹¹ ΕΔΔΑ, Ρίζος και Ντάσκα κατά Ελλάδος, αρ. 65545/01, 27.05.2004.

⁹² Βλ. Σ. Βλαχόπουλο, Διαφάνεια της κρατικής δράσης & προστασία προσωπικών δεδομένων, Τα όρια μεταξύ αποκάλυψης και απόκρυψης στην εκτελεστική εξουσία, ό.π., σ.197 επ.

⁹³ Είναι αξιοσημείωτο ότι πολλοί από αυτούς φέρουν, στο προσωπικό τους προφίλ την περιγραφή «δημόσιο πρόσωπο», η οποία αποτελεί μία εκ των επιλογών που δίδονται από τα ίδια τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

⁹⁴ M. Doherty, Politicians as a species of “public figure” and the right to privacy, *Humanitas Journal of European Studies*, 1/2007, σ.39-40.

Εξάλλου, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, στοιχείο του ιδιωτικού βίου είναι η δυνατότητα ελέγχου εκ μέρους του προσώπου ως προς το τι και αν θα αποκαλύψει και το πεδίο του ιδιωτικού βίου διαστέλλεται ή συστέλλεται αναλόγως. Έτσι, οι influencers μπορούν, όσο εύκολα ανοίγουν, να κλείνουν την πόρτα της ζωής τους, και να τύχουν της ίδιας αντιμετώπισης με τα υπόλοιπα δημόσια πρόσωπα, εφόσον πράγματι χαρακτηριστούν ως τέτοια.

Ένα ειδικότερο ζήτημα που παρουσιάζει ενδιαφέρον είναι εάν οι συγγενείς ή οι εν γένει οικείοι ενός δημοσίου προσώπου καθίστανται, εξαιτίας του δεσμού αυτού, και αυτοί, δευτερογενή, υπό μία έννοια, δημόσια πρόσωπα και ακολούθως αν υποχωρεί και η δική τους αξίωση σε απαραβίαστο ιδιωτικό βίο. Έχει υποστηριχθεί⁹⁵ ότι τα μέλη της οικογένειας του δημοσίου προσώπου, μόνο αν αυτό πρόκειται για πρόσωπο της απόλυτης επικαιρότητας, καθίστανται και αυτά δημόσια πρόσωπα, της σχετικής όμως επικαιρότητας. Σχετικά, στην υπόθεση Dupate κατά Λετονίας⁹⁶, στην οποία η προσφεύγουσα ήταν σύζυγος δημοσίου προσώπου, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η ο βαθμός αναγνωρισιμότητας ενός προσώπου μπορεί να συνάγεται από τη δημόσια θέση του συντρόφου του. Περαιτέρω, επεσήμανε ότι ένας ιδιώτης μπορεί μεν να εισέλθει στη δημόσια σφαίρα μέσω της σχέσης του με ένα δημόσιο πρόσωπο, αλλά κρίσιμο είναι αν η πληροφορία που αποκαλύφθηκε αφορούσε πρωτευόντως το δημόσιο πρόσωπο και ταυτόχρονα δεν έπληττε τον πυρήνα της ιδιωτικότητας του (οικείου του δημοσίου προσώπου) ιδιώτη. Όσον αφορά στην ελληνική νομολογία, κατά τη μειοψηφούσα άποψη ενός Συμβούλου στην απόφαση ΣτΕ 916/2016, το γεγονός ότι ένα πρόσωπο συνδέεται με πρόσωπο της επικαιρότητας δικαιολογεί την υποχώρηση της προστασίας της ιδιωτικής του ζωής. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, το εν λόγω πρόσωπο ήταν ερωτικός σύντροφος διάσημης τραγουδίστριας. Μία περισσότερο σαφής και εμπειριστατωμένη απάντηση στο ερώτημα δίδεται στην απόφαση Εφ.Αθ. 9099/2005, προς την αντίθετη κατεύθυνση βέβαια. Η υπόθεση αφορούσε έφεση επί της απορριπτικής απόφασης⁹⁷ σε αγωγή αποζημίωσης της Μαργαρίτας Παπανδρέου, πρώην συζύγου του πρώην Πρωθυπουργού, Α. Παπανδρέου, και μητέρας του τότε Υπουργού Εξωτερικών και μετέπειτα Πρωθυπουργού της Ελλάδας, Γ. Παπανδρέου, κατά της Λιάνας Κανέλλη, η οποία δημοσιοποίησε σε περιοδικό ηλεκτρονική αλληλογραφία ιδιωτικού περιεχομένου της πρώτης. Το Εφετείο έκρινε, ότι ο συγγενικός δεσμός της εκκαλούσας με δημόσιο πρόσωπο της απόλυτης επικαιρότητας δεν την καθιστούσε και εκείνη δημόσιο πρόσωπο, ενόψει και του δικαιώματος αυτοπροσδιορισμού, με αποτέλεσμα να μην δικαιολογείται διείσδυση και αποκάλυψη πτυχών της ιδιωτικής της ζωής. Όπως παρατηρεί ο Ι. Καρακώστας⁹⁸, «η συμφυής με την συνταγματικά κατοχυρωμένη αξία του ανθρώπου έννοια του αυτοπροσδιορισμού επιβάλλει την αυτοτελή εξέταση της δραστηριότητας κάθε ατόμου, καθώς θα ήταν αντίθετο στην αρχή της αυτοδιάθεσης του προσώπου, να γίνει δεκτό ότι η συγγένεια με ένα πρόσωπο της επικαιρότητας καθιστά και το συγγενή δημόσιο πρόσωπο και περιορίζει ετερόνομα την προσωπική του σφαίρα». Προς τη μη αυτόματη υπαγωγή των οικείων των δημοσίων προσώπων στην κατηγορία συνηγορούν και οι αποφάσεις της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων 39/2007 και 63/2010. Σύμφωνα με την Αρχή, η ιδιότητα του δημοσίου προσώπου δεν αποκτάται αντανακλαστικά εξ αιτίας της

⁹⁵ H. Neumann-Duesberg, Schweigepflicht als Folge einer Diskretionsveletzung, JR,1957, 115, όπως παραπέμπεται από τον Κ. Μαυριά, *Το συνταγματικό δικαίωμα του ιδιωτικού βίου*, όπ.π., σ.99.

⁹⁶ ΕΔΔΑ, *Dupate κατά Λετονίας*, αρ.18068/11, 19.11.2020, σκ.55.

⁹⁷ Π.Πρωτ. Αθ. 65/2004.

⁹⁸ Ι. Καρακώστας, Όροι και προϋποθέσεις δημοσίευσης προσωπικών δεδομένων που αφορούν πρόσωπο της επικαιρότητας (γνωμ.), *ΔιΜΕΕ*, 1/2005, σ. 24 – 33.

συγγενικής σχέσης ενός ατόμου με δημόσιο πρόσωπο⁹⁹. Συνεπώς, φαίνεται ορθότερο να υποστηριχθεί πως το δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού το ατόμου, όπως προκύπτει από την ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητας αλλά και από την ίδια την ανθρώπινη αξία, επιτάσσει η ιδιότητα του δημοσίου προσώπου να αποδίδεται κατόπιν ατομικής αξιολόγησης της δράσης και της θέσης του ατόμου και να όχι να συνάγεται αυτομάτως εκ μόνου του λόγου ότι αυτό συνδέεται συγγενικά ή με κάποια άλλη σχέση οικειότητας με κάποιο δημόσιο πρόσωπο.

Ένας ιδιώτης, λοιπόν, αφ' ης στιγμής διαβεί το κατώφλι της δημόσιας σφαίρας, είτε λόγω κατάληψης ενός δημοσίου αξιώματος, ενασχόλησης με την πολιτική ή τις τέχνες κ.τ.λ., είτε λόγω εμπλοκής του σε ένα συμβάν ή περίπτωση που απασχόλησε τη δημοσιότητα καθίσταται δημόσιο πρόσωπο. Ένα εύλογο ερώτημα που ανακύπτει είναι αν αυτή η ιδιότητα του δημοσίου προσώπου παύει ποτέ να υφίσταται και, αν ναι, σε ποιο χρονικό σημείο. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι σημαντική διότι η άρση της ιδιότητας του δημοσίου προσώπου επαναφέρει το άτομο στην προτέρα κατάσταση του απλού ιδιώτη, που απολαμβάνει το απαραβίαστο της ιδιωτικής του ζωής χωρίς «εκπτώσεις». Όσον αφορά στα πρόσωπα της σχετικής επικαιρότητας, η λύση μοιάζει, εκ πρώτης όψεως απλή, η ιδιότητα του δημοσίου προσώπου τα εγκαταλείπει μόλις το γεγονός που τα κατέστησε διάσημα ξεθωριάσει από την επικαιρότητα. Ωστόσο, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και ακόμη περισσότερο το διαδίκτυο, μπορούν να ανασύρουν και αναπαράγουν στο διηνεκές και μετά από μεγάλα χρονικά διαστήματα το κρίσιμο γεγονός ή να του προσδίδουν μεγαλύτερες διαστάσεις με αποτέλεσμα να επανέρχεται στην επικαιρότητα¹⁰⁰. Έτσι, ενόψει του ότι η διασημότητα και η ένταξή τους στην κατηγορία των δημοσίων προσώπων συναρτάται άμεσα με το γεγονός αυτό, η κατάστασή και η συνακόλουθη προστασία της ιδιωτικής τους ζωής μπορεί δυνητικά να εξαρτάται από τη βούληση των Μέσων. Ως προς τα πρόσωπα της απόλυτης επικαιρότητας, μπορεί να υποστηριχθεί ότι όταν απωλέσουν το δημόσιο αξίωμα ή τη δημόσια θέση τους ή γενικώς αποσυρθούν από το δημόσιο βίο, τότε δεν είναι πλέον δημόσια. Η «αποχαρακτηρισμός», όμως, του προσώπου ως δημοσίου και η επαναφορά της πλήρους προστασίας της ιδιωτικής του ζωής δεν λειτουργεί αναδρομικά¹⁰¹ με αποτέλεσμα πτυχές της ιδιωτικής του ζωής σχετιζόμενες με το δημόσιο ρόλο ή τη δημόσια θέση που κάποτε κατείχε να παραμένουν πιο ευάλωτες. Προς αυτή τη μη αναδρομική άρση της ιδιότητας του δημοσίου προσώπου και κατά τούτο προς τη μονιμότητά της¹⁰², τουλάχιστον ως προς ορισμένα πρόσωπα, κινείται η απόφαση του ΕΔΔΑ, Plon κατά Γαλλίας¹⁰³. Η υπόθεση αφορούσε τη δημοσίευση βιβλίου από τους γιατρούς του πρώην Προέδρου της Γαλλίας, François Mitterrand, μετά το θάνατό του, σχετικά με την αντιμετώπιση σοβαρών προβλημάτων υγείας κατά τη διάρκεια της θητείας του. Το γεγονός ότι ο Πρόεδρος δεν βρισκόταν πια στη ζωή κατά το χρόνο της δημοσίευσης των ιδιωτικών πληροφοριών αυτών δεν ήταν ικανό για να άρει την ιδιότητα του δημοσίου προσώπου και το συνακόλουθο εύλογο ενδιαφέρον του κοινού προς πληροφόρηση για την κατάσταση της υγείας του.

⁹⁹ Ωστόσο, σύμφωνα με την Αρχή, μπορεί να κριθεί θεμιτή η δημοσίευση προσωπικών δεδομένων οικείου δημοσίου προσώπου, αν με αυτή σκοπείται ο έλεγχος του δημοσίου αυτού προσώπου ως προς δράσεις του σχετιζόμενες με τα δημόσια καθήκοντά του. Βλ. και Χ. Βρεττού, Επεξεργασία από ΜΜΕ προσωπικών δεδομένων συγγενών δημοσίων προσώπων - Σκέψεις με αφορμή την υπ' αριθμ. 63/2010 απόφαση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, *ΕρφαρμΔΔ* 1/2011, σ. 105-109.

¹⁰⁰ Θ. Μέλφος, Ελευθερία πληροφόρησης του δημοσιογράφου και προστασία της προσωπικότητας, *ΔΤΑ* 21/1999, σ.337·Λ. Μήτρου, *Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας*, όπ.π., σ.82.

¹⁰¹ Βλ. προηγουμένως, υποσήμ.75.

¹⁰² Κ. Hughes, The public figure doctrine and the right to privacy, *Cambridge Law Journal*, 78 (1)/2019, σ. 77.

¹⁰³ ΕΔΔΑ, *Éditions Plon κατά Γαλλίας*, αρ.58148/00, 18.05.2004.

Καταληκτικά, δημόσια καλούνται όλα εκείνα τα πρόσωπα τα οποία είτε λόγω ενός δημοσίου αξιώματος ή εν γένει κάποιου ρόλου που διαδραματίζουν στη δημόσια σφαίρα είτε εξαιτίας ενός εξαιρετικού γεγονότος, κατέστησαν γνωστά στο ευρύ κοινό. Ακόμα και αν οι λόγοι που οδήγησαν στην αναγνωρισιμότητά τους διαφέρουν, όλα τα δημόσια πρόσωπα έχουν ένα πολύ σημαντικό κοινό. Είναι διάσημα, από όπου και αν προκύπτει η διασημότητα αυτή. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο όρος να καταντάει ευρύτατος. Ειδικά σήμερα, με τις τεράστιες διαστάσεις που έχει πάρει το διαδίκτυο στις ζωές των ανθρώπων αλλά και τον πολλαπλασιασμό των τηλεοπτικών εκπομπών, η κατηγορία των δημοσίων προσώπων κινδυνεύει να διευρυνθεί ακόμη περισσότερο. Καθένας μπορεί να καταστεί δυνητικά δημόσιο πρόσωπο, τραβώντας το βλέμμα και το ενδιαφέρον του κοινού. Γίνεται, δε, λόγος για «κίνδυνο» επειδή, όπως έχει αναφερθεί, ο χαρακτηρισμός ενός προσώπου ως δημοσίου επιφέρει συνέπειες στην προστασία του ιδιωτικού βίου του. Πράγματι, όσον αφορά στα δημόσια πρόσωπα, γίνεται δεκτό ότι το απαραβίαστο της ιδιωτικής τους ζωής δεν κατοχυρώνεται σε απόλυτο βαθμό εν αντιθέσει με τους ιδιώτες. Ο περιορισμός που η ιδιωτική ζωή θέτει κατά κανόνα στην ελευθερία της έκφρασης και της πληροφόρησης του κοινού δεν παρίσταται τόσο αυστηρός στην περίπτωση των δημοσίων προσώπων. Αντιθέτως, σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ¹⁰⁴ αλλά και του ΣτΕ¹⁰⁵, το δικαίωμα πληροφόρησης του κοινού μπορεί να εκτείνεται στην ενημέρωση περί πτυχών της ιδιωτικής ζωής των δημοσίων προσώπων. Ωστόσο, όπως θα αναλυθεί διεξοδικά στην αμέσως επόμενη ενότητα, η ιδιότητα του δημοσίου προσώπου, αν και αποτελεί ένα πρώτο τεκμήριο για την κάμψη της προστασίας της ιδιωτικής τους ζωής, δεν αρκεί από μόνη της για να δικαιολογήσει την υποχώρηση αυτή. Αποτελεί, υπό αυτή την έννοια, ένα μαχητό τεκμήριο. Σωρευτικά με την κατάφαση της ιδιότητας του δημοσίου προσώπου, θα πρέπει να συνεκτιμώνται και άλλα κριτήρια, να συνεξετάζονται και άλλες περιστάσεις.

---

¹⁰⁴ Βλ. ενδεικτικά ΕΔΔΑ, *Von Hannover κατά Γερμανίας* (no2), όπ.π.σκ.110.

¹⁰⁵ Βλ. ενδεικτικά ΣτΕ Ολ.1213/2010, ΣτΕ 2748/2014.

B. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΚΑΜΨΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ.

Η ιδιότητα του δημοσίου προσώπου αποτελεί λοιπόν έναν πρώτο δείκτη προς την κατεύθυνση της υποχώρησης της προστασίας της ιδιωτικής ζωής του ατόμου. Τα δημόσια πρόσωπα εισέρχονται στην δημόσια σφαίρα, εκτίθενται στα μάτια του κόσμου, προσελκύουν το ενδιαφέρον του κοινού. Η δράση τους μπορεί να επηρεάσει τις ζωές ή τις συνειδήσεις και τις απόψεις της κοινής γνώμης. Η συχνά εκούσια εμπλοκή τους στο δημόσιο βίο μπορεί να τους καθιστά υπόλογους στην κοινή γνώμη ακόμα και για ζητήματα αναγόμενα στην προσωπική τους σφαίρα. Αυτό υπαγορεύει η ανάγκη διαφάνειας και λογοδοσίας σχετικά με όλους όσους επιδιώκουν να διαδραματίσουν ρόλο στα πολιτικά και κοινωνικά τεκταινόμενα, επιδρώντας στην έκβασή τους¹⁰⁶. Αυτό ισχύει ιδίως για τα πολιτικά πρόσωπα και τους κρατικούς λειτουργούς εν γένει, καθώς στην περίπτωση αυτή η ανάγκη διαπίστωσης της καταλληλότητάς τους προς ανάληψη δημοσίου αξιώματος παρίσταται επιτακτική. Η αξιολόγηση αυτή μπορεί να περιλαμβάνει, πέραν των ικανοτήτων ή της κατάρτισης του ατόμου, και το ήθος του, το οποίο γίνεται πιο εύκολα αντιληπτό από τον τρόπο που το εν λόγω άτομο συμπεριφέρεται στην ιδιωτική του ζωή¹⁰⁷.

Πέραν της απαίτησης διαφάνειας σε σχέση με τη δράση των δημοσίων προσώπων, επιστρατεύεται, από μερίδα της θεωρίας¹⁰⁸, και ένας ακόμη λόγος που δικαιολογεί την κάμψη της προστασίας της ιδιωτικής ζωής των δημοσίων προσώπων. Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή, η δημόσια παρουσία που επιλέγουν και διατηρούν τα δημόσια πρόσωπα τα καθιστά πρότυπα για τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας. Εγγενής συνέπεια της ανάληψης του όποιου δημοσίου αξιώματος ή θέσης στο κοινωνικοπολιτικό γίγνεσθαι, είναι η ανάδειξή τους ως παραδειγμάτων συμπεριφοράς, είτε προς μίμηση είτε προς αποφυγή. Αναλαμβάνουν έτσι, υπό μία έννοια, έναν παιδαγωγικό ρόλο απέναντι στο κοινωνικό σύνολο. Έτσι η δράση τους, ακόμα κι αν αυτή αφορά στο πεδίο της ιδιωτικής τους ζωής, υπακούει σε υψηλότερες απαιτήσεις και επιδέχεται εξωτερικών παρεμβάσεων προκειμένου να αξιολογηθεί. Η θεώρηση αυτή δεν είναι ανεπίδεκτη αντιλόγου. Το γεγονός ότι ένα άτομο εμπλέκεται στη δημόσια σφαίρα δεν μπορεί να το καθιστά αυτομάτως πρότυπο και το φέρνει αντιμέτωπο με τις ανάλογες συνέπειες. Εκλείπει εντελώς το στοιχείο της βούλησης και της επιλογής του ατόμου. Το πρόσωπο ναι μεν επιλέγει να διαβεί το κατώφλι της δημόσιας σφαίρας, δεν επιδιώκει όμως πάντα να αποτελέσει παράδειγμα προς μίμηση ως προς τη συμπεριφορά ή τον τρόπο ζωής του. Είναι πολύ αυστηρό να υποστηριχθεί ότι το γεγονός ότι μία μερίδα του κόσμου εμπνέεται από ένα δημόσιο πρόσωπο και αποφασίζει να μιμηθεί τη συμπεριφορά ή την εικόνα του επιφορτίζει το δημόσιο αυτό πρόσωπο με την ευθύνη του παιδαγωγού. Η ιδέα αυτή του «ακούσιου προτύπου» παραμερίζει εντελώς την κυριαρχική βούληση του ατόμου, την αυτονομία του και το δικαίωμα αυτοκαθορισμού του¹⁰⁹.

Πάντως, ανεξαρτήτως του αν θα γίνει δεκτή η θεωρία περί (ακούσιου) προτύπου, το γεγονός ότι η συμπεριφορά των δημοσίων προσώπων προσελκύει το ενδιαφέρον του κοινού και υπόκειται στις απαιτήσεις διαφάνειας του δημοσίου βίου παραμένει¹¹⁰. Σε μία δημοκρατική

¹⁰⁶ Α. Φωτιάδου, Η προστασία της προσωπικότητας δημοσίου προσώπου κατά την ικανοποίηση του διαδικαστικού δικαιώματος επανόρθωσης από το ΕΣΡ, *ΤοΣ* 1/1999, σ.64.

¹⁰⁷ Βλ. Α. Κονταξή, *Τύπος και Δίκαιο*, ό.π., σ. 500.

¹⁰⁸ Βλ. Ι. Σπυριδάκη, Προστασία προσωπικότητας και απορρήτου επικοινωνίας – Περιορισμοί και αποκλίσεις, *ΔίΜΜΕ* 1/2009, σ. 9-10· Α. Κονταξή, *Τύπος και Δίκαιο*, ό.π., σ. 502.

¹⁰⁹ Βλ. Μ. Doherty, *Politicians as a species of “public figure” and the right to privacy*, ό.π. σ.42.

¹¹⁰ Ι. Καρακώστας, Η προστασία του ιδιωτικού βίου των προσώπων της επικαιρότητας από τη σκοπιά του συγκριτικού δικαίου, ό.π., σ1233.

κοινωνία οι πολίτες αξιώνουν να γνωρίζουν τους κυβερνώντες τους¹¹¹. Οι απαιτήσεις αυτές δικαιολογούν ενδεχομένως τον παραμερισμό της προστασίας της ιδιωτικής ζωής του δημοσίου προσώπου, το οποίο πρέπει να επιδεικνύει μεγαλύτερη ανοχή στις παρεμβάσεις αλλά και στην κριτική που του ασκείται. Σύμφωνα δε με τη νομολογία του ΕΔΔΑ¹¹², τα όρια της ανεκτής κριτικής για τα πολιτικά πρόσωπα είναι ευρύτερα σε σχέση με τους ιδιώτες. Τούτο διότι, τα δημόσια πρόσωπα, εν αντιθέσει με τους ιδιώτες, αναπόφευκτα και εκούσια θέτουν τον εαυτό τους σε «στενή παρακολούθηση κάθε λέξης και πράξης τους» τόσο από τον τύπο όσο και από το κοινό και άρα πρέπει να επιδεικνύουν μεγαλύτερη ανοχή. Η συνειδητή έκθεση του δημοσίου προσώπου στη δημόσια θέα και η συμμετοχή του στο δημόσιο βίο δημιουργούν ένα εύλογο ενδιαφέρον του κοινού προς πληροφόρηση, η οποία εξυπηρετείται κατ' εξοχήν από τον τύπο. Καθίσταται, λοιπόν, σαφές ότι η προστασία της ιδιωτικής ζωής των δημοσίων προσώπων, λόγω του δημοσίου ρόλου τους και της συνακόλουθης έκθεσής τους στη δημοσιότητα δεν μπορεί να αναγνωρίζεται σε απόλυτο βαθμό.

Η προηγηθείσα ανάλυση δεν θα πρέπει να οδηγήσει, όμως, στο συμπέρασμα ότι η ιδιότητα του δημοσίου προσώπου αρκεί σε κάθε περίπτωση, από μόνη της, για να επιφέρει την κάμψη της προστασίας της ιδιωτικής του ζωής. Αναμφίβολα, για τους λόγους που προηγήθηκαν, η ιδιωτική ζωή των δημοσίων προσώπων καθίσταται πιο ευάλωτη απέναντι στον τύπο, για χάρη της ενημέρωσης του κοινού. Ωστόσο, για να οδηγηθούμε σε θεμιτή υποχώρηση της προστασίας αυτής, είναι απαραίτητο να αναζητηθούν και να καταφαθούν περαιτέρω κριτήρια, να εξεταστούν και άλλες περιστάσεις. Αρχικά, θα πρέπει να αξιολογηθεί η στάση του ίδιου του προσώπου απέναντι στην αποκάλυψη πτυχών της ιδιωτικής του ζωής. Επιπλέον, μεγάλης σημασίας είναι το αν το δημόσιο πρόσωπο είχε, κατά τη στιγμή της διείσδυσης στην προσωπική του ζωή, μία εύλογη προσδοκία ότι αυτή θα είναι σεβαστή. Το πιο θεμελιώδες, όμως, κριτήριο που θα πρέπει πάντοτε να ερευνάται όταν τίθεται ζήτημα κάμψης ή μη της προστασίας της ιδιωτικής ζωής ενός δημοσίου προσώπου χάριν της ενημέρωσης του κοινού, είναι η υπό κρίση ιδιωτική πληροφορία να αποτελεί ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος και κατά τούτο να συντρέχει ένα δικαιολογημένο δημόσιο συμφέρον του κοινού να πληροφορηθεί επί αυτού.

Όταν ο εφαρμοστής του δικαίου καλείται να κρίνει εάν μία παρέμβαση στην ιδιωτική ζωή δημοσίου προσώπου είναι θεμιτή θα πρέπει πάντα να εκτιμά τη στάση του δημοσίου προσώπου απέναντι σε τυχόν δημοσιεύσεις πτυχών της ιδιωτικής του ζωής κατά το παρελθόν. Το γεγονός ότι ένα δημόσιο πρόσωπο έχει, σε προηγούμενες περιπτώσεις, προβεί σε αυτόβουλη αποκάλυψη ιδιωτικών πληροφοριών ή συνεργάστηκε με τον τύπο μπορεί να συνεισφέρει στο θεμιτό της κάμψης της προστασίας της ιδιωτικής του ζωής στο μέλλον. Το κριτήριο αυτό της «προηγούμενης συμπεριφοράς» επιστρατεύεται από τη νομολογία κυρίως του ΕΔΔΑ αλλά και του ΣτΕ στην προσπάθεια στάθμισης της προστασίας της ιδιωτικής ζωής και στο δικαίωμα πληροφόρησης του κοινού. Σύμφωνα με το ΕΔΔΑ¹¹³, η συμπεριφορά του προσώπου προ της δημοσίευσης της υπό κρίση πληροφορίας ή το γεγονός ότι η πληροφορία ή η φωτογραφία, κατά περίπτωση, έχουν υπάρξει αντικείμενο δημοσίευσης κατά το παρελθόν είναι παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη. Έτσι, το Δικαστήριο του Στρασβούργου έκρινε στην υπόθεση *Hachette Filipacchi Associés κατά Γαλλίας*¹¹⁴, που αφορούσε τη δημοσίευση πληροφοριών σχετικά με διάσημο

¹¹¹ Ν. Αλιβιζάτος, *Ιδιωτική ζωή και δημόσια εικόνα των πολιτικών*, *Η Καθημερινή*, 19 Μαΐου 2019, διαθέσιμο στο : <https://www.kathimerini.gr/politics/1024690/nikos-k-alivizatos-idiotiki-zoi-kai-dimosia-eikona-ton-politikon/>

¹¹² Βλ. ενδεικτικά την υπόθεση ΕΔΔΑ, *Lingens κατά Αυστρίας*, όπ.π., σκ.42.

¹¹³ Βλ. ΕΔΔΑ, *Von Hannover κατά Γερμανίας (no2)*, όπ.π., σκ.111.

¹¹⁴ ΕΔΔΑ, *Hachette Filipacchi Associés ("Ici Paris") κατά Γαλλίας*, αρ. 12268/03, 23.07.2009.

τραγουδιστή, ότι το γεγονός ότι ο εν λόγω τραγουδιστής είχε από μόνος του αποκαλύψει τις σχετικές πληροφορίες, στην αυτοβιογραφία του, και ο δημοσιογράφος απλώς αναπαρήγαγε μέρος των ήδη αποκαλυφθεισών πληροφοριών, αποδυνάμωνε το βαθμό προστασίας που απολάμβανε ο καλλιτέχνης. Είναι φανερό ότι το κριτήριο αυτό παραπέμπει σε μία προσπάθεια εξεύρεσης μίας εικαζόμενης ή σιωπηρής συναίνεσης του προσώπου στην αποκάλυψη πτυχών της προσωπικής του ζωής.

Βέβαια, και το κριτήριο αυτό δεν είναι απόλυτο. Αυτό επιβεβαιώνεται από την ίδια τη νομολογία του ΕΔΔΑ. Στην απόφαση *Couderc & Hachette Filipacchi Associes κατά Γαλλίας*¹¹⁵, το Δικαστήριο του Στρασβούργου έκρινε ότι η συνεργασία ή ανοχή που τυχόν επέδειξε το πρόσωπο κατά το παρελθόν σε δημοσιοποιήσεις σχετικές με την ιδιωτική του ζωή δεν αποστερεί απαραίτητα από αυτό την προστασία του ιδιωτικού του βίου. Στην ίδια γραμμή, το ΕΔΔΑ, στην απόφαση *Durate κατά Λετονίας*¹¹⁶, σημείωσε ότι το γεγονός ότι το πρόσωπο παρέλειψε να αμφισβητήσει μία προηγούμενη -λιγότερο παρεμβατική -δημοσίευση σχετική με την ιδιωτική του ζωή δεν καθιστούσε δίχως άλλο απαραίτητα θεμιτές περισσότερο παρεμβατικές δημοσιεύσεις στο μέλλον. Το ίδιο ισχύει και όταν το πρόσωπο έχει στο παρελθόν παραχωρήσει συνεντεύξεις. Προς την ίδια κατεύθυνση κινείται και το Συμβούλιο της Επικρατείας. Σε υπόθεση¹¹⁷ που αφορούσε την προβολή σε τηλεοπτική εκπομπή διαφόρων δημοσιευμάτων και φωτογραφιών σχετικών με την προσωπική ζωή τηλεπαρουσιάστριας και συγκεκριμένα με το διαζύγιο της τελευταίας, το κριτήριο της προηγούμενης συμπεριφοράς, αν και χρησιμοποιήθηκε από το ΣτΕ, δεν οδήγησε στην άρση της προστασίας της ιδιωτικής ζωής (ούτε και στην ακύρωση του προστίμου που επιβλήθη στο σταθμό). Ειδικότερα, το Δικαστήριο έκρινε ότι το γεγονός ότι η εν λόγω παρουσιάστρια είχε στο παρελθόν προβάλλει φωτογραφίες από την προσωπική της ζωή αλλά και το ότι η ίδια είχε συντάξει και αποστείλει στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας ανακοίνωση στην οποία δήλωνε πως επρόκειτο να πάρει διαζύγιο δεν αρκούσε ούτε για να αποδείξει τη συναίνεσή της ούτε για να νομιμοποιήσει την ενασχόληση της εκπομπής με το συγκεκριμένο ζήτημα. Σε άλλη υπόθεση¹¹⁸, η οποία αφορούσε τον απαξιωτικό σχολιασμό σε σχέση με το σεξουαλικό προσανατολισμό προσώπου της σχετικής επικαιρότητας, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι η οικειοθελής γνωστοποίηση του γενετήσιου προσανατολισμού από το θιγόμενο πρόσωπο στο παρελθόν δεν ήταν αρκετό για να άρει την προσβολή της ιδιωτικής του ζωής.

Συμπερασματικά, το κριτήριο που αναφέρεται στην τρόπο που το δημόσιο πρόσωπο αντιμετώπισε προηγούμενες δημοσιεύσεις ή παρεμβάσεις στην ιδιωτική του ζωή θα πρέπει να χρησιμοποιείται με ιδιαίτερη προσοχή. Αφενός, το γεγονός ότι ένα δημόσιο πρόσωπο επέδειξε μία στάση συνεργασίας ή αδιαφορίας προς τον τύπο και τη δημοσίευση προσωπικών πληροφοριών είναι ορθώς ένας εκτιμητέος παράγοντας. Αφετέρου, όμως, δεν μπορεί να γίνει δεκτό σε καμία περίπτωση, ότι από μία τέτοια στάση συνάγεται πάντοτε μία σιωπηρή συναίνεση του υποκειμένου ή, ακόμα περισσότερο, μία γενική παραίτησή¹¹⁹ του από την προστασία του ιδιωτικού του βίου. Όπως αναλύθηκε και παραπάνω, στο παράδειγμα των *Influencers*, ως δημοσίων προσώπων, που υπενθυμίζεται ότι αντλούν, συχνά, την αναγνωρισιμότητά τους από την αυτόβουλη έκθεση της

¹¹⁵ ΕΔΔΑ, *Couderc & Hachette Filipacchi Associes κατά Γαλλίας*, όπ.π., σκ.130.

¹¹⁶ ΕΔΔΑ, *Durate κατά Λετονίας*, όπ.π., σκ.63.

¹¹⁷ ΣτΕ 2748/2014.

¹¹⁸ ΣτΕ 1227/2020.

¹¹⁹ Βλ. Β. Βουτσάκη, Σχόλιο στην ΣτΕ 3545/2002, ΝοΒ 51/2003, σ.358, σύμφωνα με τον οποίο, «η δυνατότητα παραίτησης από ένα ατομικό δικαίωμα δε γίνεται παρά οριακά αποδεκτή».

ιδιωτικής τους ζωής, το πρόσωπο δεν μπορεί να απογυμνώνεται από το δικαίωμα του στον αυτοκαθορισμό. Ο αυτοκαθορισμός αυτός περιλαμβάνει αναμφισβήτητα και τη δυνατότητα του ατόμου να ελέγχει τη ροή των πληροφοριών που αφορούν τη ζωή του και μάλιστα την ιδιωτική. Η ίδια βουλήσει αποκάλυψη πτυχών της ιδιωτικής ζωής, στο κάτω κάτω, μπορεί να αποτελεί άσκηση ή εκδήλωση του δικαιώματος, στα πλαίσια της οριοθέτησής του πεδίου του εν μέρει και από τη βούληση του ατόμου, και όχι «εγκατάλειψή» του¹²⁰.

Περαιτέρω, ένα δεύτερο κριτήριο που θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σχετίζεται με το χώρο στον οποίο έλαβε χώρα η συμπεριφορά η οποία στη συνέχεια αποκαλύφθηκε. Συγκεκριμένα, αξιολογείται το κατά πόσο το πρόσωπο είχε μια εύλογη, δικαιολογημένη προσδοκία ιδιωτικότητας σε συνάρτηση με το χώρο στον οποίο εκδήλωσε τη συμπεριφορά που δημοσιεύτηκε. Το κριτήριο αυτό αποκτά πρακτική σημασία ιδίως στις περιπτώσεις που το δημόσιο πρόσωπο φωτογραφίζεται, βιντεοσκοπείται ή ηχογραφείται και στη συνέχεια, το αντίστοιχο οπτικό ή/και ακουστικό υλικό δημοσιεύεται ή αναπαράγεται από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Για το λόγο αυτό, θα τύχει αναλυτικότερης εξέτασης στη συνέχεια, στην αντίστοιχη ενότητα. Ωστόσο, και στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμη μία σύντομη ανάλυση του κριτηρίου αυτού και ειδικότερα όσον αφορά στις περιπτώσεις που η χρήση του οδηγεί στην υποχώρηση του δικαιώματος στην προστασία της ιδιωτικής ζωής.

Κατ' αρχήν, θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ¹²¹, ακόμη και τα δημόσια πρόσωπα απολαμβάνουν μίας θεμιτής προσδοκίας προστασίας και σεβασμού της ιδιωτικής τους ζωής. Το εύλογο, όμως, ή μη της προσδοκίας αυτής τελεί σε άμεση συνάφεια με το χώρο στον οποίο το δημόσιο πρόσωπο απαθανάτιστηκε. Η θεμελιώδης και ελληνικού ενδιαφέροντος απόφαση του ΕΔΔΑ, *Alpha Δορυφορική Τηλεόραση Α.Ε. κατά Ελλάδος*¹²², αναδεικνύει, μεταξύ πολλών άλλων, το ζήτημα αυτό. Στην εν λόγω υπόθεση, Βουλευτής και Πρόεδρος της διακομματικής επιτροπής για τα παράνομα τυχηρά παίγνια καταγράφηκε από κρυφή κάμερα να παίζει «φρουτάκια» (εξού και η υπόθεση έγινε γνωστή με το όνομα αυτό) σε κατάστημα ηλεκτρονικών τυχηρών παιχνιδιών. Στη συνέχεια, το υλικό της βιντεοσκόπησης προβλήθηκε σε τηλεοπτική εκπομπή από κοινού με άλλα δύο βίντεο¹²³ που απεικόνιζαν ιδιωτική συνάντηση του Βουλευτή με το δημοσιογράφο που προέβη στη δημοσίευση του εν λόγω ρεπορτάζ. Το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης επέβαλε πρόστιμο στον τηλεοπτικό σταθμό, το οποίο αυτός προσέβαλε ενώπιον του ΣτΕ. Μετά την απόρριψη της αίτησης ακύρωσης, ο σταθμός προσέφυγε στο ΕΔΔΑ. Η κρίση του ΕΔΔΑ, σε σχέση με το θεμιτό της προβολής του βίντεο στο οποίο παρουσιαζόταν ο Βουλευτής να παίζει το τυχηρό παιχνίδι καθοδηγήθηκε από το χώρο στον οποίο αυτό καταγράφηκε. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, το γεγονός ότι η καταγραφή είχε πραγματοποιηθεί σε δημόσιο χώρο υπονόμει το θεμιτό της προσδοκίας που απολάμβανε ο Βουλευτής σε σχέση με την προστασία της ιδιωτικότητάς του. Πράγματι, σε ένα δημόσιο χώρο, κανείς είναι σε θέση να προβλέψει ότι οποιοσδήποτε μπορεί να τον δει ή ακόμα και τον φωτογραφίσει ή βιντεοσκοπήσει, ιδίως όταν πρόκειται για δημόσια πρόσωπα, τα οποία όπως προεκτέθηκε προσελκύουν το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης. Συνεπώς, οδηγείται κανείς στο εύλογο συμπέρασμα ότι η προσδοκία για σεβασμό της ιδιωτικότητάς σε ένα δημόσιο χώρο είναι φανερώς ελαττωμένη σε σχέση με έναν ιδιωτικό χώρο. Η εκούσια συμμετοχή

¹²⁰Βλ. M. Doherty, *Politicians as a species of “public figure” and the right to privacy*, όπ.π. σ.40.

¹²¹ Βλ. ΕΔΔΑ, *Von Hannover κατά Γερμανίας (no 1)*, όπ.π., σκ.51· ΕΔΔΑ, *Von Hannover κατά Γερμανίας (no2)*, όπ.π., σκ.97· ΕΔΔΑ, *Couderc & Hachette Filipacchi Associes κατά Γαλλίας*, όπ.π., σκ.84.

¹²² ΕΔΔΑ, *Alpha Δορυφορική Τηλεόραση Ανώνυμη Εταιρία κατά Ελλάδος*, όπ.π..

¹²³ Για την αξιολόγηση του θεμιτού ή μη της δημοσίευσης αυτών, βλ. Κεφάλαιο III.B.

του προσώπου σε δραστηριότητες που μπορούν γίνουν αντιληπτές δημοσίως ή να καταγραφούν, αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα για την αξιολόγηση του θεμιτού της προσδοκίας ιδιωτικότητας. Βέβαια, ο σύνδεσμος μεταξύ προσδοκίας ιδιωτικότητας και χώρου δεν είναι απόλυτος ούτε καθοριστικός. Ένα δημόσιο πρόσωπο μπορεί να προσδοκά εύλογα ότι η ιδιωτική του ζωή θα γίνει σεβαστή ακόμα και όταν διατελεί σε δημόσιο χώρο, όταν βρίσκεται σε προσωπικές ή οικογενειακές στιγμές¹²⁴.

Όπως προκύπτει από την προηγηθείσα ανάλυση, όταν ένα πρόσωπο χαρακτηρίζεται ως δημόσιο και επιπλέον έχει επιδειξί κατά το παρελθόν ανοχή σε παραβιάσεις της ιδιωτικής του ζωής, ενώ ταυτόχρονα, διατελώντας σε δημόσιο χώρο, απολαμβάνει μίας ελαττωμένης προσδοκίας ιδιωτικότητας, βρίσκεται όλο και πιο κοντά στην υποχώρηση της προστασίας της ιδιωτικής του ζωής. Ωστόσο, όσο σημαντικοί και αν είναι οι ανωτέρω παράγοντες, δεν είναι ικανοί να κάμψουν από μόνοι τους την προστασία αυτή. Τουλάχιστον, όχι όταν η δημοσιοποιούμενη πληροφορία δεν αποτελεί ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος. Το σημαντικότερο κριτήριο, η συνδρομή του οποίου είναι απαραίτητη προκειμένου να επικρατήσει η ελευθερία της έκφρασης και της πληροφόρησης του κοινού έναντι της προστασίας του ιδιωτικού βίου των δημοσίων προσώπων, είναι να ανακύπτει ζήτημα δημοσίου ή γενικού ενδιαφέροντος.

Σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ¹²⁵, προκειμένου να θεωρηθεί δικαιολογημένη μία παρέμβαση στην ιδιωτική ζωή, θα πρέπει η εκάστοτε δημοσίευση πληροφοριών ή εικόνων να εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον και να συνεισφέρει στο δημόσιο διάλογο. Τέτοια ζητήματα, σύμφωνα με το ΕΔΔΑ, είναι αυτά που μπορούν να προσελκύσουν εύλογα το ενδιαφέρον του κοινού, όπως αμφιλεγόμενα θέματα που μπορεί να προκαλέσουν διαφωνίες ή που αφορούν κάποιο σημαντικό κοινωνικό ζήτημα. Η ερμηνεία της έννοιας του δημοσίου ενδιαφέροντος σύμφωνα με το Δικαστήριο του Στρασβούργου είναι πολύ ευρεία¹²⁶ και καλύπτει κάθε θέμα γενικού ενδιαφέροντος, χωρίς να περιορίζεται μόνο σε πολιτικά ζητήματα ή εγκλήματα, αλλά περιλαμβάνει και θέματα σχετικά με τον πολιτισμό ή τους καλλιτέχνες. Ωστόσο, η αποκάλυψη της πληροφορίας θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να εξυπηρετεί το δημόσιο διάλογο, δεν αρκεί απλώς η ύπαρξη ενδιαφέροντος του κοινού προς πληροφόρηση. Παρά το γεγονός ότι η ελευθερία της έκφρασης και της πληροφόρησης, καλύπτουν και την ψυχαγωγική ενημέρωση του κοινού¹²⁷, οποιαδήποτε δημοσίευση που δεν προάγει το δημόσιο διάλογο αλλά, αντιθέτως, αποσκοπεί απλώς στην ικανοποίηση της περιέργειας¹²⁸ ενός συγκεκριμένου αναγνωστικού ή τηλεοπτικού κοινού καθώς και της «δίψας» του να πληροφορηθεί επί των λεπτομερειών της ιδιωτικής ζωής επωνύμων προσώπων, δεν μπορεί να είναι ανεκτή. Η έννοια του δημοσίου ενδιαφέροντος δεν μπορεί να ερμηνευθεί κατά τέτοιο τρόπο ώστε να περιλαμβάνει και την «επιθυμία του αναγνώστη για σκανδαλοθηρία ή ακόμη και ηδονοβλεψία»¹²⁹.

¹²⁴ ΣτΕ Ολ. 1213/2010, μειοψ.

¹²⁵ Βλ. τον οδηγό του ΕΔΔΑ επί του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ, Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights, Freedom of expression, όπ.π., σ.29 επ.

¹²⁶ βλ. Χ. Βρεττού, *Η αιχμηρή κριτική ως συνταγματικό δικαίωμα*, όπ.π., σ.162 επ.

¹²⁷ Κ. Χατζηκόστας, *Προσβολές της τιμής από δικαιολογημένο ενδιαφέρον, Μία συμβολή στην ερμηνεία του άρθρου 367 ΠΚ με κύριο παράδειγμα τις προσβολές της τιμής από τα ΜΜΕ*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2005, σ. 72.

¹²⁸ ΕΔΔΑ, *Von Hannover κατά Γερμανίας (no1)*, όπ.π., σκ.65.

¹²⁹ «the public interest cannot be reduced to the reader's wish for sensationalism or even voyeurism», ΕΔΔΑ, *Couderc & Hachette Filipacchi Associates κατά Γαλλίας*, όπ.π., σκ.101.

Η διάκριση μεταξύ ζητήματος δημοσίου ενδιαφέροντος που είναι ικανό να συνεισφέρει στο δημόσιο διάλογο αφενός και δημοσιεύματος που ικανοποιεί απλώς την περιέργεια του αναγνώστη αφετέρου γίνεται ιδιαίτερα κατανοητή μέσα από τη σύγκριση¹³⁰ των δύο αποφάσεων του ΕΔΔΑ, Von Hannover κατά Γερμανίας. Το ιστορικό των δύο υποθέσεων ήταν παρόμοιο. Οι υποθέσεις αφορούσαν προσφυγές της πριγκίπισσας Καρολίνα του Μονακό η οποία προσέφυγε στο ΕΔΔΑ επικαλούμενη την παραβίαση της ιδιωτικής της ζωής, λόγω φωτογραφιών της που δημοσιεύτηκαν στον τύπο. Οι φωτογραφίες απεικόνιζαν την πριγκίπισσα σε προσωπικές της στιγμές, ενώ έκανε ψώνια ή δειπνούσε με το σύντροφό της. Στη δεύτερη υπόθεση, οι φωτογραφίες, συγκεκριμένα, αποτελούσαν στιγμιότυπα από τις διακοπές της Καρολίνα και συνοδεύονταν από άρθρα σχετικά με την πορεία της υγείας του, άρρωστου τότε, πατέρα της και πρίγκιπα του Μονακό, Ρενιέ, και σχόλια σε σχέση με τη συμπεριφορά της, συγκριτικά με την αδελφή της, η οποία βρισκόταν στο πλευρό του πατέρα τους και όχι σε κάποιο τουριστικό θέρετρο για διακοπές. Παρά την ομοιότητα των δύο υποθέσεων, το διατακτικό των αποφάσεων ήταν διαφορετικό. Στην πρώτη, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι, παρά το γεγονός ότι η προσφεύγουσα ήταν ευρέως γνωστή αν και χωρίς να ασκεί κάποιο δημόσιο αξίωμα, οι δημοσιευθείσες φωτογραφίες αφορούσαν αποκλειστικά την ιδιωτική της ζωή και δεν συνεισέφεραν με κάποιο τρόπο στο δημόσιο διάλογο. Αντιθέτως, οι εν λόγω δημοσιεύσεις είχαν στόχο απλώς και μόνο την ικανοποίηση της περιέργειας των αναγνωστών. Επομένως, το ΕΔΔΑ κατέληξε στο ότι η ιδιωτική ζωή της Καρολίνα είχε παραβιασθεί αθέμιτα. Στη δεύτερη απόφαση, η κρίση του ΕΔΔΑ ήταν προς την αντίθετη κατεύθυνση. Η ειδοποιός διαφορά μεταξύ των δύο υποθέσεων ήταν ότι στη δεύτερη, τα δημοσιεύματα που απεικόνιζαν και σχολίαζαν την συμπεριφορά των παιδιών του πρίγκιπα Ρενιέ, αρχηγού του Πριγκιπάτου του Μονακό, κατά την περίοδο της ασθένειάς του, δεν αφορούσαν αποκλειστικά την ιδιωτική ζωή της προσφεύγουσας. Αντιθέτως, συνιστούσαν ταυτόχρονα, σύμφωνα με την κρίση του Δικαστηρίου, και ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος.

Όσον αφορά στα πολιτικά πρόσωπα και στους δημόσιους λειτουργούς εν γένει, η ύπαρξη ζητήματος δημοσίου ενδιαφέροντος και η συμβολή του στο δημόσιο διάλογο είναι εμφανής στην περίπτωση που η υπό κρίση ιδιωτική πληροφορία συνδέεται με το δημόσιο αξίωμα που κατέχει το πρόσωπο. Το δικαίωμα πληροφόρησης του κοινού μπορεί να εκτείνεται και σε πτυχές του ιδιωτικού βίου στο βαθμό όμως που αυτές συνδέονται με τη θέση που κατέχει το πρόσωπο στη δημόσια σφαίρα¹³¹. Όσο πιο στενά συνδέεται η ιδιωτική δραστηριότητα ενός προσώπου με την άσκηση των δημοσίων καθηκόντων του, τόσο αυξάνονται οι απαιτήσεις διαφάνειας που περιβάλλουν τη δραστηριότητα αυτή¹³². Αντιθέτως, πληροφορίες που σχετίζονται αποκλειστικά με την ιδιωτική ζωή του προσώπου χωρίς να συνδέονται με τη δημόσια θέση του δεν θεωρείται ότι δημιουργούν ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος ούτε ότι συνεισφέρουν στο δημόσιο διάλογο¹³³. Έτσι, κρίθηκε¹³⁴, λόγου χάριν, ότι η ερωτική σχέση Μητροπολίτη με νεαρό άνδρα αποτελούσε ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος στο βαθμό που ανεδείκνυε την ύπαρξη διαφθοράς στους κόλπους της Εκκλησίας και την εκμετάλλευση της θέσης από την πλευρά του κληρικού για την προαγωγή

¹³⁰ Βλ. και G. Christie, Freedom of expression and its competitors, *ΔτΑ* 59/2014, σ.38 επ.

¹³¹ Βλ. Δ. Ζημιανίτη, Τα όρια του δικαιολογημένου ενδιαφέροντος των ΜΜΕ για πληροφόρηση του κοινού σχετικά με τα πρόσωπα της επικαιρότητας, *όπ.π.*, σ. 297.

¹³² Βλ. Σ. Βλαχόπουλο, *Διαφάνεια της κρατικής δράσης & προστασία προσωπικών δεδομένων, Τα όρια μεταξύ αποκάλυψης και απόκρυψης στην εκτελεστική εξουσία*, *όπ.π.*, σ.199.

¹³³ Βλ. ΣτΕ 5382/ 2012, στην οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι η τηλεοπτική μετάδοση ιδιωτικής συνομιλίας Βουλευτού, το περιεχόμενο της οποίας δεν αφορούσε στην άσκηση των βουλευτικών της καθηκόντων αλλά αποκλειστικά σε πτυχές του ιδιωτικού της βίου, αποτελούσε παραβίαση της ιδιωτικής της ζωής αλλά και της αξιοπρέπειάς της.

¹³⁴ ΣτΕ1337/2013.

της ερωτικής του ζωής. Ως άλλα παραδείγματα ζητημάτων δημοσίου ενδιαφέροντος μπορούν να αναφερθούν, η ανάδειξη χρηματισμού δικαστικού λειτουργού μέσα από τηλεφωνική συνομιλία¹³⁵, η χρόνια ασθένεια Πρωθυπουργού¹³⁶ ή η επώνυμη αποκάλυψη χρηματικών καταθέσεων σε ελβετική τράπεζα από πολιτικά πρόσωπα κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης¹³⁷. Δημόσια πρόσωπα όμως δεν αποτελούν μόνο όσοι κατέχουν δημόσιο αξίωμα, με αποτέλεσμα το κριτήριο της σύνδεσης με τα δημόσια καθήκοντα προκειμένου για την κατάφαση ύπαρξης ζητήματος δημοσίου ενδιαφέροντος να είναι ανεφάρμοστο ως προς τις άλλες κατηγορίες δημοσίων προσώπων, όπως οι καλλιτέχνες.

Ένα επιχείρημα που κατατείνει στην ύπαρξη δημοσίου ενδιαφέροντος και στη συνακόλουθη κάμψη της ιδιωτικής ζωής των δημοσίων προσώπων είναι αυτό της ανάδειξης αντιφάσεων μεταξύ της προβαλλόμενης από τα δημόσια πρόσωπα εικόνας και της πραγματικότητας. Το κριτήριο της «αντινομίας» θυμίζει το ρητό της γλώσσας μας, «δάσκαλε που δίδασκες και νόμο δεν εκράτεις» ή την παρεμφερή αγγλική ρήση «preach what you teach». Όπως όταν η γιατρός που συμβουλεύει τον ασθενή να μην καπνίζει ενώ η ίδια το κάνει, η ασυνέπεια αυτή μπορεί να θεωρηθεί κατακριτέα ή να εκθέσει ως αναξιόπιστο το πρόσωπο, έτσι υποστηρίζεται ότι και δημόσια πρόσωπα καθίστανται υπόλογα όταν παρουσιάζουν αντιφάσεις μεταξύ λόγου και πράξης. Σύμφωνα δε με το Ν. Αλιβιζάτο¹³⁸, το κριτήριο αυτό της αντινομίας και μάλιστα της «κραυγαλέας» αντινομίας μεταξύ «δημοσίου λόγου και ιδιωτικής συμπεριφοράς» ή ανάμεσα στην προβαλλόμενη και την πραγματική εικόνα του δημοσίου προσώπου είναι το μόνο κριτήριο που μπορεί να εφαρμοστεί σε όλες τις περιπτώσεις σύγκρουσης ιδιωτικής ζωής και δικαιώματος πληροφόρησης. Η θεωρία αυτή της αντινομίας ή της υποκρισίας έχει χρησιμοποιηθεί πολλές φορές από τη νομολογία τόσο των δικαστηρίων αλλά και ανεξάρτητων αρχών προκειμένου να δικαιολογηθεί η παραβίαση της ιδιωτικής ζωής των δημοσίων προσώπων. Στο σημείο αυτό θα αναφερθούν και θα σχολιαστούν τρεις αποφάσεις στις οποίες το κριτήριο της αντινομίας διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο.

Πρώτη αξιοσημείωτη υπόθεση είναι η γνωστή υπόθεση¹³⁹ του Βουλευτή και προέδρου της διακομματικής επιτροπής για τα τυχηρά παίγνια που βιντεοσκοπήθηκε την ώρα που έπαιζε φρουτάκια σε κατάσταση τυχερών παιχνιδιών. Σύμφωνα με τη γνώμη της ελάσσονος μειοψηφίας της ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας, η βιντεοσκόπηση και η προβολή του σχετικού βίντεο ήταν θεμιτή καθώς αποσκοπούσε στην ενημέρωση του κοινωνικού συνόλου επί ζητήματος δημοσίου ενδιαφέροντος. Το ζήτημα αυτό δεν ήταν άλλο από το ότι η συμπεριφορά που επέδειξε ο Βουλευτής ήταν αντίθετη από αυτή που επέβαλλε ο δημόσιος ρόλος του ως προέδρου της επιτροπής για τα παράνομα ηλεκτρονικά παίγνια. Η άποψη αυτή επιβεβαιώθηκε στη συνέχεια και από το ΕΔΔΑ. Κατά την άποψη του Δικαστηρίου, το σχετικό ρεπορτάζ ήταν ικανό να συνεισφέρει στο δημόσιο διάλογο διότι η στάση ενός Βουλευτή και μάλιστα προέδρου της επιτροπής για τα τυχηρά παίγνια απέναντι σε αυτά μπορούσε να εγείρει εύλογα το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης. Επομένως, η ασυνέπεια του συγκεκριμένου προσώπου μεταξύ δημόσιας ιδιότητας και

¹³⁵ ΑΠΔΠΧ 25/2005.

¹³⁶ ΕΔΔΑ, *Éditions Plon κατά Γαλλίας*, όπ.π.

¹³⁷ Φ. Παναγοπούλου – Κουτνατζή, Η λίστα Λαγκάρντ και τα όρια της ελευθερίας του τύπου, *ΕφημΔΔ* 6/2012, σ.750.

¹³⁸ Ν. Αλιβιζάτος, *Ιδιωτικότητα και δημοσιοποίηση*, Επίκαιρες παρατηρήσεις για τα όρια των δημοσιογραφικών αποκαλύψεων, όπ.π.,σ.22.

¹³⁹ ΣτΕ Ολ. 1213/2010· ΕΔΔΑ, *Alpha Δορυφορική Τηλεόραση Ανώνυμη Εταιρία κατά Ελλάδος*, όπ.π..

πραγματικότητας ήταν αυτή που οδήγησε τελικώς στην κάμψη της προστασίας της ιδιωτικότητάς του.

Η αντινομία μεταξύ δημόσιου λόγου και πράξης χαρακτηρίστηκε ως λόγος δημοσίου ενδιαφέροντος ικανός να άρει το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής και στη γνωστή υπόθεση της Naomi Campbell. Όλα ξεκίνησαν όταν η εφημερίδα «Mirror» δημοσίευσε στο εξώφυλλό της φωτογραφίες του διάσημου μοντέλου έξω από κέντρο απεξάρτησης ναρκωτικών, συνοδευόμενες από τον τίτλο, «Ναόμι: Είμαι εξαρτημένη από τα ναρκωτικά» και από περαιτέρω σχολιασμό, σχετικά με τις προσπάθειες απεξάρτησής της. Σημειωτέον ότι η ίδια είχε, στο παρελθόν, αρνηθεί δημοσίως την εξάρτησή της από τα ναρκωτικά. Η Naomi Campbell προσέφυγε στα βρετανικά δικαστήρια, με την υπόθεση να φθάνει έως και τη Βουλή των Λόρδων¹⁴⁰ και τελικώς στο ΕΔΔΑ¹⁴¹. Τόσο η Βουλή των Λόρδων όσο και το ΕΔΔΑ κατέληξαν στο ότι η δημόσια άρνηση του μοντέλου σχετικά με τη χρήση ναρκωτικών, καθιστούσε την αποκάλυψη της εξάρτησής της ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος. Η Naomi είχε δημιουργήσει μία ψευδή εικόνα για τον εαυτό της και ο τύπος είχε έτσι το δικαίωμα να αποκαταστήσει την αλήθεια¹⁴². Η δημοσίευση, ωστόσο, του πρόσθετου φωτογραφικού υλικού, η οποία θα εξετασθεί σε επόμενη ενότητα, δεν κρίθηκε εξίσου θεμιτή.

Τέλος, εξίσου σημαντική για την κατανόηση του κριτηρίου της αντινομίας είναι η απόφαση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα 25/2005¹⁴³. Στη συγκεκριμένη υπόθεση η Αρχή εξέτασε τη νομιμότητα της τηλεοπτικής προβολής τηλεφωνικών συνομιλιών που αποκάλυπταν φαινόμενα διαφθοράς στο χώρο της Δικαιοσύνης και της Εκκλησίας. Ειδικότερα, μία εκ των συνομιλιών ήταν ερωτικού περιεχομένου και καταδείκνυε, κατά τη διατύπωση της Αρχής, τη «σκανδαλώδη συμπεριφορά» μητροπολίτη. Σύμφωνα με την κρίση της Αρχής, η δημοσιοποίηση της εν λόγω συνομιλίας ήταν επιτρεπτή. Η ιερείς υπάγονται οικειοθελώς στους ιερούς κανόνες της Εκκλησίας και γενικώς σε πολύ αυστηρούς κανόνες ηθικής και τρόπου ζωής πράγμα που οδηγεί σε παραίτησή τους από το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής. Η κοινή γνώμη έχει δικαίωμα να γνωρίζει εάν ένας μητροπολίτης «που προβάλλει εαυτόν ως στερούμενο προσωπικής ζωής και ως παράδειγμα αρετής, αγνότητας, αγαμίας, πενίας κ.λπ. και ζητεί από το ποίμνιό του να μιμηθεί το παράδειγμά του, διάγει πράγματι βίο άκρως αντίθετο και σκανδαλώδη». Αυτή ακριβώς η αντίφαση μεταξύ δημόσιας εικόνας αφενός και πραγματικής (ιδιωτικής) δραστηριότητας αφετέρου αποτέλεσε και σε αυτή την απόφαση ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος που οδήγησε τελικά στο θεμιτό της κάμψης της προστασίας της ιδιωτικής ζωής δημοσίου προσώπου.

Η αντίθεση μεταξύ προβαλλόμενης και πραγματικής εικόνας εκ μέρους του δημοσίου προσώπου μπορεί αναμφίβολα να προσελκύσει το ενδιαφέρον του κοινού. Όπως ο δάσκαλος που διδάσκει αλλά δεν τηρεί τις διδαχές του μπορεί να θεωρηθεί αναξιόπιστος έτσι και το δημόσιο πρόσωπο που άλλα λέει και άλλα κάνει μοιάζει στα μάτια της κοινής γνώμης ασυνεπές, μη άξιο εμπιστοσύνης. Είναι πολύ λογικό και ανθρώπινο ο πολίτης να επιθυμεί να γνωρίζει αν ό,τι

¹⁴⁰ Απόφαση *Campbell v. MGN Ltd*, [2004] UKHL 22.

¹⁴¹ ΕΔΔΑ, *MGN Limited κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αρ. 39401/04, 18.04.2011.

¹⁴² Βλ., Β. Μαρκεζίνη, Η προστασία του ιδιωτικού βίου των δημοσίων προσώπων. Οι υποθέσεις της Καρολίνας του Μονακό, Κάθριν Ζέτα Τζόουνς και Ναόμι Κάμπελ από σκοπιάς συγκριτικού δικαίου, *ΔτΑ* 25/ 2005, σ. 15.

¹⁴³ Όμοιες αποφάσεις οι 24,26/2005, όλες ανακληθείσες από την ΑΠΔΠΧ 73/2011.

υποστηρίζεται δημόσια ανταποκρίνεται στην αλήθεια. Το κριτήριο αυτό της αντινομίας ενσαρκώνει, λοιπόν, το πάγιο «αίτημα για συνέπεια»¹⁴⁴.

Αυτό, όμως, που επιδέχεται αμφισβήτησης είναι το κατά πόσο το λογικό αυτό αίτημα του πολίτη είναι πάντα ικανό να δικαιολογήσει και την υποχώρηση της προστασίας της ιδιωτικής ζωής του δημοσίου προσώπου. Κατ' αρχάς, το κριτήριο της αντινομίας μοιάζει με τη θεωρία περί «ακούσιου προτύπου» που αναπτύχθηκε παραπάνω. Το δημόσιο πρόσωπο αποτελεί πρότυπο, υπακούει σε υψηλότερα standards συμπεριφοράς απ' ό,τι ο μέσος πολίτης και θα πρέπει τουλάχιστον να είναι συνεπές απέναντι σε αυτά που πρεσβεύει δημόσια. Αλλιώς, θα πρέπει να εκτεθεί, ακόμα και αν το κόστος είναι η παραβίαση της ιδιωτικότητάς του. Αυτή η προσέγγιση, όμως, μοιάζει να στερεί από το δημόσιο πρόσωπο το δικαίωμα του λάθους, ή τουλάχιστον να επιφορτίζει το όποιο λάθος με ιδιαίτερα δυσμενείς συνέπειες, και να τοποθετεί το πρόσωπο σε ένα βάθρο, υπεράνω των υπολοίπων, πράγμα που δεν φαίνεται να συμβαδίζει με το δημοκρατικό ιδεώδες της ισότητας¹⁴⁵. Ο Βουλευτής αυτός δεν έχει άραγε το δικαίωμα να υποκύψει στον πειρασμό ή κι αν το έχει, πρέπει να «τιμωρηθεί» για αυτό στο όνομα της αντίφασης και του δημοσίου ενδιαφέροντος; Πέραν της ανάδειξης του δημοσίου προσώπου ως ανώτερου και ανεπίδεκτου λάθους, το κριτήριο της αντινομίας μοιάζει να στερεί από αυτό και τη δυνατότητα διαμόρφωσης της εικόνας του. Ήταν η Naomi Campbell υποχρεωμένη να παραδεχθεί ότι ήταν χρήστρια ναρκωτικών ουσιών; Δεν είχε το δικαίωμα να πει ψέματα για να αποκρύψει την εξάρτησή της αυτή; Φαίνεται πολύ αυστηρό ένα δημόσιο πρόσωπο να «υποχρεώνεται» σε (αληθείς) αποκαλύψεις σχετικά με την προσωπική του ζωή, με την απειλή της έξωθεν αποκάλυψης. Κάθε άνθρωπος, ακόμη και ο επώνυμος, μπορεί να ελέγχει και να διαμορφώνει την εικόνα που θέλει να προβάλλει προς τα έξω, ακόμη κι αν αυτή δεν ανταποκρίνεται πάντοτε στην αλήθεια. Μία τελευταία παρατήρηση σχετίζεται με το παράδειγμα του κλήρου και τους αυστηρούς κανόνες που διέπουν τη συμπεριφορά του. Το γεγονός ότι οι ιερείς υπόκεινται στους κανόνες της Εκκλησίας αλλά και γενικότερα σε αυστηρές επιταγές περί ηθικής, δεν μπορεί να τους αφαιρεί το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής. Οι ιεροί κανόνες, αν και αναγνωρίζονται από το Σύνταγμα στο άρθρο 3, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποκτούν κανονιστική ισχύ και μάλιστα τέτοια ώστε να υπέρκεινται του Συντάγματος και της προστασίας που αυτό κατοχυρώνει στην ιδιωτική ζωή¹⁴⁶. Το ότι κάποιος εντάσσεται και πρεσβεύει ένα δόγμα δεν σχετίζεται με την προστασία που του επιφυλάσσει το Σύνταγμα. Ιδίως στα δύο τελευταία παραδείγματα, που οι δημοσιογραφικές αποκαλύψεις άγγιξαν πτυχές του πυρήνα του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή, την υγεία και την ερωτική ζωή, η αντίφαση μεταξύ λόγου και πράξης που επέδειξαν τα πρόσωπα δεν μπορεί να θεωρηθεί θεμιτός λόγος κάμψης της προστασίας του ιδιωτικού βίου.

Συμπερασματικά, από την προπαρατεθείσα ανάλυση γίνεται αντιληπτό ότι η ιδιωτική ζωή των δημοσίων προσώπων δεν προστατεύεται σε απόλυτο βαθμό. Τα δημόσια πρόσωπα εκθέτουν τον εαυτό τους αυτοβούλως, στις περισσότερες περιπτώσεις, στα μάτια του κοινού. Η δημόσια

---

¹⁴⁴ Όπως παρατηρεί ο Ν. Αλιβιζάτος, βλ., Ν. Αλιβιζάτο, *Ιδιωτικότητα και δημοσιοποίηση*, Επίκαιρες παρατηρήσεις για τα όρια των δημοσιογραφικών αποκαλύψεων, *όπ.π.*, σ.23.

¹⁴⁵ Β. Χρήστου, *Περί του ιδιωτικού βίου και του ιδιωτικού ακροατηρίου*. Σκέψεις με αφορμή την απόφαση ΑΠΔΠΧ 41/2017, *ΕφημΔΔ* 1/2017, σ. 15-16.

¹⁴⁶ Βλ. Σ. Θάνου, *Σκέψεις για τον ιδιωτικό βίο των δημοσίων προσώπων με αφορμή την απόφαση 25/05 της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα*, I. A trade like no other, *ΕφαρμΔΔ* 3/2005, σ. 845-846· Ε. Μιχαηλίδου, *Τα όρια της ιδιωτικότητας των δημοσίων προσώπων: Σκέψεις με αφορμή τις υπ' αριθμόν 24, 25 και 26/2005 αποφάσεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα*, *ΔίΜΜΕ* 2/2005, σ. 297.

παρουσία και δράση τους επηρεάζουν το πολιτικό ή και το κοινωνικό τοπίο, το κοινό ενδιαφέρεται εύλογα να πληροφορηθεί για τη συμπεριφορά τους. Βέβαια, το γεγονός ότι ένα πρόσωπο χαρακτηρίζεται ως δημόσιο δεν οδηγεί απευθείας στην απομείωση της προστασίας που αυτό απολαμβάνει. Εξετάζεται η συνδρομή και περαιτέρω κριτηρίων, όπως η στάση που επέδειξε το δημόσιο πρόσωπο έναντι προηγούμενων παρεμβάσεων ή το κατά πόσο, ανάλογα με τις περιστάσεις, μπορούσε εύλογα να προσδοκά το σεβασμό της ιδιωτικότητάς του. Το πιο θεμελιώδες, όμως, κριτήριο είναι αυτό του δημοσίου ενδιαφέροντος. Κάθε παρέμβαση στην ιδιωτική ζωή του δημοσίου προσώπου πρέπει να δικαιολογείται από την ύπαρξη ζητήματος δημοσίου ενδιαφέροντος, το οποίο είναι ικανό να συμβάλει στο δημόσιο διάλογο και όχι ικανοποιεί απλώς την περιέργεια του κοινού. Ιδίως για τα πολιτικά πρόσωπα, η σύνδεση της αποκαλυπτόμενης ιδιωτικής συμπεριφοράς με τα δημόσια καθήκοντά τους είναι ένας σημαντικός δείκτης για την κατάφαση της συνδρομής του κριτηρίου του δημοσίου ενδιαφέροντος. Το ίδιο ισχύει, για κάθε δημόσιο πρόσωπο αυτή τη φορά, και στην περίπτωση που παρουσιάζει αντιφάσεις μεταξύ δημοσίου λόγου και ιδιωτικής συμπεριφοράς. Η ιδιωτική ζωή του επωνύμου προσώπου είναι, λοιπόν, λιγότερο προστατευμένη σε σχέση με τον ανώνυμο πολίτη. Ωστόσο, αν και μειωμένη, η προστασία του ιδιωτικού βίου του δημοσίου προσώπου δεν είναι σε καμία περίπτωση ανύπαρκτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ: ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΠΟΛΥΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ.

Α. Ο ΠΥΡΗΝΑΣ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ.

Ως συνέπεια της αναγνωρισιμότητας και του εξέχοντα ρόλου που διαδραματίζουν στη δημόσια ζωή, η ιδιωτική ζωή των δημοσίων προσώπων δεν προστατεύεται στον ίδιο, απόλυτο βαθμό σε σχέση με τους ιδιώτες. Το εύλογο ενδιαφέρον του κοινού προς γνώση και αξιολόγηση της προσωπικότητας των δημοσίων προσώπων, οδηγεί, εφόσον συντρέχουν τα κριτήρια και οι περιστάσεις που εξετάστηκαν ανωτέρω, στην κάμψη της προστασίας της ιδιωτικής τους ζωής. Η ιδιωτική ζωή των δημοσίων προσώπων, όμως, δεν στερείται παντελώς προστασίας. Ούτε η υποχώρηση της προστασίας αυτής, σύμφωνα με τα όσα εκτέθηκαν παραπάνω, είναι επιτρεπτή σε κάθε περίπτωση. Αντιθέτως, αναγνωρίζεται, ακόμα και για τα δημόσια πρόσωπα ένα πεδίο απαραβίαστου της ιδιωτικής τους ζωής. Ένα πεδίο στο οποίο κανείς δεν επιτρέπεται να διεισδύσει και η προστασία του οποίου προηγείται έναντι του όποιου ενδιαφέροντος του κοινού προς πληροφόρηση¹⁴⁷.

Το πεδίο αυτό, περιλαμβάνει, κατ' αρχάς, τις πτυχές εκείνες της ιδιωτικής ζωής του ατόμου που εντάσσονται στον πυρήνα του δικαιώματος, όπως αυτός οριοθετείται από την ίδια την ανθρώπινη αξία. Η αξιοπρέπεια του ατόμου καθιστά συνταγματικά ανεπίτρεπτη τη χρησιμοποίησή του ως μέσου για την επίτευξη κάποιου σκοπού, όπως είναι και ο έλεγχος της δράσης του δημοσίου προσώπου. Η ανθρώπινη αξία επιτάσσει την αναγνώριση και την προστασία ενός απροσπέλαστου πυρήνα ιδιωτικότητας. Στο επίκεντρο του πυρήνα αυτού βρίσκεται η ερωτική ζωή και ο σεξουαλικός προσανατολισμός του ατόμου. Η σεξουαλική και ερωτική ζωή του προσώπου αποτελεί την ύψιστη μορφή της ιδιωτικότητας ως οικειότητας¹⁴⁸, αφού εκφράζει την πιο στενή διυποκειμενική πλευρά της, αυτή στην οποία το άτομο αναπτύσσει σχέσεις με άλλους ανθρώπους. Σύσσωμη η θεωρία τοποθετεί την ερωτική ζωή του προσώπου, ακόμη και του δημοσίου, στον πυρήνα του δικαιώματος, ο οποίος παραμένει πάντοτε στο «απυρόβλητο», εν αντιθέσει με την ευρύτερη σφαίρα της ιδιωτικής ζωής¹⁴⁹. Το ίδιο και η νομολογία, η οποία με σειρά αποφάσεων χαράσσει τα όρια του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής των δημοσίων προσώπων. Τα όρια αυτά, εντάσσουν στο σκληρό και απαραβίαστο πυρήνα του ιδιωτικού βίου, την ερωτική ζωή του προσώπου, η οποία δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο δημοσιοποίησης.

Η πρώτη, θεμελιώδης, απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας με την οποία αναγνωρίστηκε το απαραβίαστο της ερωτικής ζωής, ως πτυχής του πυρήνα της ιδιωτικής ζωής ήταν η 3545/2002, η γνωστή «υπόθεση Κορκολή». Η υπόθεση αφορούσε σε αίτηση ακύρωσης που ασκήθηκε από τηλεοπτικό σταθμό κατά απόφασης της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα με την οποία επεβλήθησαν στον πρώτο κυρώσεις, λόγω τηλεοπτικής προβολής βίντεο που απεικόνιζαν τον τραγουδιστή σε ερωτικές σκηνές μαζί με γνωστό σχεδιαστή

¹⁴⁷ Έτσι και ο Φ. Μπότσης, Σκέψεις για τον ιδιωτικό βίο των δημοσίων προσώπων με αφορμή την απόφαση 25/05 της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, Η Α.Π.Δ.Π.Χ., Π. Ο ιδιωτικός βίος των δημοσίων προσώπων, και οι ασκοί του Αιόλου, *ΕφαρμΔΔ* 3/2005, σ. 854.

¹⁴⁸ Χ. Ακριβοπούλου, *Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, Από τη γένεση, στη σύγχρονη διαμόρφωση και προστασία του*, όπ.π., σ.311-313.

¹⁴⁹ Ν. Αλιβιζάτος, *Ο αβέβαιος εκσυγχρονισμός και η θολή συνταγματική αναθεώρηση*, εκδόσεις Πόλις, 2001, σ.145.

μόδας καθώς και σελίδες του προσωπικού του ημερολογίου. Σύμφωνα με την κρίση του Συμβουλίου, η άσκηση του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης και της πληροφόρησης, ενεργητικής και παθητικής, μέσω του τύπου ή της ραδιοτηλεόρασης, δεν μπορεί να εξικνεύεται έως τη διάδοση πληροφοριών που ανήκουν στην απαραβίαστη σφαίρα της ιδιωτικής ζωής, όπως αυτή προστατεύεται τόσο από το άρθρο 9 όσο και από το άρθρο 2 παράγραφος 1 του Συντάγματος. Στον πυρήνα της σφαίρας αυτής, δε, ανήκει «προδήλως» σύμφωνα με το Δικαστήριο και η ερωτική ζωή του προσώπου. Σε αυτήν, κανείς δεν επιτρέπεται να διεισδύσει, είτε πρόκειται για δημόσια αρχή είτε για ιδιώτη, με αποτέλεσμα, η αποκάλυψη πληροφοριών σχετικών με την ερωτική ζωή να μην μπορεί να αποτελέσει θεμιτή μορφή άσκησης του δικαιώματος του πληροφορείν και του πληροφορείσθαι. Αξιοσημείωτο, δε, είναι ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας χαρακτήρισε την προβολή τέτοιου είδους πληροφοριών και εικόνων «προδήλως» ασυμβίβαστη με την ποιοτική στάθμη που πρέπει να διατηρούν τα τηλεοπτικά προγράμματα, χαράσσοντας τα όρια ενός «αδιαπραγμάτευτου minimum» ποιότητας¹⁵⁰.

Η απόφαση αυτή αποτέλεσε την αρχή ώστε να διαμορφωθεί στη συνέχεια ένας κανόνας περί απαραβίαστης σφαίρας ιδιωτικότητας ακόμη και των δημοσίων προσώπων, με επίκεντρο την ερωτική ζωή, η οποία άλλωστε είναι και αυτή που συνήθως προσβάλλεται. Ο κανόνας αυτός επιβεβαιώνεται και ενισχύεται από περαιτέρω αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας. Η ερωτική ζωή όπως και ο σεξουαλικός προσανατολισμός αναγνωρίστηκαν ως απολύτως προστατευόμενες πτυχές του ιδιωτικού βίου, περιορίζοντας έτσι το δικαίωμα πληροφόρησης και στις αποφάσεις του ΣτΕ 1337/2012 και 610/2018. Οι αποφάσεις αυτές εξετάζονται μαζί καθώς αφορούν και οι δύο σε αποκαλύψεις των ομοφυλοφιλικών σχέσεων που διατηρούσαν κληρικοί. Συγκεκριμένα, προβλήθηκαν σε τηλεοπτικές εκπομπές συνομιλίες ερωτικού περιεχομένου των εν λόγω κληρικών με νεαρούς άνδρες. Το Δικαστήριο έκρινε, και στις δύο περιπτώσεις, ότι η ερωτική ζωή, η ερωτικές προτιμήσεις και ο γενετήσιος προσανατολισμός του προσώπου, ακόμα και του δημοσίου όπως είναι οι εκκλησιαστικοί λειτουργοί, ανήκουν στον απαραβίαστο πυρήνα της ιδιωτικής ζωής. Έτσι κατέληξε, πως στην περίπτωση συνδρομής ζητήματος δημοσίου ενδιαφέροντος, η μετάδοση πληροφοριών σχετικών με την ερωτική ζωή, δεδομένου ότι αυτές ανάγονται στον προστατευόμενο πυρήνα του ιδιωτικού βίου, θα πρέπει να γίνεται με λιτό, μη δραματοποιημένο τρόπο, έτσι ώστε να μην οδηγεί σε διασυρμό και σε διαπόμπευση του προσώπου και σε προσβολή της αξιοπρέπειάς του¹⁵¹. Τα αυτά δέχθηκε το Συμβούλιο της Επικρατείας και στην πιο πρόσφατη απόφαση του, 1227/2020. Η υπόθεση αφορούσε τη διατύπωση απαξιωτικών σχολίων δημοσιογράφου σε τηλεοπτική εκπομπή σχετικά με τον σεξουαλικό προσανατολισμό προσώπου της σχετικής επικαιρότητας. Ειδικότερα, το συγκεκριμένο πρόσωπο, που δεν βρισκόταν πια στη ζωή, θεωρούνταν ύποπτο φερόμενης ληστείας καταστήματος, κατά τη διάρκεια της οποίας δολοφονήθηκε βάνουσα από τον ιδιοκτήτη του εν λόγω καταστήματος. Σύμφωνα με την κρίση του Δικαστηρίου, τα υποτιμητικά σχόλια του δημοσιογράφου σχετικά με το σεξουαλικό προσανατολισμό του προσώπου, ο οποίος εντάσσεται στον απαραβίαστο πυρήνα του ιδιωτικού βίου, προσέβαλλαν τόσο το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή του προσώπου όσο και την αξιοπρέπειά του. Η παρουσίαση του ζητήματος θα έπρεπε να είχε γίνει με απλή μετάδοση της είδησης, με λιτό,

¹⁵⁰ Βλ. Β. Βουτσάκη, Σχόλιο στην ΣτΕ 3545/2002, ΝοΒ 51/2003, σ.358.

¹⁵¹ Βλ. και τις αποφάσεις ΣτΕ 2848,2849 και 2850/2013, οι οποίες επίσης αφορούσαν την τηλεοπτική προβολή ειδήσεων σχετικά με την ερωτική ζωή και το σεξουαλικό προσανατολισμό κληρικών. Και στις αποφάσεις αυτές το ΣτΕ ενέταξε τις πτυχές αυτές στον πυρήνα του ιδιωτικού βίου και έκρινε ότι οι σχετικές ειδήσεις πρέπει να παρουσιάζονται με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην προσβάλλεται η αξιοπρέπεια του ατόμου, επιβεβαιώνοντας το κριτήριο της λιτής, μη δραματοποιημένης προβολής.

μη δραματοποιημένο τρόπο. Τα σχόλια αυτά, παρότι αφορούσαν σε πρόσωπο που απασχολούσε τότε την επικαιρότητα, δεν μπορούσε να θεωρηθεί ότι αποτελούν θεμιτή άσκηση του δικαιώματος στην πληροφόρηση.

Ωστόσο, εύλογο είναι να διερωτάται κανείς πως συμβαδίζει η ύπαρξη ενός απαραβίαστου πυρήνα με την ταυτόχρονη αναγνώριση της δυνατότητας μετάδοσης πληροφοριών που άπτονται του πυρήνα αυτού, ακόμα και αν τίθενται όρια και προϋποθέσεις σχετικά με τον τρόπο μετάδοσής τους. Η απλή και μη δραματοποιημένη μετάδοση της είδησης ότι το τάδε πρόσωπο είναι ομοφυλόφιλο δεν αποτελεί και αυτή, από μόνη της, διείσδυση στον κατά τα άλλα αδιείσδυτο πυρήνα; Ο σεξουαλικός προσανατολισμός των εν λόγω προσώπων, θα καθίστατο γνωστός στο κοινό και άρα μη ιδιωτικός, ακόμα και αν οι τηλεοπτικές εκπομπές δεν προχωρούσαν στην δημοσίευση των συνομιλιών και αρκούσαν απλώς σε ψυχρή αναφορά του περιεχομένου τους. Κάνοντας ένα πιο «τολμηρό» βήμα, πέρα από την κρίση του Δικαστηρίου, θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως ο απαραβίαστος πυρήνας της ιδιωτικής ζωής επιτάσσει απόλυτη μυστικότητα, όσον αφορά πτυχές που εντάσσονται σε αυτόν. Ιδίως όσον αφορά το σεξουαλικό προσανατολισμό, η αποκάλυψη του οποίου, όταν δεν είναι ο συνήθης, μπορεί να επιφέρει σοβαρότατο πλήγμα στο άτομο και στην αξιοπρέπειά του. Ο στιγματισμός, οι δυσμενείς διακρίσεις, ο χλευασμός και η υποτίμηση που μπορεί να υποστεί ένα ομοφυλόφιλο άτομο θα έπρεπε να απαγορεύουν ένα «βεβιασμένο coming out» του προσώπου αυτού από τα Μέσα Ενημέρωσης. Είτε η μετάδοση-αποκάλυψη του μη ετεροκανονικού γενετήσιου προσανατολισμού του ατόμου γίνεται με «λιτό και μη δραματοποιημένο τρόπο» είτε όχι, η προσβολή του απαραβίαστου πυρήνα δεν αίρεται, απλώς μετριάζεται η έντασή της. Ακόμα και η απλή αναφορά σε πληροφορίες της ερωτικής ζωής και του σεξουαλικού προσανατολισμού συνιστά προσβολή του πυρήνα της ιδιωτικής ζωής. Έτσι, το ΣτΕ στην απόφασή του 4395/2013, σε υπόθεση που αφορούσε σε τηλεοπτικό σχολιασμό του γενετήσιου προσανατολισμού δολοφονηθέντος ηθοποιού, χωρίς συνοδευτικό υλικό, έκρινε ότι η μετάδοση πληροφοριών σχετικών με την ερωτική ζωή δεν μπορεί να αναγνωρισθεί ως θεμιτή άσκηση του δικαιώματος πληροφόρησης. Το Δικαστήριο δεν προέβη σε μνεία του κριτηρίου της λιτής και μη δραματοποιημένης παρουσίασης, και μόνο ο σχολιασμός και η μετάδοση των πληροφοριών αυτών αρκούσε για να την κατάφαση της προσβολής του πυρήνα της ιδιωτικής ζωής¹⁵².

Δύο ακόμη σημαντικές αποφάσεις που συνέβαλαν στην κατοχύρωση ενός απαραβίαστου πυρήνα ιδιωτικότητας ως κανόνα είναι οι αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας 1680/2007 και 3922/2005. Οι αποφάσεις αυτές αφορούσαν σε πειθαρχικές κυρώσεις που επεβλήθησαν σε κρατικά όργανα, σε στρατιωτικό και Δήμαρχο αντίστοιχα. Η πρώτη αφορούσε συγκεκριμένα την επιβολή σε αξιωματικό του στρατού της κύρωσης της προσωρινής απόλυσης για λόγους που σχετίζονταν με την ιδιωτική και δη την ερωτική του ζωή. Ειδικότερα, ο εν λόγω στρατιωτικός, αν και παντρεμένος και πατέρας δύο παιδιών, είχε συνάψει δύο εξωσυζυγικές σχέσεις. Η δεύτερη μάλιστα σχέση του ήταν με επίσης στρατιωτικό, η οποία, λόγω της κακής κατάληξης της σχέσης αυτής, έβαλε τέλος στη ζωή της. Στη συνέχεια, το Γενικό Επιτελείο Στρατού έκρινε ότι οι εξωσυζυγικές σχέσεις αυτές και ιδίως η «μοιραία κατάληξη» της δεύτερης έθεταν υπό αμφισβήτηση το κύρος και την αξιοπρέπεια του αξιωματικού. Το Συμβούλιο της Επικρατείας, έκρινε κατ' αρχήν ότι ακόμα και τα πρόσωπα που τελούν σε σχέση ειδικής εξουσίας προς το

---

¹⁵² Η έμφαση στο σημείο αυτό δίδεται από τη γράφουσα καθώς η υπόθεση αφορούσε την απλή αφήγηση και σχολιασμό εκ μέρους του δημοσιογράφου χωρίς περαιτέρω δραματοποίηση. Το ΣτΕ δεν διέκρινε μεταξύ λιτής ή μη λιτής παρουσίασης της είδησης.

Κράτος είναι φορείς των σχετικών με την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, όπως είναι και αυτό της ιδιωτικής ζωής. Περαιτέρω, το Δικαστήριο κατέληξε ότι ο πειθαρχικός έλεγχος που ασκήθηκε στον αξιωματικό, ασκήθηκε κατά παραβίαση της ιδιωτικής του ζωής και ειδικότερα του πυρήνα αυτής, στον οποίο εντάσσεται και η ερωτική ζωή του προσώπου. Στη δεύτερη υπόθεση¹⁵³, το Συμβούλιο της Επικρατείας κλήθηκε να αξιολογήσει κατά πόσο ήταν επιτρεπτή η προσκόμιση ως αποδεικτικού μέσου ενός βίντεο ερωτικού περιεχομένου στα πλαίσια πειθαρχικής διαδικασίας σε βάρος Δημάρχου. Συγκεκριμένα, μία γυναίκα ισχυρίστηκε ο εν λόγω Δήμαρχος, εκμεταλλευόμενος το αξίωμά του, της υποσχέθηκε τη συνδρομή του προς εύρεση εργασίας ζητώντας ερωτικής-σεξουαλικής φύσεως ανταλλάγματα. Προς απόδειξη του ανωτέρω ισχυρισμού, η γυναίκα, σε συνεννόηση με δημοσιογράφο, παρέσυρε το Δήμαρχο σε δωμάτιο ξενοδοχείου και βιντεοσκόπησε τη συνάντησή τους αυτή, στην οποία καταδεικνύοντο οι προθέσεις του Δημάρχου. Το Συμβούλιο, κατέληξε στο ότι το βίντεο αποτελούσε απαγορευμένο αποδεικτικό μέσο, καθώς είχε αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου 19 παρ. 3¹⁵⁴ του Συντάγματος και ειδικότερα κατά παραβίαση της ιδιωτικής ζωής του ατόμου. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, ακόμη και τα δημόσια πρόσωπα, όπως ένας εκλεγμένος δημοτικός άρχοντας εν προκειμένω, απολάμβαναν ενός πυρήνα ιδιωτικότητας, στον οποίο εντάσσεται και η ερωτική ζωή.

Η συμβολή των δύο αυτών αποφάσεων στη χάραξη ενός πλαισίου απόλυτης προστασίας της ιδιωτικής ζωής ακόμη και των δημοσίων προσώπων είναι αναμφισβήτητη. Ωστόσο, ταυτόχρονα και οι δύο αποφάσεις και ιδίως η δεύτερη αποτελούν μία καλή αφορμή για προβληματισμό. Μία πρώτη γενική παρατήρηση, η οποία δε φαίνεται βέβαια να πηγάζει ευθέως από το πραγματικό της υπόθεσης του αξιωματικού, είναι ότι σε επαγγελματικούς χώρους, ιδίως σε αυτούς με σχέσεις ιεραρχίας και εξουσίας, όπως είναι ο στρατός, μπορεί να υπάρξει «γόνιμο» έδαφος για την εμφάνιση φαινομένων σεξουαλικής παρενόχλησης¹⁵⁵. Η σεξουαλική παρενόχληση, παρά το γεγονός ότι συχνά λαμβάνει χώρα σε ιδιωτικούς ή απομονωμένους χώρους, δεν μπορεί επομένως να θεωρηθεί ότι εντάσσεται στον ιδιωτικό βίο και δη στον απαραβίαστο πυρήνα αυτού, στην ερωτική ζωή. Έτσι, ο προβληματισμός επεκτείνεται και στη δεύτερη απόφαση, τη γνωστή υπόθεση του «Δημάρχου Αλμυρού». Χωρίς αμφιβολία, η ερωτική ζωή και των δημοσίων προσώπων παραμένει απροσπέλαστη, γίνεται σεβαστή όπως ακριβώς και η ερωτική ζωή του ιδιώτη. Ωστόσο, η φερόμενη κατάχρηση εξουσίας ενός δημόσιου λειτουργού και γενικά οποιουδήποτε βρίσκεται σε θέση ισχύος με σκοπό την απόκομιση ερωτικής φύσεως ανταλλαγμάτων αποτελεί σεξουαλική παρενόχληση και όχι μία ελεύθερη, συναινετική ερωτική προσέγγιση. Ιδίως μετά την έκρηξη του κινήματος «Me too» και στην Ελλάδα από τις αρχές του 2020, η ελληνική κοινωνία αλλά και η νομική αντίληψη θα πρέπει να απομακρυνθεί από την ιδέα ότι «ό,τι συμβαίνει πίσω από τις κλειστές πόρτες» είναι ιδιωτικό και δεν αφορά τους τρίτους. Εξάλλου, τα φαινόμενα σεξουαλικής παρενόχλησης, κατ' εξοχήν λαμβάνουν χώρα μακριά από τα μάτια του κόσμου και μία εμμονή στην παραπάνω αντίληψη χαρίζει ενός είδους ασυλία σε τέτοιες συμπεριφορές και στους δράστες τους. Επομένως, αν και πράγματι η ερωτική ζωή, ως ανήκουσα στον πυρήνα του ιδιωτικού βίου, απολαμβάνει πλήρους προστασίας, η προστασία αυτή, δεν θα

¹⁵³ Βλ. και Μ. Βεγλεράκη, Προστασία του ιδιωτικού βίου και πειθαρχική διαδικασία. Σχόλιο στην απόφαση του ΣτΕ 3922/2005, ΔτΑ 33/2007, σ. 193-212.

¹⁵⁴ Σύμφωνα με την οποία «απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9Α.»

¹⁵⁵ Βλ. Χ. Ακριβοπούλου, Η προστασία της ερωτικής ζωής και η ιδιωτικότητα στο πλαίσιο σχέσεων «ειδικής εξουσίας», Σχόλιο στην απόφαση ΣτΕ 1680/2007, ΔτΑ 37/2008, σ.258.

πρέπει να χρησιμοποιείται ως μανδύας υπό τον οποίο εκκολάπτονται και μένουν προστατευμένες καταχρηστικές ή παρενοχλητικές συμπεριφορές.

Μια «σκοτεινή» αλλά ευτυχώς μεμονωμένη εξαίρεση στην αναγνώριση του απαραβίαστου πυρήνα ιδιωτικότητας για τα δημόσια πρόσωπα αποτέλεσε η προαναφερθείσα απόφαση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα 25/2005. Υπενθυμίζεται ότι η Αρχή έκρινε, επί τη βάση του κριτηρίου της αντινομίας ότι ήταν θεμιτή η τηλεοπτική προβολή συνομιλιών ερωτικού περιεχομένου Μητροπολίτη. Πέραν της αντίφασης μεταξύ λόγου και πράξης, η Αρχή θεώρησε ότι οι ιερείς, εφόσον υπάγονται αυτοβούλως στους ιερούς κανόνες της Εκκλησίας και εν γένει σε αυστηρές περί ηθικής επιταγές απεμπολούν το μεγαλύτερο μέρος της ιδιωτικότητάς τους. Σημειωτέον ότι η Αρχή δεν τήρησε καν το πρόσχημα της λιτής και μη δραματοποιημένης μετάδοσης της είδησης και επέτρεψε την αυτούσια προβολή της ερωτικής συνομιλίας. Στην ουσία, με την απόφασή της αυτή η Αρχή, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι μία κατηγορία δημοσίων προσώπων, αυτή των λειτουργών της εκκλησίας, στερούνται πλήρως του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή, μη κατοχυρώνοντας καν ένα ελάχιστο, ένα minimum προστασίας σε αυτούς¹⁵⁶. Η θεώρηση αυτή έρχεται σε ευθεία σύγκρουση με την ανθρώπινη αξία, η προστασία της οποίας είναι καθολική και αναντίρρητη, ανεξαρτήτως της ιδιότητας του προσώπου.

Πάντως, η αυξημένη προστασία της ερωτικής ζωής των δημοσίων προσώπων φαίνεται να έχει παγιωθεί ως κανόνας. Η ιδιαίτερη φύση των πληροφοριών που ανάγονται στην ερωτική και σεξουαλική του ατόμου επιβεβαιώνεται και από τη νομολογία του ΕΔΔΑ, με τη χαρακτηριστική απόφαση Mosley κατά Ηνωμένου Βασιλείου¹⁵⁷. Η υπόθεση αφορούσε στη δημοσίευση σε εφημερίδα και στην ιστοσελίδα της φωτογραφιών και βίντεο που απεικόνιζαν τον Max Mosley, πρόεδρο της Διεθνούς Ομοσπονδίας Αυτοκινήτων, να συμμετέχει σε σεξουαλικό όργιο με εκδιδόμενες γυναίκες, στο οποίο, οι συμμετέχοντες υποδύονταν, κατά την εφημερίδα, ναζιστικούς ρόλους. Σημειωτέον ότι ο Mosley ήταν γιός ηγετικού στελέχους της Βρετανικής Φασιστικής Ένωσης και η εφημερίδα υποστήριξε το θεμιτό της δημοσίευσης του υλικού επί τη βάση του κριτηρίου της αντινομίας, καθώς ο Mosley είχε καταδικάσει τη δράση του πατέρα του. Το επιχείρημα αυτό δεν ευδοκίμησε ούτε ενώπιον των βρετανικών δικαστηρίων¹⁵⁸ ούτε στο ΕΔΔΑ. Κατά την κρίση του Δικαστηρίου, πληροφορίες σχετικές με τη σεξουαλική δραστηριότητα του ατόμου είναι ιδιαίτερα προσωπικές και ευαίσθητες και εντάσσονται στον πυρήνα της ιδιωτικής ζωής¹⁵⁹. Κατά συνέπεια, για τη δημοσιοποίησή τους απαιτείται η συνδρομή ειδικού λόγου δημοσίου συμφέροντος. Στην οικεία περίπτωση, δεν υπήρχε τέτοιος λόγος, αλλά, αντιθέτως, τα δημοσιεύματα κατέτειναν στο σκανδαλισμό και τη διαπόμπευση του εικονιζόμενου.

Καθίσταται, λοιπόν, εμφανές, μέσα από τις προπαρατεθείσες αποφάσεις, ότι αναγνωρίζεται και για τα δημόσια πρόσωπα ένας απαραβίαστος πυρήνας ιδιωτικότητας. Καίριες πτυχές του πυρήνα αυτού αποτελούν η ερωτική ζωή καθώς και ο σεξουαλικός προσανατολισμός του προσώπου. Στον πυρήνα της ιδιωτικής ζωής εντάσσεται, σύμφωνα με τη θεωρία¹⁶⁰, και η σωματική και ψυχική υγεία του ατόμου. Στο πλαίσιο αυτό, το ΕΔΔΑ, έκρινε στην

¹⁵⁶ Ε. Μιχαηλίδου, Τα όρια της ιδιωτικότητας των δημοσίων προσώπων: Σκέψεις με αφορμή τις υπ' αριθμόν 24, 25 και 26/2005 αποφάσεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, όπ.π. σ. 297.

¹⁵⁷ ΕΔΔΑ, Mosley κατά Ηνωμένου Βασιλείου, αρ. 48009/08, 15.09.2011.

¹⁵⁸ Mosley v News Group Newspapers Ltd [2008] EMLR 20.

¹⁵⁹ Βλ. Χ. Ακριβοπούλου, Ελευθερία του τύπου κατά ιδιωτικότητας: Οι υποθέσεις Mosley και Campbell ενώπιον του ΕΔΔΑ, ΤοΣ 1/2011, σ.110 έπ.

¹⁶⁰ Βλ. Γ. Λαζαράκο, Ο ιδιωτικός βίος, η προστασία προσωπικών δεδομένων και το απόρρητο της επικοινωνίας, όπ.π., σ.234.

προαναφερθείσα υπόθεση της Naomi Campbell ότι οι επιπρόσθετες πληροφορίες (το φωτογραφικό υλικό), σε σχέση με την σωματική και ψυχική κατάσταση, πέραν δηλαδή της βασικής είδησης περί χρήσης ναρκωτικών και απεξάρτησης, ήταν ιδιαιτέρως ευαίσθητες και ιδιωτικές και η δημοσίευσή τους θα μπορούσε να επιφέρει σοβαρό πλήγμα στην απεξάρτησή της. Η συγκεκριμένη κρίση του Δικαστηρίου, πέραν του ότι ενέταξε τα ζητήματα υγείας στον πυρήνα της ιδιωτικής ζωής¹⁶¹, οδηγεί και στο δεύτερο σκέλος του παρόντος κεφαλαίου σχετικά με την αναζήτηση του πεδίου απόλυτης προστασίας για τα δημόσια πρόσωπα. Το ίδιο και η διατύπωση των ελληνικών δικαστηρίων περί «λιτής και μη δραματοποιημένης» μετάδοσης συγκεκριμένων πληροφοριών. Όταν τίθεται ζήτημα παραβίασης της ιδιωτικής ζωής δημοσίου προσώπου, δεν είναι μόνο η φύση της δημοσιοποιούμενης πληροφορίας κριτήριο στάθμισης, το αν δηλαδή, η πληροφορία εντάσσεται στο σκληρό πυρήνα του δικαιώματος ή όχι. Ο τρόπος μετάδοσης της είδησης και συγκεκριμένα το αν αυτή συνοδεύεται από οπτικοακουστικό υλικό καθώς και διάφορες παράμετροι σε σχέση με αυτό, συνθέτει, από κοινού με το κριτήριο του πυρήνα, έναν απαραβίαστο χώρο ιδιωτικότητας των δημοσίων προσώπων.

---

¹⁶¹ Χ. Ακριβοπούλου, Ελευθερία του τύπου κατά ιδιωτικότητας: Οι υποθέσεις Mosley και Campbell ενώπιον του ΕΔΔΑ, όπ.π., σ.116 έπ.

Β. Η (ΜΗ) ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ.

Όπως υπονοήθηκε και παραπάνω, για το οπτικοακουστικό υλικό επιφυλάσσεται ιδιαίτερη αξιολόγηση, ξεχωριστή και αυτόνομη από την είδηση που συνοδεύει. Οι προϋποθέσεις για το θεμιτό της δημοσιοποίησής του είναι πιο αυστηρές. Ως εκ τούτου, η προστασία της ιδιωτικότητας του δημοσίου προσώπου είναι αντίστοιχα ισχυρότερη όταν τίθεται ζήτημα μετάδοσης οπτικοακουστικού υλικού. Η λήψη και η εν συνεχεία μετάδοση εικόνων ή βίντεο συνιστά πολύ μεγαλύτερη προσβολή της ιδιωτικής ζωής του προσώπου, αφού αποτυπώνει την εικόνα και γενικότερα την παρουσία του σε ένα συγκεκριμένο χώρο και χρόνο¹⁶². Η απεικονιζόμενη συμπεριφορά του ατόμου καθίσταται γνωστή σε πολύ μεγαλύτερο αριθμό προσώπων από εκείνα στα οποία εκτέθηκε αρχικώς το άτομο. Ο κίνδυνος προσβολής της προσωπικότητας είναι πολύ μεγαλύτερος κατά την αυτούσια δημοσίευση μίας εικόνας ή μίας συνομιλίας έναντι της απλής μετάδοσης μίας πληροφορίας. Η εικόνα και ο ήχος ασκούν πολύ μεγαλύτερη επιρροή στο δέκτη του μηνύματος από ότι η απλή αφήγηση ενός γεγονότος¹⁶³. Προκαλούν ισχυρότερη εντύπωση, αποτυπώνονται στη μνήμη πολύ πιο έντονα. Έτσι, η νομολογία, κρίνει αυτοτελώς το επιτρεπτό της δημοσιοποίησης οπτικοακουστικού υλικού, εξετάζοντας παράγοντες τόσο σχετικά με τη λήψη του όσο και με τη χρησιμότητα της μετάδοσής του. Η πληροφορία ,δε, που αποκαλύπτεται μέσω του υλικού αυτού δεν απαιτείται να ανήκει στον πυρήνα της ιδιωτικής ζωής προκειμένου το δημόσιο πρόσωπο να αξιώσει προστασία.

Κατ' αρχάς, ως προς τις φωτογραφίες, συνεκτιμάται, σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ, ο τρόπος με τον οποίο ελήφθησαν. Χαρακτηριστική είναι, και στο σημείο αυτό, η πρώτη υπόθεση Von Hannover κατά Γερμανίας. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, οι φωτογραφίες που δημοσιεύονται κυρίως στον «κίτρινο τύπο», ο οποίος γενικώς στοχεύει στην ικανοποίηση της περιέργειας του αναγνωστικού κοινού, λαμβάνονται στις περισσότερες περιπτώσεις υπό το κράτος πίεσης ή ακόμη και παρενόχλησης απέναντι στα φωτογραφιζόμενα πρόσωπα. Το κλίμα αυτό, δημιουργεί μία αίσθηση πολύ ισχυρής παραβίασης ή ακόμα και καταδίωξης του δημοσίου προσώπου από τους δημοσιογράφους. Στην οικεία περίπτωση της Καρολίνα του Μονακό, το ΕΔΔΑ κατέληξε ότι οι φωτογραφίες ελήφθησαν εν αγνοία και προφανώς χωρίς τη συναίνεση της πριγκίπισσας, κρυφά και από μεγάλη απόσταση, γεγονός που συνέτεινε στην κρίση περί του αθέμιτου της δημοσίευσής τους. Η συναίνεση του προσώπου είναι ένας σημαντικός παράγοντας για την κρίση επί του επιτρεπτού της λήψης και της δημοσίευσης της εικόνας του. Στην υπόθεση Peck κατά Ηνωμένου Βασιλείου¹⁶⁴, ένας άνδρας, μη δημόσιο πρόσωπο, βιντεοσκοπήθηκε σε δημόσιο χώρο από κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης να προβαίνει σε απόπειρα αυτοκτονίας, πράγμα που τελικά οδήγησε στη διάσωσή του και στη συνέχεια το υλικό μεταδόθηκε στην τηλεόραση για διαφημιστικούς σκοπούς. Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι, αν και η βιντεοσκόπηση δεν ήταν παράνομη, για το θεμιτό της μετάδοσης θα έπρεπε να είχε εξασφαλιστεί η συναίνεση του εικονιζόμενου. Ωστόσο, η κτήση της συναίνεσης του προσώπου, ως παράγοντας εκτίμησης, δεν δημιουργεί νομική

¹⁶² Β. Χαδιού, Ο περιορισμός του δικαιώματος στην προστασία της ιδιωτικής ζωής του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ χάριν της προστασίας του δικαιώματος για ελεύθερη μετάδοση πληροφοριών σε ζητήματα δημοσίου ενδιαφέροντος, *ΕΕΕυρΔ* 3/2018, σ.441.

¹⁶³ Β. Χρήστου, *Το δικαίωμα στην προστασία από την επεξεργασία δεδομένων. Θεμελίωση-Ερμηνεία-Προοπτικές*, όπ.π., σ.59-60.

¹⁶⁴ ΕΔΔΑ, *Peck κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αρ.44647/98, 28.01.2003.

υποχρέωση του δημοσιογράφου για ειδοποίηση του προσώπου πριν τη δημοσίευση¹⁶⁵ ενόψει της ανάγκης αποτροπής του chilling effect.

Τα όρια του πλαισίου προστασίας της ιδιωτικής ζωής του δημοσίου προσώπου από τη δημοσίευση αυτούσιου οπτικοακουστικού υλικού αποτυπώνονται, στην πλειονότητά τους, στην απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας 1213/2010 και εν συνεχεία του ΕΔΔΑ, Alpha Δορυφορική κατά Ελλάδα. Η υπόθεση αυτή εξετάστηκε παραπάνω, σε συνάρτηση αφενός με τις περιστάσεις που το κριτήριο της «εύλογης προσδοκίας ιδιωτικότητας» λειτουργεί εις βάρος του δημοσίου προσώπου και με το κριτήριο της αντινομίας αφετέρου. Στο σημείο αυτό, οι σημαντικές αυτές αποφάσεις θα αναλυθούν υπό το αντίθετο πρίσμα, με έμφαση στα σημεία και τα κριτήρια που τίθενται υπέρ της προστασίας της ιδιωτικής ζωής του δημοσίου προσώπου. Υπενθυμίζεται ότι η υπόθεση αφορούσε τη βιντεοσκόπηση με κρυφή κάμερα Βουλευτή και προέδρου της διακομματικής επιτροπής για τα ηλεκτρονικά τυχηρά παίγνια και την εν συνεχεία τηλεοπτική μετάδοση του σχετικού οπτικοακουστικού υλικού. Συγκεκριμένα, επρόκειτο για τρία βίντεο. Στο πρώτο απεικονιζόταν ο Βουλευτής να παίζει ένα τυχερό παιχνίδι σε κατάσταση, ενώ τα υπόλοιπα δύο αφορούσαν σε συνάντηση του Βουλευτή με δημοσιογράφο της εκπομπής, η οποία τελικά προχώρησε στη δημοσίευση του εν λόγω υλικού.

Η υπόθεση ήχθη σε πρώτο στάδιο ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Επ' αυτής, διατυπώθηκαν πλείονες απόψεις, πέραν της επικρατήσασας πλειοψηφίας. Σύμφωνα με την πλειοψηφία, η καταγραφή προσώπου με κρυφά μέσα και η τηλεοπτική μετάδοση του υλικού αποτελεί προσβολή του δικαιώματος του προσώπου επί της εικόνας του και μάλιστα πολύ πιο έντονη από την απλή μετάδοση μόνης της είδησης. Ως τέτοια, δεν μπορεί να ενταχθεί στο πεδίο εφαρμογής της ελευθερίας της έκφρασης και της πληροφόρησης. Η πλειοψηφούσα άποψη διαχωρίζει το θεμιτό της μετάδοσης της είδησης από το θεμιτό της προβολής του οπτικοακουστικού υλικού. Το ότι η μετάδοση της είδησης που προέκυψε από τη μαγνητοσκόπηση μπορεί να κριθεί θεμιτή ενόψει ύπαρξης ζητήματος δημοσίου ενδιαφέροντος δεν οδηγεί και στο θεμιτό της προβολής του υλικού. Μόνο κατ' εξαίρεση είναι επιτρεπτή η δημοσίευση του υλικού και ο συνακόλουθος εντονότερος περιορισμός του δικαιώματος στην εικόνα. Κάτι τέτοιο μπορεί να επιτραπεί μόνο εάν, κατόπιν συγκεκριμένης στάθμισης, κριθεί ότι η μετάδοση της είδησης χωρίς τη συνοδεία του οπτικοακουστικού υλικού καθίσταται «απολύτως αδύνατη ή ιδιαιτέρως δυσχερής». Στο σημείο αυτό, όμως, ανακύπτει μία εύλογη απορία. Σε ποια περίπτωση είναι «απολύτως αδύνατη ή ιδιαιτέρως δυσχερής» η μετάδοση μίας είδησης χωρίς την παράλληλη προβολή συνοδευτικού οπτικοακουστικού υλικού; Η μήπως μία αφήγηση χωρίς εικόνα και ήχο απλώς προκαλεί μικρότερη εντύπωση¹⁶⁶; Πάντως, η πλειοψηφία κατέληξε σε μία σχεδόν απόλυτη απαγόρευση της τηλεοπτικής προβολής υλικού που αποκτήθηκε με κρυφή κάμερα. Η συγκλίνουσα γνώμη προχωρά σε μία ακόμη αυστηρότερη παραδοχή. Η εν αγνοία μαγνητοσκόπηση ενός προσώπου και η τηλεοπτική αναπαραγωγή του σχετικού υλικού αποτελεί ευθεία προσβολή της ανθρώπινης αξίας, καθώς εργαλειοποιεί τον άνθρωπο για την ικανοποίηση «ασύνδετων προς τη βούλησή του σκοπών». Επομένως, κατά τη γνώμη αυτή, η απόκτηση και η προβολή οπτικοακουστικού υλικού χωρίς τη γνώση και άρα τη συναίνεση του προσώπου δεν μπορεί να γίνει δεκτή, χωρίς να αναγνωρίζεται οποιαδήποτε εξαίρεση.

¹⁶⁵ ΕΔΔΑ, *Mosley κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, όπ.π., σκ.132.

¹⁶⁶ Βλ., Ν. Αλιβιζάτο, Όταν το ΣτΕ εξορκίζει την «κρυφή κάμερα». Με αφορμή τη ΣτΕ Ολ 1213/2010, *ΔιΜΜΕ* 2/2010, σ.168.

Στην απόφαση διατυπώθηκαν και δύο ακόμη μειωψηφούσες απόψεις. Σύμφωνα με την πρώτη, εφόσον συντρέχουν τα κριτήρια του δημοσίου συμφέροντος, το θεμιτό της μετάδοσης μίας είδησης με κύρια πηγή οπτικοακουστικό υλικό, καθιστά επιτρεπτή και την τηλεοπτική αναπαραγωγή του υλικού αυτού. Η εικόνα δεν μπορεί να διαχωριστεί από τη σχετική είδηση λόγω της ιδιαίτερης φύσης της τηλεόρασης, σε σχέση με τα λοιπά μέσα ενημέρωσης. Μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η άποψη της ελάσσονος μειοψηφίας καθώς δεν περιορίζεται σε απόλυτες, «μονόχρωμες» παραδοχές. Η προστασία της εικόνας παρουσιάζει διαφορετικές αποχρώσεις ανάλογα με τις περιστάσεις. Κατ' αρχήν, προβαίνει στη διάκριση μεταξύ δημοσίων και μη προσώπων, δημοσίων και μη δραστηριοτήτων. Τα δημόσια πρόσωπα δεν προστατεύονται στον ίδιο βαθμό με τους ιδιώτες. Όταν βρίσκονται σε δημόσιο χώρο και δρουν κατά τρόπο που εγείρει ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος, όπως όταν η συμπεριφορά τους εναντιθίεται στο δημόσιο ρόλο που έχουν αναλάβει, το δικαίωμα πληροφόρησης του κοινού υπερέχει και δικαιολογεί την ακούσια βιντεοσκόπηση και προβολή του υλικού. Η προστασία της εικόνας, όμως, του δημοσίου προσώπου παραμένει απόλυτη στην περίπτωση που, αν και βρίσκεται σε δημόσιο χώρο, έχει οικογενειακές ή προσωπικές στιγμές. Περαιτέρω, η άποψη αυτή εντοπίζει και νοηματοδοτεί το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της τηλεόρασης έναντι του ραδιοφώνου. Η κινούμενη εικόνα είναι αυτή που διαφοροποιεί τα δύο μέσα. Η απλή αφήγηση μίας είδησης από το δημοσιογράφο, χωρίς την παράλληλη προβολή εικόνας, δεν διαφέρει σε τίποτα από τη μετάδοση ειδήσεων μέσω του ραδιοφώνου.

Στη συνέχεια, η υπόθεση οδηγήθηκε ενώπιον του ΕΔΔΑ. Η κρίση του Δικαστηρίου του Στρασβούργου δεν ήταν ενιαία και για τα τρία βίντεο. Κατ' αρχάς, το ΕΔΔΑ επεσήμανε ότι παρά τα ειδικά χαρακτηριστικά της τηλεόρασης, θα πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ του απλού ρεπορτάζ και της προβολής οπτικοακουστικού υλικού. Τούτο διότι μία εικόνα ενδέχεται να περιέχει «πολύ προσωπικές πληροφορίες ή πληροφορίες ιδιωτικής φύσης». Κεντρικό ρόλο στη δικαστική κρίση διαδραμάτισε το κριτήριο της εύλογης προσδοκίας ιδιωτικότητας. Εκκινώντας από την παραδοχή ότι ακόμα και τα δημόσια πρόσωπα μπορεί να αξιώνουν μίας θεμιτής προσδοκίας προστασίας και σεβασμού της ιδιωτικής τους ζωής, το ΕΔΔΑ προέβη στην αξιολόγηση του θεμιτού της προσδοκίας αυτής διαχωρίζοντας το πρώτο βίντεο από τα υπόλοιπα δύο. Υπενθυμίζεται ότι, ως προς το πρώτο βίντεο, στο οποίο ο Βουλευτής απεικονίζετο να παίζει «φρουτάκια» σε κατάσταση τυχερών παιχνιδιών το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η βιντεοσκόπηση και η τηλεοπτική του προβολή του υλικού ήταν θεμιτή. Ο Βουλευτής έδρασε σε δημόσιο χώρο, όπου καθένας θα μπορούσε να τον δει ή να τον καταγράψει, και μάλιστα κατά τρόπο αντίθετο προς τα δημόσια καθήκοντά του, με αποτέλεσμα να υπονομεύεται το εύλογο της προσδοκίας του για ιδιωτικότητα. Παράλληλα, το ρεπορτάζ ως σύνολο αποτελούσε ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος που μπορούσε να συνεισφέρει στο δημόσιο διάλογο, καθώς αφορούσε τον εθισμό στα τυχερά παίγνια και τη στάση ενός εκλεγμένου αντιπροσώπου απέναντι στο θέμα αυτό.

Αναφορικά με τα δύο άλλα βίντεο η αντιμετώπιση ήταν διαφορετική. Και στα δύο απεικονίζόταν ο Βουλευτής σε ιδιωτικές συναντήσεις με δημοσιογράφους του σταθμού, στη μία εκ των οποίων προβλήθηκε στο Βουλευτή το πρώτο βίντεο. Η βιντεοσκόπηση στις περιπτώσεις αυτών των βίντεο πραγματοποιήθηκε σε ιδιωτικό χώρο, εντός του οποίου ο Βουλευτής μπορούσε να προσδοκά θεμιτά ότι η συμπεριφορά του δεν θα καταγραφεί χωρίς τη συναίνεσή του. Η κρίση αυτή του ΕΔΔΑ φαίνεται να δικαιώνει την άποψη της ελάσσονος μειοψηφίας του ΣτΕ. Το δημόσιο πρόσωπο, σε ιδιωτικούς χώρους, διαθέτει εύλογη προσδοκία ιδιωτικότητας και δεν επιτρέπεται η ακούσια μαγνητοσκόπηση και προβολή του σχετικού υλικού. Αυτό ισχύει, όπως προκύπτει από

την απόφαση, και για πτυχές της ιδιωτικής ζωής που δεν ανήκουν στον πυρήνα του δικαιώματος. Η συνάντηση του Βουλευτή με το δημοσιογράφο, αν και ήταν αναμφίβολα ιδιωτική, εμφανώς δεν μπορεί να ενταχθεί στον απαραβίαστο πυρήνα¹⁶⁷, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι μένει απροστάτευτη. Βέβαια, όπως παρατήρησε και η ελάσσων μειοψηφία του Συμβουλίου της Επικρατείας, το δημόσιο πρόσωπο προστατεύεται από την ακούσια μαγνητοσκόπηση ή φωτογράφιση του και σε δημόσιο χώρο, όταν βρίσκεται σε προσωπικές στιγμές¹⁶⁸.

Ως απόρροια του διαχωρισμού της κύριας είδησης από το συνοδευτικό οπτικό ή/και ηχητικό υλικό είναι και η αυτόνομη αξιολόγηση του δεύτερου ως προς το κριτήριο του δημοσίου συμφέροντος. Το οπτικοακουστικό υλικό παρουσιάζει μία αυτοτέλεια με αποτέλεσμα το Δικαστήριο να αναζητά και να απαιτεί την επιπρόσθετη συνεισφορά αυτού στο δημόσιο διάλογο ανεξάρτητα από την είδηση που συνοδεύει για το θεμιτό της μετάδοσής του¹⁶⁹. Οι προαναφερθείσες υποθέσεις Campbell και Mosley ενόπιον του ΕΔΔΑ αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα της ανάγκης αυτοτελούς συνδρομής του κριτηρίου του δημοσίου ενδιαφέροντος για το οπτικοακουστικό υλικό. Στην υπόθεση Campbell, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το ΕΔΔΑ κατέληξε υπέρ του θεμιτού της αποκάλυψης της εξάρτησης του μοντέλου από τα ναρκωτικά. Ο λόγος δημοσίου ενδιαφέροντος ερείδεται στο κριτήριο της αντινομίας, καθώς το μοντέλο έχει αρνηθεί δημοσίως ότι έκανε χρήση ναρκωτικών. Ωστόσο, δεν ίσχυσε το ίδιο και για το πρόσθετο φωτογραφικό υλικό που πλαισίωσε την είδηση. Το ΕΔΔΑ, επιβεβαιώνοντας την κρίση της Βουλής των Λόρδων, δέχθηκε ότι το επιπρόσθετο φωτογραφικό υλικό ούτε συνέβαλε στην αξιοπιστία του άρθρου ούτε υπήρχε κάποια επιτακτική ανάγκη του κοινού να έχει πρόσβαση σε αυτό. Το εύλογο ενδιαφέρον του κοινού προς πληροφόρηση είχε ήδη ικανοποιηθεί από τη δημοσίευση της είδησης. Στην υπόθεση Mosley, στην οποία δημοσιεύθηκε φωτογραφικό υλικό και βίντεο σεξουαλικού περιεχομένου στο έντυπο και στην ιστοσελίδα εφημερίδας, το ΕΔΔΑ κατέληξε στο ίδιο συμπέρασμα. Το πρόσθετο οπτικό υλικό δεν εμφάνιζε από μόνο του κανένα δημόσιο ενδιαφέρον. Αντιθέτως, η δημοσίευσή του είχε ως μοναδικό στόχο και αποτέλεσμα το σκανδαλισμό και τη διέγερση του κοινού καθώς και τον εξευτελισμό του απεικονιζόμενου προσώπου.

Υπέρ της αναγκαιότητας συνδρομής του κριτηρίου του δημοσίου ενδιαφέροντος για το επιτρεπτό της λήψης και δημοσίευσης οπτικοακουστικού υλικού έκρινε το Συμβούλιο της Επικρατείας στις αποφάσεις του 5380/2012 και 5382/2012. Η πρώτη υπόθεση αφορούσε στην ακούσια καταγραφή και τηλεοπτική μετάδοση συνομιλίας μίας δημοσιογράφου με θέμα την επίσκεψή της σε δικηγόρο στα πλαίσια κοινωνικής εκδήλωσης. Ο σταθμός υποστήριξε πως η εν λόγω συνομιλία σχετιζόταν με την αποκάλυψη παραδικαστικού κυκλώματος. Στο ΣτΕ, ωστόσο, έκρινε ότι η συγκεκριμένη είδηση δεν συνδεόταν με κάποιο τρόπο με την ενημέρωση του κοινού επί του ζητήματος αποκάλυψης παραδικαστικού κυκλώματος. Αντιθέτως, περιείχε πληροφορίες αποκλειστικά αναγόμενες στην ιδιωτική και κοινωνική ζωή, η προστασία της οποίας ισχύει και για τα ευρέως γνωστά πρόσωπα της επικαιρότητας, με αποτέλεσμα να κριθεί αθέμιτη η προβολή

---

¹⁶⁷ Ωστόσο, δραστηριότητες που ανάγονται στον πυρήνα της ιδιωτικής ζωής προστατεύονται σε απόλυτο βαθμό από την προβολή οπτικού ή ηχητικού υλικού, όπως προκύπτει από τον προαναφερθέντα νομολογιακό κανόνα περί «λιτής και μη δραματοποιημένης» μετάδοσης της είδησης. Η λιτή και μη δραματοποιημένη παρουσίαση ενός γεγονότος δεν μπορεί να περιλαμβάνει συνοδευτικό οπτικοακουστικό υλικό.

¹⁶⁸ Βλ. και την απόφαση Von Hannover κατά Γερμανίας (no 1), στην οποία το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η προσφεύγουσα είχε θεμιτή προσδοκία ιδιωτικότητας παρά το γεγονός ότι οι ληφθείσες και δημοσιευθείσες φωτογραφίες της είχαν ληφθεί σε δημόσιους χώρους, π.χ. ενώ έτρωγε σε εστιατόριο ή έκανε ψώνια.

¹⁶⁹ Βλ. X. Βρεττού, Δικαίωμα πληροφόρησης του κοινού vs. ιδιωτικής ζωής, Με αφορμή την ΣτΕ 1337/2012 περί αποκάλυψης του σκανδαλώδους βίου ανώτατου κληρικού, *ΔιΜΜΕ* 4/2013, σ.478.

του υλικού. Στη δεύτερη υπόθεση κρίθηκε η νομιμότητα της δημοσιοποίησης σε τηλεοπτική εκπομπή αυτούσιας της συνομιλίας μεταξύ του δημοσιογράφου της εκπομπής και Βουλευτού. Το Συμβούλιο της Επικρατείας σημείωσε, κατά τα ήδη γνωστά, ότι η ιδιωτική ζωή των δημοσίων προσώπων δεν προστατεύεται σε απόλυτο βαθμό. Ωστόσο, για να καμφθεί η προστασία της ιδιωτικής τους ζωής απαιτείται να συντρέχει ζήτημα δικαιολογημένου δημοσίου ενδιαφέροντος. Η εν λόγω δημοσιευθείσα συνομιλία δεν παρουσίαζε κανένα τέτοιο ενδιαφέρον διότι δεν σχετιζόταν ούτε με την άσκηση των καθηκόντων της Βουλευτού ούτε με την αποκάλυψη έκνομης συμπεριφοράς της κατά την άσκησή τους. Μοναδικό περιεχόμενο της συνομιλίας ήταν πτυχές που ανάγονταν αποκλειστικά στον ιδιωτικό βίο της συγκεκριμένης Βουλευτού. Συνεπώς η τηλεοπτική μετάδοσή της δεν μπορούσε να θεωρηθεί επιτρεπτή. Στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξε το Δικαστήριο στην απόφαση 1087/2018. Η υπόθεση αφορούσε και πάλι τη μαγνητοφώνηση τηλεφωνικής συνομιλίας μεταξύ δημοσιογράφου και Βουλευτή και την εν συνεχεία μετάδοσή της στην τηλεόραση, για λόγους αποκάλυψης, κατά τους ισχυρισμούς του σταθμού, περίπτωσης διαπλοκής της πολιτικής εξουσίας με τον τύπο. Κατά την κρίση του Δικαστηρίου δεν προέκυπτε κάποια παράνομη συμπεριφορά του Βουλευτή και συνεπώς εξέλειπε το δημόσιο ενδιαφέρον που θα μπορούσε ενδεχομένως να δικαιολογήσει την εν λόγω προβολή. Αντιθέτως, η μετάδοση της συγκεκριμένης συνομιλίας αποτελούσε επέμβαση στην ιδιωτική σφαίρα του Βουλευτή.

Ένα ακόμη σημαντικό κριτήριο που συνεκτιμάται στην κρίση επί του θεμιτού της δημοσιοποίησης αυτούσιου οπτικοακουστικού υλικού που έχει αποκτηθεί εν αγνοία του θιγόμενου αποτελεί η ταυτότητα του προσώπου που προέβη στην καταγραφή. Για την ακρίβεια, το κριτήριο αυτό μοιάζει περισσότερο να συνιστά περίπτωση για την αξιολόγηση επί του επιτρεπτού ή μη των περιορισμών στην ελευθερία της έκφρασης και της πληροφόρησης. Ωστόσο, οι συνέπειες της εφαρμογής του οδηγούν απαραίτητα και στην κρίση σχετικά με την προστασία του προσώπου από την προβολή υλικού. Χαρακτηριστική είναι η απόφαση του ΕΔΔΑ, *Radio Twist A.S. κατά Σλοβακίας*¹⁷⁰, το ιστορικό της οποίας θυμίζει το πρόσφατο σκάνδαλο των υποκλοπών τηλεφωνικών συνομιλιών πολιτικών προσώπων στη Χώρα μας. Η υπόθεση αφορούσε τη μετάδοση από το ραδιοφωνικό σταθμό *Radio Twist* υποκλοπείσας συνομιλίας μεταξύ δύο πολιτικών προσώπων, του τότε Αναπληρωτή Πρωθυπουργού και Υπουργού Οικονομικών και του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δικαιοσύνης και εν συνεχεία δικαστή του Συνταγματικού Δικαστηρίου. Η συνομιλία αφορούσε την ιδιωτικοποίηση μίας ασφαλιστικής εταιρείας. Το ΕΔΔΑ έκρινε υπέρ του επιτρεπτού της μετάδοσης της εν λόγω συνομιλίας. Αν και δεν αρνήθηκε ότι ακόμα και τα πολιτικά πρόσωπα έχουν αξίωση σε προστασία του ιδιωτικού τους βίου, στην συγκεκριμένη περίπτωση, το περιεχόμενο της συνομιλίας δεν είχε ιδιωτικό χαρακτήρα αλλά αντιθέτως αφορούσε άκρως πολιτικό ζήτημα. Περαιτέρω, το ΕΔΔΑ έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στο γεγονός ότι ούτε ο σταθμός ούτε οι υπάλληλοί του ήταν υπεύθυνοι για την υποκλοπή της συνομιλίας. Στο βαθμό που ο σταθμός δεν ευθυνόταν για την παράνομη απόκτηση του υλικού, δεν ήταν παράνομη η απλή μετάδοσή του μέσω της ραδιοφωνικής εκπομπής. Αντιστρόφως, η επιβολή κυρώσεων στο σταθμό από τις εθνικές αρχές αποτελούσε υπέρμετρο περιορισμό στην ελευθερία της έκφρασης. Αντιθέτως, στην απόφαση *Alpha Δορυφορική κατά Ελλάδος*, το κριτήριο αυτό λειτούργησε υπέρ του δημοσίου προσώπου καθώς η αθέμιτη μαγνητοσκόπηση του Βουλευτή είχε γίνει από τους δημοσιογράφους του σταθμού. Η εμπλοκή του σταθμού στην κρυφή

---

¹⁷⁰ ΕΔΔΑ, *Radio Twist A.S. κατά Σλοβακίας*, αρ.62202/00, 19.12.2006.

καταγραφή του Βουλευτή συνέβαλε στην κρίση επί του μη επιτρεπτού της προβολής του υλικού, από κοινού με τις λοιπές περιστάσεις που αναφέρθηκαν ανωτέρω¹⁷¹.

Διαμέσου της συνδυαστικής επισκόπησης της παραπάνω νομολογίας διαφαίνεται η συγκρότηση ενός πλαισίου κανόνων και ορίων για την προστασία του δημόσιου προσώπου από την αυτούσια αναπαραγωγή της εικόνας ή κάποια συνομιλίας του. Η εικόνα και ο ήχος εισβάλλουν πολύ πιο βαθιά στην προσωπικότητα και την ιδιωτικότητα του προσώπου. Το πολύ μεγαλύτερο αποτύπωμα και αντίκτυπο που έχει το οπτικοακουστικό υλικό επιτάσσει μία αυτοτελή αλλά και πιο αυστηρή αξιολόγηση του θεμιτού της μετάδοσής του. Τα κριτήρια που τίθενται σε εφαρμογή φαίνεται να λειτουργούν κατά κανόνα υπέρ του δημόσιου προσώπου και της προστασίας της ιδιωτικής του ζωής. Εξετάζονται, κατ' αρχάς, περιστάσεις σχετικά με τη λήψη του υλικού, η συναίνεση και η γνώση από την πλευρά του προσώπου ή η έλλειψη αυτών. Ακόμη περισσότερο, εκτιμάται το κλίμα υπό το οποίο κατεγράφη το υλικό, αν δηλαδή η εικόνα του προσώπου ελήφθη υπό το κράτος πίεσης ή παρενόχλησης. Συνυπολογίζεται ακόμα ο χώρος όπου πραγματοποιήθηκε η καταγραφή αλλά και η φύση της δραστηριότητας του δημοσίου προσώπου. Η εύλογη προσδοκία σεβασμού της ιδιωτικότητας υπονομεύεται στο δημόσιο χώρο. Παραμένει, όμως, υπαρκτή όταν η συμπεριφορά έχει ιδιωτικό χαρακτήρα ακόμα και αν εκτυλίσσεται δημόσια. Επιπλέον, είναι αναγκαίο το οπτικοακουστικό υλικό να είναι από μόνο του ικανό να συνεισφέρει στο δημόσιο διάλογο, να εγείρει ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος. Σε αντίθετη περίπτωση δεν μπορεί να καταφαθεί το θεμιτό της προβολής του. Στην κρίση επί του επιτρεπτού της αυτούσιας μετάδοσης οπτικοακουστικού υλικού που έχει ληφθεί εν αγνοία του καταγραφόμενου προσώπου συνεκτιμάται και η ιδιότητα του προσώπου που προέβη στην καταγραφή. Αλλιώς αντιμετωπίζεται η δημοσιοποίηση όταν στην καταγραφή του υλικού συμμετείχε ο δημοσιογράφος που στη συνέχεια το μετέδωσε και αλλιώς όταν ο τελευταίος απλώς δημοσίευσε υλικό που κάποιος άλλος είχε αποκτήσει. Από την πολλαπλότητα αλλά και την αυστηρότητα των παραπάνω κριτηρίων μπορεί να εξαχθεί με σχετική ασφάλεια το συμπέρασμα ότι η προστασία που απολαμβάνει το δημόσιο πρόσωπο είναι σχεδόν απόλυτη όσον αφορά την ακούσια μαγνητοσκόπηση ή ηχογράφησή του και την εν συνεχεία μετάδοση του σχετικού υλικού. Αναφορικά δε με τις πτυχές που ανάγονται στον πυρήνα της ιδιωτικής ζωής, η παρεχόμενη προστασία είναι ακόμη αυστηρότερη, η μετάδοση σχετικού υλικού κρίνεται πάντοτε αθέμιτη¹⁷².

---

¹⁷¹ Το ίδιο και στην προαναφερθείσα απόφαση 1087/2018. Η μαγνητοφωνηθείσα συνομιλία είχε καταγραφεί με μέσα του δημοσιογράφου.

¹⁷² Με εξαίρεση την προαναφερθείσα απόφαση της ΑΠΔΠΧ, 25/2005, η οποία, σε αντίθεση με πλήθος άλλων δικαστικών αποφάσεων που έκριναν υπέρ της απόλυτης προστασίας του πυρήνα της ιδιωτικής ζωής, ιδίως από την αυτούσια αναπαραγωγή σχετικού υλικού, χαρακτήρισε θεμιτή, για λόγους δημοσίου ενδιαφέροντος, επί τη βάση του κριτηρίου της αντινομίας, τη μετάδοση τόσο της είδησης όσο και αυτούσιας της συνομιλίας κληρικού με ερωτικό περιεχόμενο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το ζήτημα της ιδιωτικής ζωής των δημοσίων προσώπων εκφράζει τη διαπάλη μεταξύ της ελευθερίας της έκφρασης και της πληροφόρησης και του δικαιώματος σε απαραβίαστο ιδιωτικό βίο. Η ελευθερία της έκφρασης και της πληροφόρησης, αφενός, επιζητούν την ακώλυτη διάδοση πληροφοριών και απόψεων καθώς και την πρόσβαση σε αυτές. Η ιδιωτική ζωή, αφετέρου, αξιώνει την ύπαρξη μίας περιχαρακωμένης σφαίρας απορρήτου στην οποία κανείς δεν δύναται να διεισδύσει. Τα δύο δικαιώματα είναι εξίσου ζωτικά για τη δημοκρατική μας κοινωνία. Δεν μπορεί να γίνει λόγος για Δημοκρατία όταν ο πολίτης δεν είναι ελεύθερος να εκφράσει τις απόψεις και τους στοχασμούς του, όταν δεν υπάρχουν ελεύθερα και ανεξάρτητα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, ελεύθερα να ενημερώνουν και να διαμορφώνουν μία πλουραλιστική, ενεργή κοινή γνώμη. Δημοκρατία, όμως, δεν μπορεί να υπάρξει και όταν κάθε πτυχή της ζωής του πολίτη μπορεί να καθίσταται διάτρητη μπροστά στα μάτια των συμπολιτών του. Το άτομο ως αυτοδιάθετο υποκείμενο καθορίζει τι αποκαλύπτει και τι όχι, χαράσσοντας το ίδιο, τουλάχιστον εν μέρει, τα όρια της ιδιωτικότητάς του. Επομένως, προκύπτει λογικά ότι η ελευθερία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης να πληροφορούν και το αντίστοιχο δικαίωμα του πολίτη να πληροφορείται δεν μπορεί να φθάνει έως τη βίαιη διάρρηξη της ιδιωτικής ζωής του ατόμου. Η μία ελευθερία σταματά εκεί που αρχίζει η άλλη, τουλάχιστον κατά κανόνα.

Η ισορροπία μεταβάλλεται όταν πρόκειται για την ιδιωτική ζωή των δημοσίων προσώπων. Τα όρια των δύο δικαιωμάτων παύουν να είναι ξεκάθαρα. Ορισμένα πρόσωπα, εισέρχονται στη δημόσια σφαίρα, ασκούν επιρροή μέσω της δράσης και της παρουσίας τους στα πολιτικά ή/ και τα κοινωνικά δρώμενα, στις ζωές ή στις συνειδήσεις των ανθρώπων. Είτε λόγω ενός δημοσίου αξιώματος, μίας διακεκριμένης θέσης ή απλώς μίας τυχαίας συγκυρίας, ακόμη και αρνητικής, καθίστανται γνωστά στο ευρύ κοινό. Παύουν έτσι να είναι απλοί, άσημοι ιδιώτες. Το ενδιαφέρον του κοινού να μάθει για τη ζωή των δημοσίων αυτών προσώπων καθώς και οι ανάγκες διαφάνειας που διέπουν τη δράση τους ασκούν πίεση στην ιδιωτική τους ζωή. Το ποιόν του χαρακτήρα τους, ο τρόπος που διαβιούν πέρα από τη δημόσια δράση τους αποκτά ξαφνικά ενδιαφέρον για την κοινή γνώμη. Η δημόσια θέση τους καθιστά το ενδιαφέρον αυτό, συχνά, δικαιολογημένο, αναγνωριζόμενο από το δίκαιο, κάτι παραπάνω από την απλή περιέργεια να δει κανείς από την κλειδαρότρυπα. Βέβαια, μόνη η ιδιότητα του δημοσίου προσώπου δεν παρίσταται αρκετή για να επιφέρει την κάμψη της προστασίας της ιδιωτικής του ζωής μπροστά στην ανάγκη ενημέρωσης του κοινού. Μέσα από τη νομολογία, ιδίως του ΕΔΔΑ, έχουν διαπλασθεί περαιτέρω παράγοντες δικαιολόγησης της υποχώρησης του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής. Θεμελιώδες κριτήριο η συνδρομή του οποίου καθιστά την ιδιωτική ζωή του δημοσίου προσώπου πιο ευάλωτη μπροστά στο δικαίωμα πληροφόρησης του κοινού είναι η δημοσιοποιούμενη ιδιωτική πληροφορία να εγείρει ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος, ικανό να συνεισφέρει στο δημόσιο διάλογο. Κατά κοινή ομολογία, η ιδιωτική ζωή των δημοσίων προσώπων δεν προστατεύεται σε απόλυτο βαθμό, όπως αυτή του ιδιώτη.

Παρότι ελαττωμένη, η προστασία της ιδιωτικής ζωής των δημοσίων προσώπων δεν αφανίζεται μπροστά στο δικαίωμα πληροφόρησης του κοινού. Αν και τα πρόσωπα αυτά χαρακτηρίζονται ως δημόσια δεν παύουν να είναι φορείς του δικαιώματος. Το συνταγματικό ατομικό δικαίωμα του ιδιωτικού βίου δεν σταματά να αποτελεί ανάχωμα προστασίας του δημοσίου προσώπου από το γενικό συμφέρον του κοινού προς πληροφόρηση. Τουλάχιστον όχι

όσον αφορά το σκληρό πυρήνα του δικαιώματος, στο επίκεντρο του οποίου τοποθετείται η ερωτική ζωή και ο σεξουαλικός προσανατολισμός. Ο πυρήνας της ιδιωτικής ζωής πρέπει να παραμένει ανέγγιχτος, κανένα ενδιαφέρον του κοινού δεν είναι ικανό να επιτρέψει τη διείσδυση σε αυτόν. Αν και το Συμβούλιο της Επικρατείας κάνει λόγο για «λιτή και μη δραματοποιημένη» μετάδοση σχετικών πληροφοριών, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η ανάγκη διαφύλαξης του πυρήνα ως άτρωτου, επιτάσσει την πλήρη αποχή από τη διάδοσή τους. Εκτός από τις πτυχές που ανάγονται στον πυρήνα της ιδιωτικής ζωής, το δημόσιο πρόσωπο απολαμβάνει σχεδόν ακέραιης προστασίας όσον αφορά στη μετάδοση οπτικοακουστικού υλικού. Δεδομένου του πολύ πιο έντονου αντικτύπου της εικόνας και του ήχου, το θεμιτό της μετάδοσής τους διέπεται από αυτοτελείς, πιο αυστηρές προϋποθέσεις, με αποτέλεσμα να κρίνεται συνήθως ως μη επιτρεπτή.

Η απάντηση, λοιπόν, στο βασικό ερώτημα που τέθηκε στην αρχή μπορεί να συνοψιστεί ως εξής: η προστασία της ιδιωτικής ζωής των δημοσίων προσώπων είναι μεν πιο περιορισμένη σε σχέση με αυτή των ιδιωτών, παραμένει δε υπαρκτή. Βασική προβληματική που διατρέχει όλο το φάσμα του ζητήματος είναι η ρευστότητα της διάκρισης μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού¹⁷³. Ήδη από τον τίτλο της παρούσης αυτό καθίσταται εμφανές. Γίνεται λόγος για ιδιωτική ζωή αλλά για πρόσωπα δημόσια. Σε άλλο σημείο, καταδεικνύεται η δυνατότητα εκδήλωσης και προστασίας μίας συμπεριφοράς ιδιωτικού χαρακτήρα, σε δημόσιο όμως χώρο ή αλλιώς για εύλογη, θεμιτή προσδοκία ιδιωτικότητας, την οποία μπορεί να έχει το πρόσωπο ακόμη και στη δημόσια σφαίρα. Το δημόσιο και το ιδιωτικό δεν αλληλοαναιρούνται αλλά συμπλέκονται και συμπορεύονται. Γι' αυτό και πρέπει να γίνει η ακόλουθη διευκρίνιση. Στις περιπτώσεις που η προστασία της ιδιωτικής ζωής του δημοσίου προσώπου προστατεύεται όπως αυτή του ιδιώτη, το πρόσωπο δεν παύει να είναι δημόσιο. Δεν μετατρέπεται μαγικά σε ιδιώτη και δεν εξομοιώνεται με αυτόν. Αντιθέτως, το πρόσωπο διατηρεί την ιδιότητά του ως δημοσίου, όπου και αν βρίσκεται, ό,τι και αν κάνει και, παρόλα αυτά, η προστασία που του επιφυλάσσει το Σύνταγμα για τον ιδιωτικό βίο παραμένει ισχυρή. Χωρίς να σταματά να χαρακτηρίζεται ως δημόσιο και παρόλο που χαρακτηρίζεται ως τέτοιο το Σύνταγμα το προστατεύει. Μάλιστα, δε, ο σεβασμός της ιδιωτικής ζωής είναι ο κανόνας και η επιτρεπόμενη παρέμβαση σε αυτή, μία επαρκώς αιτιολογημένη, αναλογική εξαίρεση.

Πυξίδα κατά την εξέταση και την αξιολόγηση των διαφόρων ζητημάτων που αναφέρονται κατά την προσπάθεια οριοθέτησης της προστασίας της ιδιωτικής ζωής των δημοσίων προσώπων αποτελεί το δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού του ατόμου και γενικώς ο σεβασμός της ανθρώπινης αξίας. Από το ότι το πρόσωπο θα πρέπει να χαρακτηρίζεται δημόσιο μόνο επί τη βάση της δικής του προσωπικής πορείας και όχι από το συσχετισμό του με τυχόν άλλο δημόσιο πρόσωπο, μέχρι την απόρριψη της θεωρίας περί «ακούσιου προτύπου», που άλλοι αποφάσισαν να το δουν ως τέτοιο, κατέστη σαφές ότι ο ετεροπροσδιορισμός του ατόμου, πέρα ή παρά τη βούλησή του, δεν μπορεί να γίνει ανεκτός. Ούτε μπορεί να συναχθεί, χωρίς και πάλι να έρχεται σε αντίθεση με το δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού υπό τη μορφή της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης, μία εν λευκώ συναίνεση του δημοσίου προσώπου στη διείσδυση στην ιδιωτική του ζωή εξαιτίας δικής του παρελθοντικής αποκάλυψης πτυχών αυτής. Πολλώ δε μάλλον το δημόσιο πρόσωπο δεν μπορεί να στερηθεί του ελέγχου της εικόνας του και να υποχρεούται, με κόστος την ιδιωτική του ζωή, να παραμένει πάντοτε συνεπές στην εικόνα που προβάλλει. Τα δημόσια πρόσωπα δικαιούνται να

---

¹⁷³ Βλ. επίσης, Χ. Ακριβοπούλου, Η ιδιωτικότητα των πολιτικών προσώπων μεταξύ των ορίων δημοσίου-ιδιωτικού, Με αφορμή την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Radio Twist A.S. κατά Σλοβακίας, ΔτΑ, 44/2009, σ. 1283-1309.

έχουν αλλά και να κρατούν κρυφό τον «κακό» ή τον μη κοινωνικά αποδεκτό τους εαυτό, ιδίως όταν αφορά τον πυρήνα της ιδιωτικής τους ζωής.

Λίγο πριν το κλείσιμο, θα πρέπει να επισημανθεί και πάλι ότι η ελευθερία της έκφρασης και της πληροφόρησης και το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου αποτελούν ισότιμα συνταγματικά δικαιώματα. Κανένα δεν έχει αφηρημένη προτεραιότητα έναντι του άλλου. Όλα τα κριτήρια και οι περιστάσεις που αναλύθηκαν στην παρούσα προέκυψαν κατόπιν νομολογιακής, *ad hoc* στάθμισης των δύο δικαιωμάτων, με γνώμονα τις περιστάσεις της κάθε υπόθεσης και την αρχή της αναλογικότητας. Κάθε παρέμβαση στην ιδιωτική ζωή δημοσίου προσώπου θα κριθεί *in concreto*, με την εφαρμογή στη συγκεκριμένη περίπτωση των εν λόγω κριτηρίων. Η λύση αυτή οδηγεί όμως απαραίτητα στο παράδοξο να πρέπει πρώτα να παραβιασθεί η ιδιωτική ζωή και στη συνέχεια τη κριθεί εάν η παρέμβαση αυτή ήταν θεμιτή ή όχι¹⁷⁴. Η παραβίαση όμως της ιδιωτικής ζωής, εν αντιθέσει με άλλα έννομα αγαθά, όπως η τιμή ή η υπόληψη, που μπορούν – έστω και δύσκολα-να αποκατασταθούν, δεν μπορεί να ιαθεί¹⁷⁵. Η ιδιωτικότητα του δημοσίου προσώπου χάνεται και δεν επιστρέφει ακόμα και αν η παραβίασή της κριθεί αθέμιτη.

Το πρόβλημα αυτό αλλά και η ανάγκη λύσης του παρίστανται σήμερα πιο επίκαιρα από ποτέ, οι κοινωνικές συνθήκες ασκούν πίεση και από τις δύο κατευθύνσεις. Η κερδοσκοπία και το κυνήγι υψηλών πωλήσεων και τηλεθεάσεων από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης γίνονται όλο και πιο έντονα. Αρκεί να αναλογιστεί κανείς το πλήθος τηλεοπτικών «κοσμικών» εκπομπών που στο όνομα του κέρδους προκαλούν την περιέργεια του κοινού με τη διείσδυση στα άδυτα της προσωπικής ζωής δημοσίων προσώπων. Με αφορμή την πρόσφατη επικαιρότητα και τα φρικτά εγκλήματα που απασχολήσαν και απασχολούν την ελληνική κοινή γνώμη, με θύματα μικρά παιδιά, δημοσιογράφοι δεν διστάζουν μέχρι και να «κατασκηνώνουν» έξω από τα σπίτια των θυμάτων, καταπατώντας κάθε έννοια ιδιωτικότητας. Από την άλλη, λόγω της προόδου της τεχνολογίας και ιδίως της ανόδου των μέσων κοινωνικής δικτύωσης αλλά και του πολλαπλασιασμού των τηλεοπτικών εκπομπών, η κατηγορία των δημοσίων προσώπων διευρύνεται συνεχώς. Αφηρημένα, προληπτικά όρια είναι δύσκολο να τεθούν χωρίς να κινδυνεύσει η ελευθερία του λόγου ή του τύπου από ενδεχόμενο *chilling effect*. Ένα μόνο όριο, ακόμη και προληπτικό, είναι ασφαλές αλλά και συνταγματικά επιβεβλημένο. Το όριο αυτό δεν είναι άλλο από αυτό που θέτει ο σκληρός πυρήνας της ιδιωτικής ζωής, προσδιοριζόμενος από την αξιοπρέπεια του ανθρώπου. Ο πυρήνας αυτός δεν μπορεί να τρωθεί. Γιατί η ανθρώπινη αξία δεν μπορεί να τρωθεί, χωρίς να υπολογίζεται σε δημόσια πρόσωπα και μη.

---

¹⁷⁴ Β. Χρήστου, Περί του ιδιωτικού βίου και του ιδιωτικού ακροατηρίου. Σκέψεις με αφορμή την απόφαση ΑΠΔΠΧ 41/2017, *όπ.π.*, σ.12.

¹⁷⁵ Κ. Hughes, The public figure doctrine and the right to privacy, *Cambridge Law Journal*, *όπ.π.*, σ.94.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλιογραφία

Ακριβοπούλου Χ., *Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, Από τη γένεση, στη σύγχρονη διαμόρφωση και προστασία του*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2012.

Ακριβοπούλου Χ., Άρθρο 9, σε Φ. Σπυρόπουλο/Ξ.Κοντιάδη/Χ. Ανθόπουλο/Γ. Γεραπετρίτη, *Σύνταγμα, Κατ' άρθρο ερμηνεία*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2017.

Αλιβιζάτος Ν., *Ο αβέβαιος εκσυγχρονισμός και η θολή συνταγματική αναθεώρηση*, εκδόσεις Πόλις, 2001.

Βλαχόπουλος Σ., *Διαφάνεια της κρατικής δράσης & προστασία προσωπικών δεδομένων, Τα όρια μεταξύ αποκάλυψης και απόκρυψης στην εκτελεστική εξουσία*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2007.

Βλαχόπουλος Σ., *Η δυναμική ερμηνεία του συντάγματος*, Εκδόσεις Ευρασία, 2014.

Βουτσάκης Β., *Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή: υποκειμενικές και αντικειμενικές πτυχές, σε Νέες τεχνολογίες και συνταγματικά δικαιώματα*, πρόλογος, Ν. Αλιβιζάτος, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2004.

Δαγτόγλου Π.Δ., *Συνταγματικό δίκαιο, Ατομικά δικαιώματα*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2012.

Βρεττού Χ., *Η αιχμηρή κριτική ως συνταγματικό δικαίωμα*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014.

Ιγγλεζάκης Ι., *Το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη και οι περιορισμοί του*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2014.

Κονταξής Α., *Τύπος και Δίκαιο*, Αφοί Π. Σάκκουλα, 1989.

Κοντιάδης Ξ., *Πανδημία, Βιοπολιτική και Δικαιώματα, Ο κόσμος μετά τον Covid-19*, Εκδόσεις Καστανιώτη, 2020.

Λαζαράκος Γ., *Ο ιδιωτικός βίος, η προστασία των προσωπικών δεδομένων και το απόρρητο της επικοινωνίας*, σε Σ. Βλαχόπουλο, *Θεμελιώδη Δικαιώματα, Ατομικά κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017.

Μαυριάς Κ., *Το συνταγματικό δικαίωμα του ιδιωτικού βίου*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1982.

Μήτρου Λ., *Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2012.

Στρατηλάτης Κ., Άρθρο 10. Ελευθερία έκφρασης σε Ι. Σαρμάς/ Ξ. Κοντιάδης/ Χ. Ανθόπουλος, *ΕΣΔΑ*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2021.

Τάσσης Σ., Η ελευθερία της έκφρασης – Τύπος – Ραδιοτηλεόραση, σε Σ. Βλαχόπουλο, *Θεμελιώδη Δικαιώματα, Ατομικά, κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017.

Τσέβας Α., *Προσωπικά δεδομένα και μέσα ενημέρωσης*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2010.

Χατζηκόστας Κ., *Προσβολές της τιμής από δικαιολογημένο ενδιαφέρον, Μία συμβολή στην ερμηνεία του άρθρου 367 ΠΚ με κύριο παράδειγμα τις προσβολές της τιμής από τα ΜΜΕ*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2005.

Χρήστου Β., *Το δικαίωμα στην προστασία από την επεξεργασία δεδομένων. Θεμελίωση-Ερμηνεία-Προοπτικές*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2017.

Χρυσόγονος Κ./ Βλαχόπουλος Σ., *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017.

Αρθρογραφία

Ακριβοπούλου Χ., Ελευθερία του τύπου κατά ιδιωτικότητα: Οι υποθέσεις Mosley και Campbell ενώπιον του ΕΔΔΑ, *ΤοΣ* 1/2011, σ.89-120.

Ακριβοπούλου Χ., Η ιδιωτικότητα των πολιτικών προσώπων μεταξύ των ορίων δημοσίου-ιδιωτικού, Με αφορμή την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Radio Twist A.S. κατά Σλοβακίας, *ΔτΑ*, 44/2009, σ. 1283-1309.

Ακριβοπούλου Χ., Η προστασία της ερωτικής ζωής και η ιδιωτικότητα στο πλαίσιο σχέσεων «ειδικής εξουσίασης», *Σχόλιο στην απόφαση ΣτΕ 1680/2007, ΔτΑ 37/2008*, σ.247-264.

Ακριβοπούλου Χ., Το δικαίωμα στην εικόνα ως πτυχή της προσωπικότητας του ατόμου, *ΕφημΔΔ*, 5/2009, σ. 633-640.

Ακριβοπούλου Χ., Το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων μέσα από τον φακό του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή, *ΘΠΔΔ* 6/2011, σ.679-691.

Ακριβοπούλου Χ., Ο δικαστής ως δημόσιο πρόσωπο μεταξύ του δημοσίου ελέγχου και προστασίας των προσωπικών δεδομένων, Με αφορμή την απόφαση ΑΠΔΠΧ 41/2017, *ΔίΜΜΕ* 1/2017, σ. 54-65.

Αλιβιζάτος Ν., Ιδιωτικότητα και δημοσιοποίηση, Επίκαιρες παρατηρήσεις για τα όρια των δημοσιογραφικών αποκαλύψεων, *ΔίΜΜΕ* 1/2005, σ.14-23.

Αλιβιζάτος Ν., Όταν το ΣτΕ εξορκίζει την «κρυφή κάμερα». Με αφορμή τη ΣτΕ Ολ 1213/2010, *ΔίΜΜΕ* 2/2010, σ.166-169.

Βεγλεράκης Μ., Προστασία του ιδιωτικού βίου και πειθαρχική διαδικασία. Σχόλιο στην απόφαση του ΣτΕ 3922/2005, *ΔτΑ* 33/2007, σ. 193-212.

Βουτσάκης Β., Σχόλιο στην ΣτΕ 3545/2002, *ΝοΒ* 51/2003, σ.357-359.

Βρεττού Χ., Δικαίωμα πληροφόρησης του κοινού vs. ιδιωτικής ζωής, Με αφορμή την ΣτΕ 1337/2012 περί αποκάλυψης του σκανδαλώδους βίου ανώτατου κληρικού, *ΔίΜΜΕ* 4/2013, σ.474-481.

Βρεττού Χ., Επεξεργασία από ΜΜΕ προσωπικών δεδομένων συγγενών δημοσίων προσώπων - Σκέψεις με αφορμή την υπ' αριθμ. 63/2010 απόφαση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, *ΕφαρμΔΔ* 1/2011, σ. 105-109.

Ζημιανίτης Δ., Τα όρια του δικαιολογημένου ενδιαφέροντος των ΜΜΕ για πληροφόρηση του κοινού σχετικά με τα πρόσωπα της επικαιρότητας, *ΠοινΔικ* 2000, σ.291-300.

Θάνου Σ., Σκέψεις για τον ιδιωτικό βίο των δημοσίων προσώπων με αφορμή την απόφαση 25/05 της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, I. A trade like no other, *ΕφαρμΔΔ* 3/2005, σ. 841-849.

Καρακώστας Ι., Η προστασία του ιδιωτικού βίου των προσώπων της επικαιρότητας από τη σκοπιά του συγκριτικού δικαίου, *ΔΕΕ* 12/1999, σ.1222-1236.

Καράκωστας Ι., Όροι και προϋποθέσεις δημοσίευσης προσωπικών δεδομένων που αφορούν πρόσωπο της επικαιρότητας (γνωμ.), *ΔίΜΕΕ*, 1/2005, σ. 24 – 33.

Μαρκεζίνης Β., Η προστασία του ιδιωτικού βίου των δημοσίων προσώπων. Οι υποθέσεις της Καρολίνας του Μονακό, Κάθριν Ζέτα Τζόουνς και Ναόμι Κάμπελ από σκοπιάς συγκριτικού δικαίου, *ΔτΑ* 25/ 2005, σ. 11-30.

Μέλφος Θ., Ελευθερία πληροφόρησης του δημοσιογράφου και προστασία της προσωπικότητας, *ΔτΑ* 21/1999, σ.297-354.

Μιχαηλίδης-Νουάρος Γ., Το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του τύπου, *Το Σ*, 3/1983, σ.369-391.

Μιχαηλίδου Ε., Τα όρια της ιδιωτικότητας των δημοσίων προσώπων : Σκέψεις με αφορμή τις υπ' αριθμόν 24, 25 και 26/2005 αποφάσεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, *ΔίΜΜΕ* 2/2005, σ. 295-298.

Μπότσης Φ., Σκέψεις για τον ιδιωτικό βίο των δημοσίων προσώπων με αφορμή την απόφαση 25/05 της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, Η Α.Π.Δ.Π.Χ., II. Ο ιδιωτικός βίος των δημοσίων προσώπων, και οι ασκοί του Αιόλου, *ΕφαρμΔΔ* 3/2005, σ. 849-858.

Παναγοπούλου – Κουτνατζή Φ., Η λίστα Λαγκάρντ και τα όρια της ελευθερίας του τύπου, *ΕφημΔΔ* 6/2012, σ.739-753.

Σπυριδάκης Ι., Προστασία προσωπικότητας και απορρήτου επικοινωνίας – Περιορισμοί και αποκλίσεις, *ΔίΜΜΕ* 1/2009, σ. 7-10

Φωτιάδου Α., Η προστασία της προσωπικότητας δημοσίου προσώπου κατά την ικανοποίηση του διαδικαστικού δικαιώματος επανόρθωσης από το ΕΣΡ, *ΤοΣ* 1/1999, σ.61-72.

Φωτόπουλος Γ./ Μπίτσιου Α., Είναι ο τύπος «κίνδυνος» και η ιδιωτική ζωή «εμπόδιο»; (Ο «οίκος και η «αγορά» στη νομολογία του ΕΔΔΑ), *ΝοΒ* 53/2005, σ.836-860.

Χαδιού Β., Ο περιορισμός του δικαιώματος στην προστασία της ιδιωτικής ζωής του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ χάριν της προστασίας του δικαιώματος για ελεύθερη μετάδοση πληροφοριών σε ζητήματα δημοσίου ενδιαφέροντος, *ΕΕΕυρΔ* 3/2018, σ.439-444.

Χρήστου Β., Περί του ιδιωτικού βίου και του ιδιωτικού ακροατηρίου. Σκέψεις με αφορμή την απόφαση ΑΠΔΠΧ 41/2017, *ΕφημΔΔ* 1/2017, σ. 9-16.

Ξενόγλωσση Αρθρογραφία

Christie G., Freedom of expression and its competitors, *ΔτΑ* 59/2014, σ.31-42.

Doherty M., Politicians as a species of “public figure” and the right to privacy, *Humanitas Journal of European Studies*, 1/2007, σ. 35-56.

Hughes K., The public figure doctrine and the right to privacy, *Cambridge Law Journal*, 78 (1)/2019, σ. 70-99.

Διαδικτυακοί Τόποι

Αλιβιζάτος Ν., Ιδιωτική ζωή και δημόσια εικόνα των πολιτικών, *Η Καθημερινή*, 19 Μαΐου 2019, διαθέσιμο στο : <https://www.kathimerini.gr/politics/1024690/nikos-k-alivizatos-idiotiki-zoi-kai-dimosia-eikona-ton-politikon/>

Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights, Right to respect for private and family life, home and correspondence, επικαιροποιημένο την 31^η Αυγούστου 2022, διαθέσιμο στο: https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_8_eng.pdf

Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights, Freedom of expression, επικαιροποιημένο την 31^η Αυγούστου 2022, διαθέσιμο στο: https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_10_eng.pdf

Resolution 1165 of the Parliamentary Assembly, Right of Privacy, της 26^{ης} Ιουνίου, 1998, διαθέσιμο στο: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16641&lang%20=en>

Αποφάσεις Συμβουλίου της Επικρατείας

ΣτΕ 3545/2002.

ΣτΕ 3922/2005.

ΣτΕ 1680/2007.

ΣτΕ Ολ. 1213/2010.

ΣτΕ 5380/2012.

ΣτΕ 5382/2012.

ΣτΕ 4395/2013.

ΣτΕ 1337/2013.

ΣτΕ 2848/2013.

ΣτΕ 2849/2013.

ΣτΕ 2850/2013.

ΣτΕ 2748/2014.

ΣτΕ 916/2016.

ΣτΕ 1087/2018.

ΣτΕ 1227/2020.

Αποφάσεις Πολιτικών Δικαστηρίων

Πρωτ.Αθ. 65/2004.

Εφ.Αθ, 9099/2005.

Αποφάσεις Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΕΔΔΑ, *Alex Springer AG κατά Γερμανίας*, αρ. 39954/08, 07.02.2012.

ΕΔΔΑ, *Alpha Δορυφορική Τηλεόραση Ανώνυμη Εταιρία κατά Ελλάδος*, αρ. 72562/10, 11.02.2018.

ΕΔΔΑ, *Couderc & Hachette Filipacchi Associes κατά Γαλλίας*, αρ. 40454/07, 10.11.2015.

ΕΔΔΑ, *Durate κατά Λετονίας*, αρ.18068/11, 19.11.2020.

ΕΔΔΑ, *Éditions Plon κατά Γαλλίας*, αρ.58148/00, 18.05.2004.

ΕΔΔΑ, *Hachette Filipacchi Associés (“Ici Paris”) κατά Γαλλίας*, αρ. 12268/03, 23.07.2009.

ΕΔΔΑ, *Handyside κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αρ. 5493/72, 07.12.1976.

ΕΔΔΑ, *Informationsvarein Lentia και Λοιποί κατά Αυστρίας*, αρ. 13914/88,15041/89, 15717/89,15779/89, 17207/90, 24.11.1993.

ΕΔΔΑ, *Lingens κατά Αυστρίας*, αρ. 9815/82, 08.07.1986.

ΕΔΔΑ, *MGN Limited κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αρ. 39401/04, 18.04.2011.

ΕΔΔΑ, *Mosley κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αρ. 48009/08, 15.09.2011.

ΕΔΔΑ, *Μπαλάσκας κατά Ελλάδος*, αρ. 73087/2017, 05.11.2020.

ΕΔΔΑ, *Niemitz κατά Γερμανίας*, αρ.13710/88, 16.12.1992.

ΕΔΔΑ, *Παρασκευόπουλος κατά Ελλάδος*, αρ. 64184/11, 28.06.2018.

ΕΔΔΑ, *Peck κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αρ.44647/98, 28.01.2003.

ΕΔΔΑ, *Prager και Oberschlick κατά Αυστρίας*, αρ. 15974/90, 26.04.1995.

ΕΔΔΑ, *Radio Twist A.S. κατά Σλοβακίας*, αρ.62202/00, 19.12.2006.

ΕΔΔΑ, *Ρέκλος & Δαβουρλή κατά Ελλάδος*, αρ.1234/2005, 15.01.2009.

ΕΔΔΑ, *Ρίζος και Ντάσκας κατά Ελλάδος*, αρ. 65545/01, 27.05.2004.

ΕΔΔΑ, *Verlagsgruppe News GMBH κατά Αυστρίας*, αρ. 10520/02, 14.03.2007.

ΕΔΔΑ, *Von Hannover κατά Γερμανίας (no1)*, αρ. 59320/00, 24.06.2004.

ΕΔΔΑ, *Von Hannover κατά Γερμανίας (no2)*, αρ.40660/08 & 60641/08, 07.02.2012.

ΕΔΔΑ, *X και Y κατά Ολλανδίας*, αρ. 8978/80, 26.03.1986.

Αποφάσεις Βρετανικών Δικαστηρίων

Campbell v. MGN Ltd, [2004] UKHL 22.

Mosley v News Group Newspapers Ltd [2008] EMLR 20.

Αποφάσεις Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα

ΑΠΔΠΧ 24/2005.

ΑΠΔΠΧ 25/2005.

ΑΠΔΠΧ 26/2005.

ΑΠΔΠΧ 39/2007.

ΑΠΔΠΧ 63/2010.

ΑΠΔΠΧ 73/2011.

ΑΠΔΠΧ 41/2017.

ΔΗΛΩΣΗ ΠΕΡΙ ΜΗ ΠΡΟΣΒΟΛΗΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία, την οποία υποβάλλω, δεν περιλαμβάνει στοιχεία προσβολής δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας σύμφωνα με τους ακόλουθους όρους τους οποίους διάβασα και αποδέχομαι:

1. Η διπλωματική εργασία πρέπει να αποτελεί έργο του υποβάλλοντος αυτήν υποψήφιου διπλωματούχου.
2. Η αντιγραφή ή η παράφραση έργου τρίτου προσώπου αποτελεί προσβολή δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας και συνιστά σοβαρό αδίκημα, ισοδύναμο σε βαρύτητα με την αντιγραφή κατά τη διάρκεια της εξέτασης. Στο αδίκημα αυτό περιλαμβάνεται τόσο η προσβολή δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας άλλου υποψήφιου διπλωματούχου όσο και η αντιγραφή από δημοσιευμένες πηγές, όπως βιβλία, εισηγήσεις ή επιστημονικά άρθρα. Το υλικό που συνιστά αντικείμενο λογοκλοπής μπορεί να προέρχεται από οποιαδήποτε πηγή. Η αντιγραφή ή χρήση υλικού προερχόμενου από το διαδίκτυο ή από ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια επιφέρει τις ίδιες δυσμενείς συνέπειες με τη χρήση υλικού προερχόμενου από τυπωμένη πηγή ή βάση δεδομένων.
3. Η χρήση αποσπασμάτων από το έργο τρίτων είναι αποδεκτή εφόσον, αναφέρεται η πηγή του σχετικού αποσπάσματος. Σε περίπτωση επί λέξει μεταφοράς αποσπάσματος από το έργο άλλου, η χρήση εισαγωγικών ή σχετικής υποσημείωσης είναι απαραίτητη, ούτως ώστε η πηγή του αποσπάσματος να αναγνωρίζεται.
4. Η παράφραση κειμένου, αποτελεί προσβολή δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας.
5. Οι πηγές των αποσπασμάτων που χρησιμοποιούνται θα πρέπει να καταγράφονται πλήρως σε πίνακα βιβλιογραφίας στο τέλος της διπλωματικής εργασίας .
6. Η προσβολή δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επισύρει την επιβολή κυρώσεων. Για την επιβολή των ενδεδειγμένων κυρώσεων, τα αρμόδια όργανα της Σχολής θα λαμβάνουν υπόψη παράγοντες όπως το εύρος και το μέγεθος του τμήματος της διπλωματικής εργασίας που συνιστά προσβολή δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Οι κυρώσεις θα επιβάλλονται, ύστερα από γνώμη της τριμελούς εξεταστικής επιτροπής με απόφαση της Συνέλευσης της Σχολής, και μπορούν να συνίστανται στον μηδενισμό της διπλωματικής εργασίας (με ή χωρίς δυνατότητα επανυποβολής), τη διαγραφή από τα Μητρώα των μεταπτυχιακών φοιτητών , καθώς και την επιβολή πειθαρχικών ποινών, όπως η αναστολή της φοιτητικής ιδιότητας του υποψήφιου διπλωματούχου.

Επιπλέον, παρέχω τη συναίνεσή μου, ώστε ένα ηλεκτρονικό αντίγραφο της διπλωματικής εργασίας μου να υποβληθεί σε ηλεκτρονικό έλεγχο για τον εντοπισμό τυχόν στοιχείων προσβολής δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

Ημερομηνία

Υπογραφή Υποψηφίου